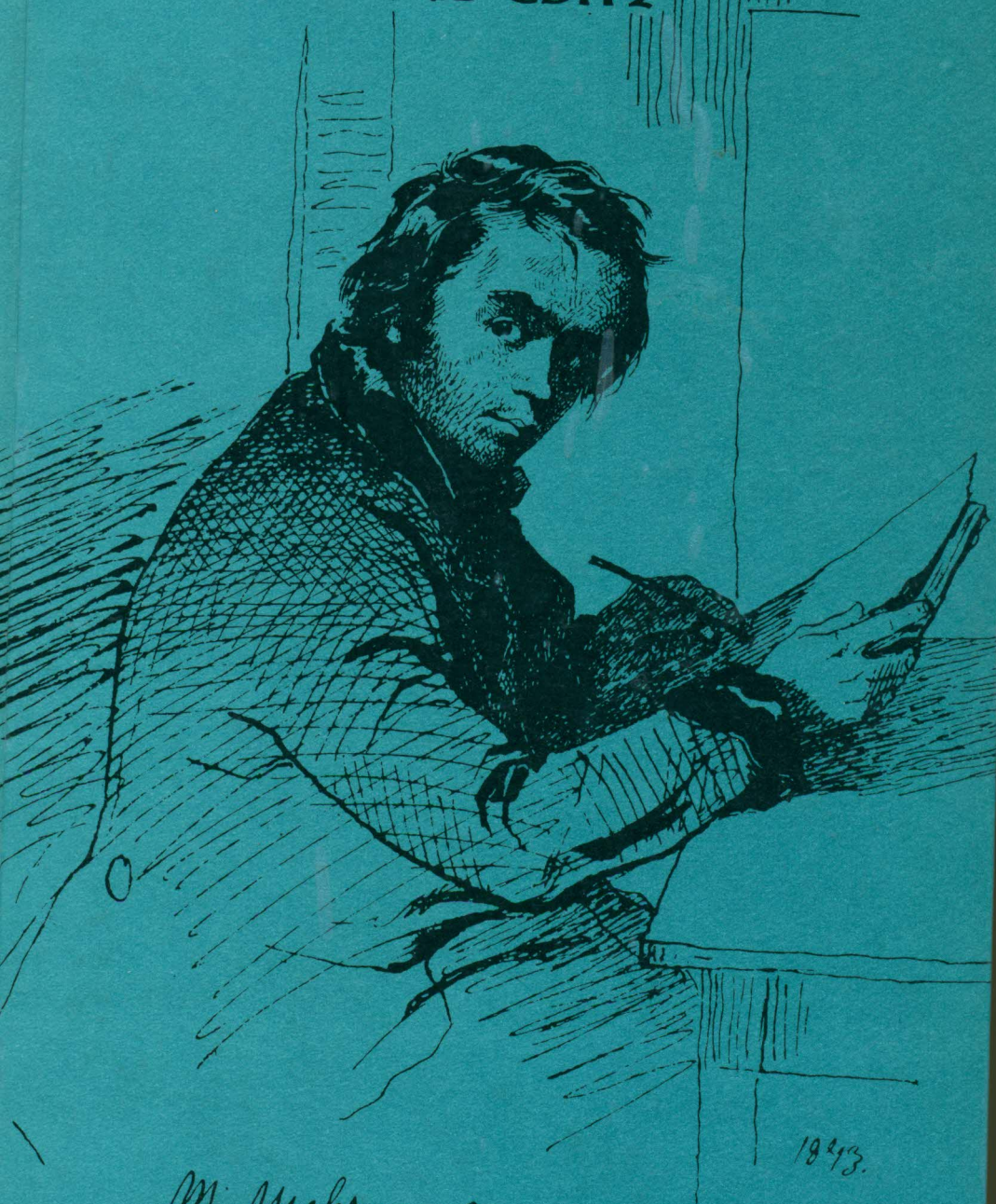

ТАРАС ШЕВЧЕНКО
«ЗАПОВІТ» МОВАМИ
НАРОДІВ СВІТУ

М. Шевченко

АКАДЕМІЯ НАУК УРСР

ВИДАВНИЦТВО
«НАУКОВА ДУМКА»

ТАРАС ШЕВЧЕНКО
«ЗАПОВІТ» МОВАМИ
НАРОДІВ СВІТУ

КИЇВ
НАУКОВА ДУМКА
1989

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

УАСИАТ
АУАСИАТ АЖӘА
ВАСИГАТ
ОСЫЕТ
ВӘСИШӘТ
«Kur të vdes,të më mbulon!»
КЕРЕЕС СОС
ТАВИЫҢҚЫҢ ИВГЫРҢЫН
ᄡᆞᆫ
MY TESTAMENT
اليثاق
وصية

МАСИГАТЕ
ОСИЯТ
ВАСЬЯТ
НАСЬЯТ
وصية نامه
অজ্ঞান বাগনা
ЗАПАВЕДЗЬ
«Шом умра, ме погребете»
VA ZESTAMANT
ЗАВЕШАНИ
FY NHESAMENT
АНДОМИНЕ

DI CHUC
ᄡᆞᆫ
НАСААТ
TESTAMENTO
वसीयत
TESTAMENT
ΔΙΑΘΗΚΗ
ᄡᆞᆫ
वसियत
АМАНАТ
TESTAMENTET
ГЭРИЭС ЭТИИ

ЛИТУЭ
ТУРЭНМИ
НЮНЭН
КАНИХ ТУСАК
TESTAMENT
ᄡᆞᆫ
ᄡᆞᆫ
BACKET
ANTUACHT
ERFᄡASKRAIN
TESTAMENTO
IL TESTAMENTO

КТХИЛХКМИНСХ
УЭСЯТ
ӨСИЕТ
ГЕРЭСН
ಅಂತ್ಯ ಮು ಇಚ್ಛೆ
СОНДРАГИ КЛЕПМ
МЕРЕСЬЛИК ЯЗЫШЫ
УЭСИЯТ
ОСИЯТ
JALGIGANTO
ZORIS
ОСУЯТ

(遺囑)
БУР СИОМ
բւր
ЯВЭГЫҢҚЫҢ ЭВГЫИҢЫН
ВАСИЕТ
ВАСИЭТ
ВАСИЯТ
ГӘМИ
ပရက္ခိလ္လကမ္မာဒါနာ:

(පරිභෝගාදායක)
АМАНАТ
«Kad es mirsu, rociet mani»
БЕСИ

«Kai numirsiu, jūs užkaskit»
EKILAMO
WOTKAZANJE
WOTKAZ
ZABET
മരണപത്രിക
TESTMENT
ЛАТЫНГ
मृत्युपत्र
СОГОНЬ
СУТЫНЬ МУТ
TESTAMENT

ТАРАС ШЕРБЕНКО «ЗАПОВИТ» МОБАМИ НАРОДА ИБ ЧБИТ

«Ha meghalok, temessetek»
Δ3ACICN
«Мон күйи ке, монз батз»
BACINAT
BACINAT
«Кк үмрү, то поховаште»
BYAIAVI, TIXAXAXAH
TESTAMENTID
«Kun ma kuolen-leposija»
«Wanneer ik sterf, legt mij in een graf»

LE TESTAMENT
TESTAMIN
TESTAMENT
«Yden napaa, chlyitt canapap»
ACTONCHI
BABCHINABT
MAHINITH
YACAT
ODKAZ
BECET
TEXIA
BATTAB ATABATBI

MITT TESTAMENTE
KEPEC
TIONMADH
OHAO
KAPHAC
死
人
子
b
LA TESTAMENTO

ТАРАС ШЕРБЕНКО
KAPMABTOMA
ABO3AAMA
YHAMBI
PYHAA XAEAAXA' TABEKOMAA
«Kun ma kuolen-leposija»
«Wanneer ik sterf, legt mij in een graf»

TESTAMENTET
WAhNEKA NEEN KEKAHEZE
VERMACHTINIS
OBCIET
ZATOBINT
KAPMABTOMA

TESTAMENT
O TESTAMENTO
وَصِيَّةٌ

TESTAMENTUL
HABBMVILU
LU TISHMENTU
ZABEUTABE
FORUKA

U TISTAMENTU
ZAVET
OPOROKA
BACINAT
BACINAT
LDJONN SATJONL

SON DILEK
YATBIT
BACIATB
BECNET
BECNET
BACIATB

ДО АНТОЛОГІЇ ВВІЙШОВ
СЛАВЕТНИЙ ПРОГРАМНИЙ
ВІРШ Т. Г. ШЕВЧЕНКА
«ЗАПОВІТ» ТА ПЕРЕКЛАДИ
ЦЬОГО ТВОРУ НА СТО
СОРОК СІМ МОВ НАРОДІВ
СВІТУ. ЧАСТИНА
ПЕРЕКЛАДІВ, ЗРОБЛЕНИХ
ВІДОМИМИ РАДЯНСЬКИМИ
ТА ЗАРУБІЖНИМИ
ПОЕТАМИ, ДРУКУЄТЬСЯ
ВПЕРШЕ. У ЗБІРЦІ
ПОДАЄТЬСЯ ПО ОДНОМУ
ПЕРЕКЛАДУ «ЗАПОВІТУ»
КОЖНОЮ З ПРЕДСТАВЛЕ-
НИХ МОВ, ПРО ІНШІ
ПЕРЕКЛАДИ СКАЗАНО
В ПРИМІТКАХ.
ЦЕ НАДАЄ
АНТОЛОГІЇ ВЕЛИКОГО
МИСТЕЦЬКОГО ТА
ІСТОРИКО-ЛІТЕРАТУРНОГО
ЗНАЧЕННЯ.
РОЗРАХОВАНА НА НАУКОВ-
ЦІВ, ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ,
УЧИТЕЛІВ, СТУДЕНТІВ,
РАДЯНСЬКИХ
ТА ЗАРУБІЖНИХ
ШАНУВАЛЬНИКІВ
ТВОРЧОСТІ КОБЗАРЯ.

В АНТОЛОГИЮ ВОШЛО
ЗНАМЕНИТОЕ ПРОГРАММ-
НОЕ СТИХОТВОРЕНИЕ
Т. Г. ШЕВЧЕНКО «ЗАВЕЩА-
НИЕ» И ПЕРЕВОДЫ ЭТОГО
ПРОИЗВЕДЕНИЯ НА СТО
СОРОК СЕМЬ ЯЗЫКОВ
МИРА. ЧАСТЬ ПЕРЕВОДОВ,
ПРИНАДЛЕЖАЩИХ
ИЗВЕСТНЫМ СОВЕТСКИМ
И ЗАРУБЕЖНЫМ ПОЭТАМ,
ПЕЧАТАЕТСЯ ВПЕРВЫЕ.
В СБОРНИКЕ ПРЕДСТАВ-
ЛЕНО ПО ОДНОМУ
ПЕРЕВОДУ «ЗАВЕЩАНИЯ»
НА КАЖДЫЙ ИЗ ЭТИХ
ЯЗЫКОВ, О ДРУГИХ
ПЕРЕВОДАХ
СКАЗАНО В ПРИМЕЧАНИЯХ.
ЭТО ПРИДАЕТ АНТОЛОГИИ
БОЛЬШОЕ ХУДОЖЕСТВЕН-
НОЕ И ИСТОРИКО-
ЛИТЕРАТУРНОЕ ЗНАЧЕНИЕ.
РАССЧИТАНА НА НАУЧНЫХ
СОТРУДНИКОВ, ПРЕПОДА-
ВАТЕЛЕЙ ВЫСШИХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ,
УЧИТЕЛЕЙ, СТУДЕНТОВ,
СОВЕТСКИХ И ЗАРУБЕЖНЫХ
ПОЧИТАТЕЛЕЙ ТВОРЧЕСТВА
КОБЗАРЯ.

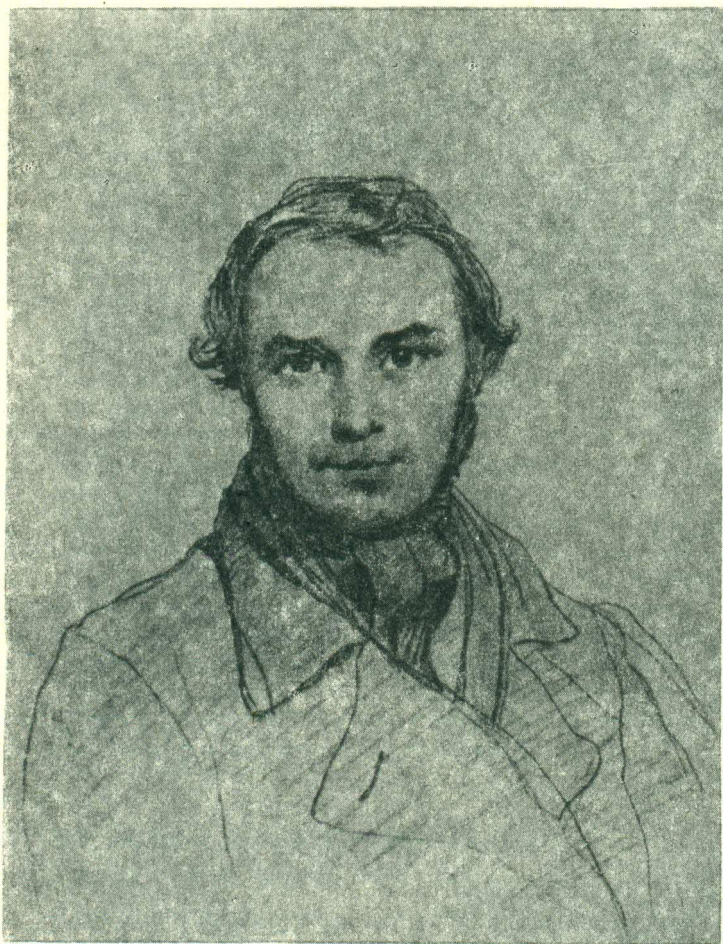
УПОРЯДНИК, АВТОР ВСТУПНОЇ СТАТТІ
І ПРИМІТОК Б. В. ХОМЕНКО

НАУКОВИЙ РЕДАКТОР
А. О. БІЛЕЦЬКИЙ

РЕДАКЦІЯ
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
РЕДАКТОР В. А. ЗІПА

«ЗАПОВІТ»
МОВАМИ
НАРОДІВ
СВІТУ

Т. Г. Шевченко. Автопортрет. Олівець. Кінець серпня 1845 р.

Якь учу то поховайте
мене на могили
Середь стѣту широкого
Навкрѣстѣхъ мѣли,
Щобъ ламы широкополы,
И Дмитро, и кручи
Будь вѣдомо; будь чуты
Якь рече ревучійи,
Якь понесе зъ Украини
Усилье море
Кровѣ вѣроу... отойди в
и ламы и горы
Все покину, и покину
До самого Бога

Молючися, ... а до того
Зі нежняго Бога.
Молювайтє, та вѣстувайтє,
Каждимъ порвѣтє,
И вѣрною злою кровію
Волно окропитє.
И мене въ сѣмь великій
Въ сѣмь вольній новій
Незабудтє помилувтє
Недѣлѣ тихилѣ словомъ.

25
декабря
1845
въ переслові.

Повільно, широко

Як ум-ру, то по-хо- вай-те ме-не

Як ум- ру,

на мо- ги- лі, се- ред сте- пу ши-ро-

-ко- го, на Вкра- ї- ні ми- лій, се- ред- лій.

1 2

1 2

Ці твори засвідчили різні світоглядні та естетичні позиції їх авторів, але спільною в них виявилася — нехай і виправдана! — ідея егоцентризму.

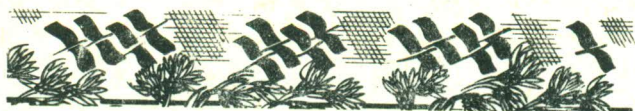
- Т. Г. Шевченко залишив нащадкам заповіт нового типу. Не про себе, не про особисту славу й шану думав поет. Його пристрасні думи-видіння зосереджені на іншому — на долі поневоленої України, свого багатостраждального народу, зрештою — всього людства. Перед нами політичний маніфест митця-революціонера, твір неперехідного історичного значення, в якому знайшла вираз освячена віками боротьби мрія трудящих про світлі часи, про нове, гармонійне суспільство.

11

Заклино-пророчі рядки «Заповіту» вилилися з поетового серця 25 грудня 1845 року, коли він, тяжко хворий, перебував у Переяславі у свого давнього друга лікаря А. О. Козачковського. Сумні думки про смерть змусили Шевченка взятися за перо. Але справжньою причиною, що породила цей виняткової ваги твір, була тогочасна похмура дійсність, нестерпно важке становище закріпаченого селянства. В умовах глухої самодержавної реакції, того німотного заціпеніння, що після розгрому декабристів «од глибокої тюрми та до високого престола» скувало всю Російську імперію, зростали нові революційні сили. У надрах поневолених народів уже прокочувалися віддалені громи соціальної бурі. Могутньо й сміливо прозвучали вони у творах Шевченка періоду «Трьох літ». Це був час напруженої внутрішньої роботи поета, інтенсивних пошуків шляхів і методів боротьби з царатом і панством, час розквіту його духовних, творчих сил, коли геній Шевченка, кажучи словами І. Франка, широко розпустив крила, вдаряв з великою силою в різні струни. Ідея революційної перебудови суспільного життя цілком заволоділа ним.

У таких шедеврах безцензурного художнього слова, як «Сон» («У всякого своя доля»), «Кавказ», «І мертвим, і живим...», «Єретик», «Холодний Яр», «Псалми Давидові» та ін., молодий поет вийшов на вершини революційної поезії в світовій літературі. Останнім акордом його ідейно-естетичної еволюції тих років пролунав «Заповіт». Цей вірш справедливо називають квінтесенцією Шевченкової поезії. Як програмний твір, він у сконденсованій формі звібрав провідні ідеї, мотиви й образи гнівної музи поета-борця.

За змістом, художнім опрацюванням і розгортанням основної теми «Заповіт» можна поділити на чотири частини. Кожна з них має свою тему, тональність, структуру, що виявляється в лексиці, синтаксисі та ритмомелодиці й завершується поетичною думкою, яку автор до кінця розкриває і поглиблює

ГІМН БОРОТЬБИ І БРАТЕРСТВА

Література соціальних низів, осяяна загравами революційної боротьби, почалася з поезії Тараса Шевченка. Академік О. І. Білецький, розглядаючи творчий подвиг автора «Кобзаря» у контексті світового письменства, з почуттям гордості констатував, що таких висот гнівного, полум'яного і безкомпромісного протесту проти ладу, заснованого на експлуатації людини людиною, не сягає жоден з великих сучасників і попередників українського генія!

Така поезія повинна була з'явитися. І вона з'явилася в найкритичніший момент, коли гостро постало питання про саме існування українського народу. Виступ Т. Г. Шевченка — поета, художника і мислителя, що став символом нації, був зумовлений усім ходом історичного і духовного розвитку України, всіма перипетіями її тривалої, сповненої драматизму, героїчної боротьби за волю. Тож глибокий сенс мають слова поета: «Історія мого життя є частиною історії моєї батьківщини». У могутніх зарядах його музи акумулювалися і творчо переплавилися біль і патетика «Слова о полку Ігоревім», пристрасть бійця-полеміста Івана Вишенського, людинолюбна мудрість Григорія Сковороди, соціальна гострота безіменної сатири XVIII ст., непереможний народний оптимізм Івана Котляревського, гуманістичні ідеали всієї світової культури. Цю велику ідейно-художню традицію наснажили у творчості Кобзаря пронесені крізь віки горе й радість, страждання і надії мільйонів його уярмлених співвітчизників, «малих рабів отих німих». І пройшла вона крізь чарівну призму української народної пісні й думи.

Особливе місце у поезії Шевченка посідає вірш «Як умру, то поховайте...» («Заповіт»). Відомо, що від часів Горація великі поети світу не раз зверталися до майбутніх поколінь, висловлюючи свої найзаповітніші мрії, жадання, свою останню волю.

¹ Див. БІЛЕЦЬКИЙ О. І. Від давнини до сучасності // Вибрані праці: В 2 т.— К., 1960.— Т. 2.— С. 397.

в наступній частині. Таким чином, у композиції вірша легко простежити своєрідну градацію образів та ідей, об'єднаних у мистецьку цілість не лише внутрішнім зв'язком, а й художнім обрамленням: «Заповіт» починається і закінчується рядками елегійно-ліричного, особистого плану.

Нелегальність твору дала змогу Шевченкові говорити зі своїми сучасниками і майбутніми поколіннями відверто. В «Заповіті» особа автора зливається з образом ліричного героя. Увесь твір звучить як пристрасна промова революційного трибуна, звернена до народу. В першій його частині йдеться про найдорожче, найсвятіше для кожної людини — батьківщину:

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно...

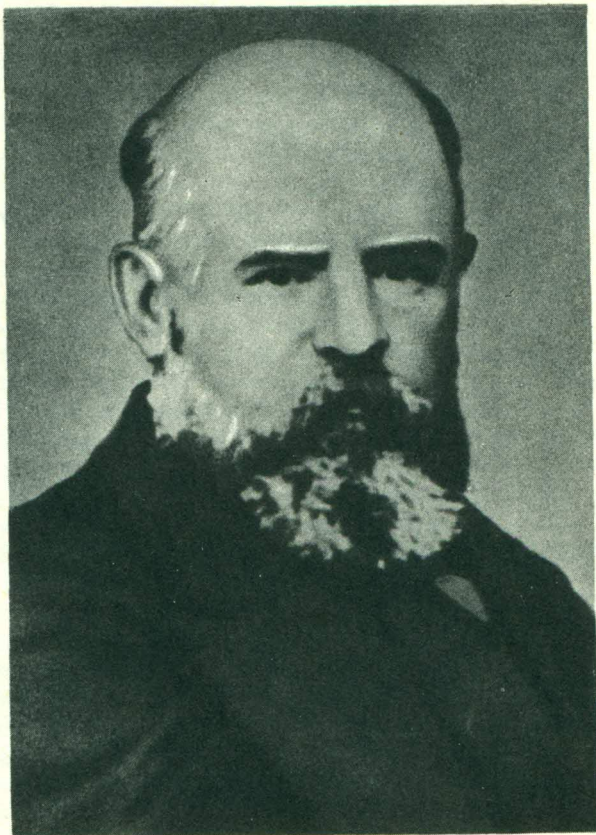
Ще І. Франко у трактаті «Із секретів поетичної творчості» звернув увагу на майстерне використання Шевченком поетичної градації: «Поет веде нас натуральним шляхом асоціації ідеї від часті до цілості, сю цілість показує знов як часть більшої цілості і так піднімає нас, неначе по ступнях, щораз вище, щоб показати нашій уяві широкий кругозір... Вже слово «поховайте» будить в нашій уяві образ гробу; одним замахом поет показує нам сей гріб як частину більшої цілості — високої могили; знов один замах, і ся могила являється одною точкою в більшій цілості — безмежнім степу; ще один крок, і перед нашим духовим оком уся Україна, огріта великою любов'ю поета»².

Чудова шевченківська градація стає відчутнішою, інтонаційно багатшою завдяки інверсіям «степу широкого», «на Вкраїні милій», «лани широкополі» та асонансам «о-о-о» у поставлених під логічний наголос епітетах. Останнє — звуковий повтор — посилює враження безмежності українських степів. У вірші важливу роль відіграють люблені поетом образи-символи (могила, Дніпро, кайдани, сім'я тощо). Про «високі могили — нашу славу» Шевченко говорить не раз. У його поетиці — це символ волелюбності, героїчної історії українського народу. Бути похованим у степу на одній із

² ФРАНКО І. Зібрання творів:
У 50 т.— К., 1981.— Т. 31.—
С. 68—69.

стародавніх могил — то, на думку автора «Заповіту», найвища шана, якої може заслужити поет у свого народу. Історія світової літератури знає немало прикладів того, як різні музи ставали у пригоді майстрам

13

А. О. Козачковський

слова. Чи не найяскравіший з-поміж них — творчість Шевченка. Окресливши епічно масштабний зоровий образ України, поет наче озвучує його рядками про Дніпро, що «реве ревучий», в основі яких виразні асонанси й алітерації. Цей сильний метафоричний вираз — не лише важлива пейзажна деталь. Дніпро символізує в «Заповіті», як, до речі, і в інших творах Шевченка, велич і силу пригнобленого, але нескореного народу, його могутню революційну енергію. Так автор прокладає місток до другої частини твору, в якій ідея народного патріотизму переростає в обурення і протест проти гнобителів. Елегійний тон змінюється внутрішньою схвилюваністю ліричного героя. Ритм його монологу пришвидшується, мова стає уривчастою, з'являють-

ся перенесення в рядках. Поет ніби поспішає
вилити те, що наболіло, накупіло йому в серці...
Дві строфи зливаються в неподільне ціле:

Як понесе з України
У синєє море
14 Кров ворожу... отойді я
І лани і гори —
Все покину і долину
До самого бога
Молитися... а до того
Я не знаю бога.

Так виникає характерний для Шевченка гуманістичний, прометеївський мотив, пронизаний ідеєю народної революції. З великою силою прозвучав він, зокрема, у посланні «І мертвим, і живим...» та поемі «Кавказ», що були написані тієї ж «перейславської осені», коли поет виношував у своєму серці рядки безсмертного «Заповіту». В антицаристській та антиколоніалістській поемі «Кавказ» Шевченко дав цілком новаторське, революційне трактування образу Прометея, якого К. Маркс назвав «найблагороднішим святим і мучеником у філософському календарі»³. У розумінні українського поета цей міфічний герой є символом безсмертя народу, його стійкості в тяжкому двобойі з силами соціального, національного й духовного гноблення. Не випадково й самого Шевченка прогресивне людство називає Прометеем українського народу. Згадаймо горді слова, що злетіли з вуст поета-засланця у хвилину найтяжчих душевних мук: «Караюсь, мучуся... але не каюсь». Вогнем прометеївської любові до людей праці й рідного краю дихає кожен його рядок тих страшних років:

Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого бога,
За неї душу погублю!
(«Сон» («Гори мої високі!...»))

Т. Г. Шевченко не раз дорікав сучасникам за інертність, недостатню активність у боротьбі проти світу насильства й визиску. Живучи сподіванням

³ МАРКС К., ЕНГЕЛЬС Ф.
З ранніх творів.— К., 1973.—
С. 22.

революції, поет хотів, щоб хоч у день його похорону народні маси повстали:

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.

15

Це кульмінаційна точка вірша, тут власне й міститься заповіт митця-громадянина. «Кайдани порвати» — вершина революційного подвигу, до якого пристрасно закликає поет своїх співвітчизників, окрадених невольників на всій планеті. Звідси й мажорний, вольовий тон, наказові форми усіх чотирьох дієслів. До народу звертається «провидець відродження і предтеча революційної бурі» (О. Гончар). Високу ідею, за здійснення якої Шевченко боровся все життя, підкреслює блискуча музична оркестровка вірша. К. Чуковський звернув увагу на велику емоційну силу внутрішньої рими **айте**. Але незвичайна звукова виразність цієї строфи не лише в цьому повторі. «Мотив заклику, дії — «а», «ай» — перекочується в дальший рядок і по-своєму мобілізує слово «кайдани». Потім з ним контрастують різкі звуки слова «порвіте». Те саме спостерігаємо і в подальших двох рядках, озвучених на «о» з контрастним «окропіте»⁴.

В останній строфі ідейно містким образом «сім'ї великої, сім'ї вольної, нової» стверджується думка про перемогу суспільного ладу, який на засадах свободи, рівності й братерства об'єднає народи всього світу. Цей образ зустрічаємо і в попередників Шевченка. Автор «Заповіту» наповнив його новим — революційним і соціалістичним — змістом. Мрію про братерство вільних трудівників усіх національностей поет проніс через усе життя, в різних модифікаціях вона звучить в різних його творах. Так, буквально за тиждень до написання «Заповіту» (19 грудня 1845 року) цікаву інтерпретацію її дано у переспіві псалма 43.

В останній частині вірша напруження спадає, завершує її інтимно-журливий, елегійний акорд. Про себе Шевченко говорить надзвичайно скромно. Висловлюючи прохання згадати його в майбутньому суспільстві, поет рішуче відкинув варіанти рядка з оціночним епітетом «добрий» («незлим, добрим словом», «тихим, добрим словом») і зупинився на майже нейтральному «незлим тихим словом», хоча, як зазначав М. Рильський, гордо усвідомлював

⁴ ЖОМНІР О. Ангелійські переклади «Заповіту» // Вітчизна. — 1968. — № 3. — С. 162.

своє значення для народу. Пізніше І. Франко з тією ж шевченківською силою альтруїзму признається: «...я завжди держався тої думки: нехай пропадає моє ім'я, але нехай росте і розвивається руський народ!»⁵

Революційно-політична тема в «Заповіті» має ліричне розв'язання. Шевченківська експресія, як зазначає Роман Лубківський, «не вміщається у відведених для неї рамках, вона вирує, переливається і складне взаємоіснування почуттів — од найніжнішої лагідності до гніву, до сарказму, — поєднане в досконалій гармонії, ладне захопити, зачарувати, заворожити!»⁶ Програмний твір поета можна порівняти з потоком симфонічної музики, в який вливаються все нові й нові партії. Поліфонічністю, зіткненням різних щодо змісту образів та емоційних планів, а головне складною гамою думок і почуттів сильної, мужньої людини, яка активно виступає проти несправедливості й деспотизму і духовно зливається з образом народу, «Заповіт» співзвучний насамперед з могутніми акордами сонат і симфоній Бетховена. Не випадково Шевченко захоплювався творами великого німецького композитора, називав його майстром «слышимой гармонии».

Насиченість поетичної думки в «Заповіті» надзвичайно висока і виражається у напрочуд лаконічній формі. Це той випадок, про який можна сказати словами сучасника Шекспіра, англійського поета і драматурга Бена Джонсона: «Ознака строгого й стислого стилю полягає в тому, що ви не можете нічого викинути з твору без шкоди для нього»⁷.

«Заповіт» давно став піснею революційної боротьби трудящих України. І не лише України. Дослідники справедливо гадають, що первісну мелодію до твору, як, до речі, й до ряду інших своїх поезій, Шевченко підібрав сам. Першими композиторами, які звернулися до тексту цього шедевра, були Микола Лисенко і Михайло Вербицький. 1868 року львівські студенти попросили Миколу Віталійовича створити музику до Шевченкового «Заповіту». Композитор охоче погодився. З цього й почалася його робота над «Кобзарем» у музиці.

У наступні роки ідеї та образи «Заповіту» полонили творчю увагу багатьох композиторів, зокрема В. Заремби, В. Матюка, К. Стеценка, Я. Степового, М. Леонтовича, Л. Ревуцького, П. Демуцького, О. Александрова, Г. Давидовського, Штефана Крчмери, М. Вериківського, В. Араратяна,

⁵ ФРАНКО І. Зібрання творів: У 50 т. — Т. 31. — С. 310.

⁶ ЛУБКІВСЬКИЙ Р. Прометейська естафета // Радянське літературознавство. — 1976. — № 4. — С. 78.

⁷ Цит. за: Слово о книге: Афоризмы, изречения, литературные цитаты. — М., 1984. — С. 267.

О. Спендіаряна, Р. Глієра, А. Баскакова, С. Людке-
вича, В. Губаренка та ін. Нині відомо понад
60 музичних творів різних жанрів на текст
Шевченкового вірша.

Найбільший успіх випав на долю музичної інтерпре-
тації «Заповіту», яку здійснив на початку 70-х
років ХІХ ст. учитель з Полтави Гордій Гладкий.
Його мелодія, заснована на традиціях українського
музичного фольклору, вражає своєю красою
і величию. Вона якнайкраще передає глибину й
багатство змісту славетного твору. У пізнішій
гармонізації Кирила Стеценка їй судилося облетіти
весь світ. Так «Заповіт» почав нове життя як
народний гімн визвольного руху трудящих, як
революційна пісня інтернаціонального звучання,
що стала етапним явищем у розвитку цього жанру
після «Марсельєзи» Руже де Ліля. Створено
справді монументальний музичний пам'ятник
Великому Кобзареві. Зазначимо, що твір цей за
давньою народною традицією прийнято слухати
й виконувати стоячи. Він звучить над Тарасовою
горою в Каневі, де височить над Дніпром
найвеличніша в світі могила поета.

Політичний заповіт Шевченка народові зазнав
всебічної фольклоризації. Дослідники записали
ряд народних пісень, легенд, прислів'їв та
приказок, у яких звучать Шевченкові образи. Так,
лише в селах Дніпропетровщини зафіксовано
кілька зразків народної мудрості: «Тарасів
«Заповіт» облетів увесь світ», «Хто читав
«Заповіт», — рвав кайдани, рушив гніт»,
«Шевченківський «Заповіт» житиме тисячу літ».
Як пісня цей твір увійшов у фольклор не лише
українського, а й білоруського, молдавського,
комі та інших народів.

Привертає увагу цілий ряд творів народного
ужиткового й образотворчого мистецтва на теми
«Заповіту», зокрема декоративна тарілка «Заповіт»
О. Грудзинської, ваза «І мене в сім'ї великій»
В. Лапіна, барельєф (різьба по дереву) «Заповіт»
С. Печеніжського, картина «Заповіт» О. Попова.
Один з головних образів «Заповіту» скульптор
М. Манізер відтворив у композиції пам'ятника
поетові в Харкові. Цим віршем відкривається
найменша в світі книжка «Кобзар» (розмір —
0,6 кв. мм), яку виготовив заслужений майстер
народної творчості УРСР Микола Сядристий.
Крилаті слова із «Заповіту» — «В сім'ї вольній,
новій...» стали назвою Всесоюзного Шевченківсь-
кого свята.

Вибухову силу цієї поезії одразу відчули охоронці
царизму. Сумнозвісний сатрап Л. Дубельт, який
вів політичну справу Кирило-
Мефодіївського товариства й тому ретельно

вишукував у рукописній збірці «Три літа» антимонархічні ідеї, з люттю перекреслив текст «Заповіту». Цей та інші революційні твори Шевченка, котрі шеф жандармів і начальник III відділу О. Орлов розцінив як «возмутительные и в высшей степени дерзкие стихотворения», стали найважливішою підставою для звинувачення й заслання поета. Зате народні маси взяли його на озброєння. Незважаючи на заборону й переслідування, вірш у численних списках та усній передачі швидко розійшовся по всій Росії. Один з них потрапив за кордон, де й був уперше опублікований у виданні «Новые сочинения Пушкина и Шевченки» (Лейпціг, 1859). Протягом десятиліть ідеї та образи «Заповіту» надихали борців проти самодержавства. Окремі рядки й цілі строфи з нього цитувалися в листівках, прокламаціях, різних нелегальних виданнях, що виходили в другій половині XIX — на початку XX ст.

Про той слід, який залишив Шевченків твір у духовному житті трудящих Російської імперії, свідчать видатні діячі культури й революційного руху. Народний художник СРСР Сергій Коненков згадував, що «Заповіт» був улюбленою піснею студентства, коли він навчався у Петербурзькій Академії мистецтв. Про величезну популярність цього твору та інших пісень на слова Шевченка серед учнівської молоді й демократичної інтелігенції Білорусії розповідав Якуб Колас. А студент Харківського університету Микола Кінцурашвілі з Грузії так захопився «Заповітом», що вирішив зробити його набутком свого народу. Інші переклади, що з'явилися в дожовтневі часи, також призначалися для революційної пропаганди, хоч, як відомо, твір цей виконували здебільшого мовою оригіналу. Його ідеї наснажували і тих «споборників святої волі», що знемагали в царських тюрмах і на засланні. Так сприймав «Заповіт» й однопісонець та друг українського поета М. Л. Михайлов, коли 1862 року на засланні в Сибіру працював над його першим російським перекладом.

Любив співати «Заповіт» під час заслання в с. Шушенському В. І. Ленін. Друзі Володимира Ілліча згадують, що йому особливо подобалися натхненні рядки строфи «Поховайте та вставайте...»⁸ М. Тихонов називає твір Шевченка гімном братерства, який народи нашої країни, виборюючи волю, співали поряд з «Інтернаціона-

⁸ Див.: РОМАНЧЕНКО І. Він знав і любив Кобзаря // Літературна газета. — 1961. — 21 квітня.

лом». Відповіддю на палкий заклик «Заповіту» лунали в ті роки слова «Пірвем! Пірвем! Пірвем всі кайдани!» з відомої революційної пісні «Шалійте, шалійте, скажені кати». Мелодія «Заповіту» звучала на демонстраціях і мітингах, у часи першої російської революції і Великого Жовтня, на фронтах громадянської війни. Під його спів ховали загиблих борців за народну справу й клялися будувати нове суспільство.

Це був улюблений твір Миколи Островського. Юний боєць революції співав «Заповіт» у лавах кавалерійської бригади Г. І. Котовського й Першої Кінної армії, а потім — на фронті мирного соціалістичного будівництва. Особливо часто мужня мелодія Шевченкового гімну зринала з його вуст під час важкої, невиліковної недуги, коли біль ставав нестерпним. Поезія Кобзаря, говорив М. Островський, допомагала йому хоч на мить повернутися в ті щасливі дні, коли він був сильним і здоровим⁹. У ній — один з духовних витоків роману «Як гартувалася сталь».

Як найдорожчий скарб, несли в своїх серцях Шевченкові слова українські селяни, котрих лиха доля гнала на чужину. Джон Вір (Іван Вив'юрський), видатний діяч прогресивної української еміграції в Канаді, згадує, як по «Кобзарю» вчилися грамоти наші безталанні земляки: «Я брав свого «підручника» і проказував диктант, а вони сиділи навколо столу, до болю в грубих, мозолями поскручуваних пальцях стискали олівці й старанно виводили на папері: «Як у-мру, то по-хо-вай-те...»¹⁰. Водночас то була школа класової боротьби, боротьби за соціальну й національну рівність, за людську гідність, до якої кликав революційний Шевченків «Заповіт».

Ідеї та образи «Заповіту» знаходили відгук і в країнах Західної Європи. Існує припущення, що його читав Карл Маркс¹¹. Пізніше «Заповіт» у перекладі Юлії Віргінії використовували у пропагандистській роботі серед робітників німецькі соціал-демократи. Це ж стосується революційного руху після першої світової війни і в інших країнах — Польщі, Чехословаччині, Румунії, Франції, США. Відомий болгарський літературознавець С. Русакієв наголошує на співзвучності Шевченкового «Заповіту» з боротьбою трудящих Болгарії проти

⁹ Див.: ОСТРОВСКАЯ Р. П. Жизнь, как песня // Правда. — 1987. — 26 травня.

¹⁰ РЕШЕТНИКОВ В. Кобзар заговорив англійською // Вітчизна. — 1964. — № 3. — С. 174.

¹¹ Див.: Т. Г. Шевченко в інтернаціональних літературних зв'язках. — К., 1981. — С. 9.

антинародної влади Цанкова, яка жорстоко придушила Вересневе повстання 1923 року, а після квітневих подій 1925 року знищила без суду тисячі народних борців. «У цих умовах,— зазначає вчений,— образ Дніпра, що «реве ревучий», викликав асоціацію і з нашим народом, який, пройшовши крізь вогонь боротьби, знов піднімався проти ворогів»¹². Співали «Заповіт» і селяни с. Татарбунари на півдні Бессарабії, що 1924 року повстали проти боярсько-румунської окупації, лунав він і на фронтах національно-революційної війни в Іспанії 1936—1939 років, надихаючи бійців роти ім. Тараса Шевченка та інших інтернаціональних формувань; його образи озивалися в серці угорського письменника-комуніста Мате Залки — легендарного генерала Лукача, що поліг смертю хоробрих у бою з фашистами на іспанській землі.

У роки Великої Вітчизняної війни у «Заповіті», як і в інших творах Шевченка, на перший план виступили мотиви патріотизму, волелюбності й непохитності народу в боротьбі з підступним ворогом. Образ самого поета в свідомості радянських людей різних національностей асоціювався з його батьківщиною — окупованою гітлерівцями, але нескореною Радянською Україною. Народ, що має такого поета,— непоборний. «Заповіт» чи уривки з нього друкувалися у фронтових газетах, листівках, масових виданнях творів Шевченка. За його текстом було створено ряд плакатів. Слова «І вражою злою кров'ю волю окропіте» звучали як бойовий заклик, і воїни відгукувалися на них клятвою відстояти волю і незалежність Соціалістичної Вітчизни.

Промовистий епізод тих суворих часів відтворив в автобіографічній повісті «Пока бьется сердце. Фронтовая тетрадь» (М., 1967) російський прозаїк Георгій Гвоздьов. Виснажені безперервними боями, пригнічені, відступали радянські воїни на схід. І ось один з офіцерів, ледь стримуючи хвилювання, майже пошепки почав декламувати «Заповіт».

«Він затих. Напружено дихаючи, мовчав і я. Потім, коли знову загудів бомбардувальник, несучи смертоносний вантаж за Оскіл, він глухо промовив: — Будь певен, Тарасе Григоровичу, поквитаємося з ворогом, поквитаємося!»

Найсвітліших струн людської душі торкалися слова й мелодія «Заповіту» в окопах і партизанських землянках, у польових госпіталях і в далекому тилу, у фашистських таборах смерті і на каторжних роботах гітлерівського рейху. Шевченкове слово

¹² РУСАКІЄВ С. Тарас Шевченко і болгарська література.— К., 1968.— С. 232.

сприймалося як талісман, здатний додати сили й захистити в найтрагічнішу мить. Кожному хотілося мати збірку чи хоч листівку з рядками великого поета. Чуваський письменник Мішіш Юхма розповідає про свого земляка, колишнього солдата Васьлея-пічче, який довгі роки як найдорожчу реліквію беріг саморобний записник, прострелений ворожою кулею. В ньому було занотовано по одному віршеві поетів-росіян М. Некрасова, М. Лермонтова та І. Нікітіна, чувашів К. Іванова й М. Сеспеля, осетина К. Хетагурова, а також «Заповіт» Т. Шевченка. Йдучи на фронт, чуваський юнак взяв з собою цей записник, носив його у лівій кишені гімнастерки. А коли випадав короточасний відпочинок, читав товаришам вірші улюблених поетів. Під час однієї з атак фашистська куля вдарила йому в серце... Васьлей-пічче вважав, що саме поезія врятувала йому життя ¹³.

Про вплив на воїнів різних національностей Шевченкового «Заповіту» йдеться в нарисі Геннадія Головіна «Двобій». Перед форсуванням Дніпра росіянин Федір Черников слухає пісню, яку співає медсестра Наталка Прокопенко. Його полонить, хвилює ця пісня, серце сповнюється жадобою подвигу... «Голос Наталки — м'який і ніжний — посуворішав, залунав заклично й владно. Тонкі шнурочки брів затріпотіли і крилами зійшлися на перенісці, а в чорних очах, мов блискавки, спалахнули:

*Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте...*

Наталка доспівала пісню. Черников, ні на кого не дивлячись, вийшов із землянки і ступив до Дніпра...» ¹⁴. За мужність і відвагу синові братнього народу було присвоєно тоді звання Героя Радянського Союзу.

«Заповіт» був одним з найулюбленіших творів відважної патріотки Зої Космодем'янської. Його полум'яні рядки бриніли в серці сербського юнака Сретена Панайотовича, що боровся з фашизмом у лавах партизанського загону на Вінниччині. Їх пристрасно декламував своїм бойовим побратимам партизан з Грузії Герой Радянського Союзу Д. І. Бакрадзе. Народні месники м. Павлограда на Дніпропетровщині цитували священні слова Шевченкового твору в антифашистських листівках. Капітан Червоної Армії В. Бондарець, якому довелося 1943 року пройти через жахи концтабору Дахау,

¹³ Див.: ЮХМА М. Квіти дружби — квіти життя // Вітчизна. — 1977. — № 12. — С. 213.

¹⁴ Про їх подвиги ви узнаете вперше: Розповіді про героїзм. — Донецьк, 1969. — С. 13.

згадує промовистий для тих часів випадок. Фашистські кати розкрили в таборі підпільну організацію «Братерське співробітництво військовополонених». Чекаючи смертного вироку, нескорені патріоти «зібралися купкою в кутку страшного подвір'я і тихо — не голосами, а скоріше серцями — співали «Заповіт»¹⁵. Образи цього безсмертного твору поставали перед духовним зором в'язня Моабітської тюрми, нескореного сина татарського народу Муси Джаміля, який перед війною на могилі Кобзаря у Каневі читав рідною мовою його пісню пісень.

Нині прозракий твір Шевченка — жива пам'ять героїчної історії нашого народу — відомий на всіх континентах землі. Однак він — не лише художній документ минулого. У сучасному тривожному світі, над яким нависла загроза термоядерної катастрофи, гуманістичні й революційні ідеї «Заповіту» надзвичайно актуальні. Справедливо зауважив Леонід Новиченко, що люди доброї волі з найвіддаленіших куточків планети відразу й безпомилково пізнають в авторі «Заповіту» не тільки свого, близького й зрозумілого, а й дуже потрібного поета у їхній сьогоденній боротьбі за соціальні перетворення і національну незалежність¹⁶.

З численних фактів, що підтверджують цю думку, наведемо два. Відомий італійський письменник Гвідо Пйовене, виступаючи 1964 року в Києві на Міжнародному форумі діячів культури, присвяченому 150-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка, говорив про революціонізуючий вплив українського поета не лише на суспільну свідомість, а й на мистецьке життя країн Заходу: «Я повторюю його заклик — рвати кайдани! Бо ще чимало народів не скинули ярма тиранії... В творчості Шевченка черпають сили і приклад поети всіх тих народів, які зараз борються за свою свободу». Радіючи, що в наш час у Радянському Союзі і країнах соціалістичної співдружності здійснюються мрії Кобзаря, поет з Італії підкреслив: «Саме тому знову й знову ми повторюємо віщі слова Шевченкового «Заповіту»¹⁷.

У «Заповіті» діячі світової культури знаходять багато співзвучного з ідеалами своїх народів. Так, у свідомості сучасного кубинського поета Енріке Рівєро образ українського Прометєя, що йде «на

¹⁵ БОНДАРЕЦ В. Военнопленные: Записки капитана. — М., 1960. — С. 245.

¹⁶ Вісті з України. — 1984. — 11 березня.

¹⁷ Цит. за: БАЗИЛІВСЬКИЙ М. Італійське відлуння // Вітчизна. — 1965. — № 4. — С. 159.

чолі полків Свободи», асоціюється з постаттю його славетного співвітчизника — «письменника, апостола і борця» — Хосе Марті:

І потім, коли вперше по складах
Читав я «По-хо-вай-те та вста-вай-те...»,
В душі моїй ізнову ожили
Слова Марті, як «Заповіт», гарячі...¹⁸

23

Г. А. Нудьга зазначає, що сліди впливу «Заповіту», твору цілком новаторського в світовій революційній поезії, легко простежити не лише в українській, а й у російській та літературах інших народів Росії ХІХ — початку ХХ ст., у письменстві Європи й Азії¹⁹. Досить згадати імена українців Івана Франка, Павла Грабовського, Михайла Старицького, Лесі Українки, росіян Миколи Некрасова, Сергія Синьогуба, Григорія Мачтета, литовця Йонаса Білюнаса, осетина Інала Конукова, грузина Акакія Церетелі, болгар Любена Каравелова, Петра Іванова, серба Дразутина Ілича, хорвата Августа Харамбашича, японця Тейске Сібуя, турка Назима Хікмета, афганця Сулеймана Лаєка. Золотою ниткою проходить цей слід у багатонаціональній радянській літературі (П. Тичина, М. Стельмах, В. Сосюра, В. Симоненко, М. Тихонов, М. Браун, Максим Танк, М. Сеспель, А. Ісаакян, А. Лахуті, В. Савін, Х. Алімджан та ін.). Чимало поетів залишили нащадкам свої заповіді, які в ідейно-стильовому плані багато чим суголосні з Шевченковим.

З шедевра політичної лірики Шевченка — «Заповіту» — часто починається знайомство народів світу з творчістю співця України. Найвидатніші майстри слова трансформують його засобами рідної мови. Завдяки їхній праці маємо близько 500 перекладів пісні пісень українського генія 147 мовами світу. Деякими з них «Заповіт» перекладено 5—10, 15 і більше разів. Російською ж мовою існує 35 інтерпретацій цього твору. Пояснити це дивовижне, на перший погляд, явище неважко: адже поезія Шевченка при всій позірній простоті і легкості форми криє в собі такі ідейні глибини, таке багатство емоцій, які надзвичайно важко відтворити засобами іншої мови. Що ж до «Заповіту», то це справді пробний камінь для перекладачів усього світу: оригінал цього твору просто невичерпний. І заслуга тут, як зауважив поет Л. Озеров, не тільки Шевченкова: у творі виявилася самотність, особливість, неповторність

¹⁸ Літературна Україна. — 1965. — 9 березня.

¹⁹ НУДЬГА Г. А. «Заповіт» Т. Г. Шевченка. — К., 1962. — С. 20.

української мови, цієї найвищої, найвитонченішої форми духовного існування нашого народу.

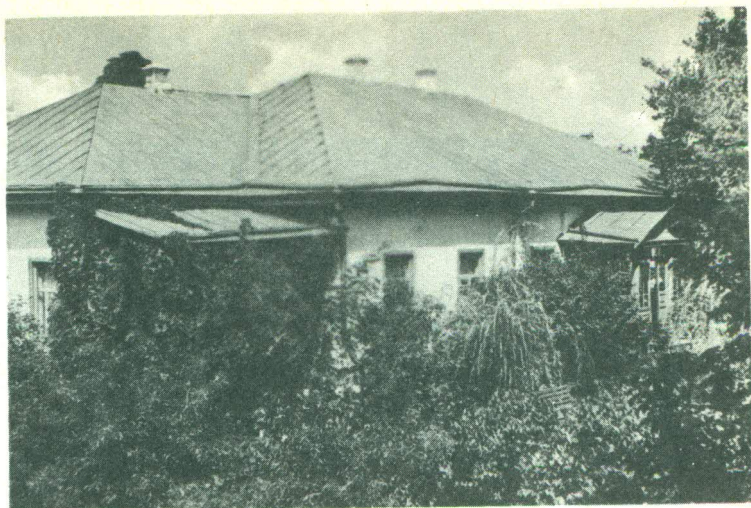
Справді, як передати іншою мовою суто український вираз «реве ревучий»? Або ж «поховайте мене на могилі»? Навіть при перекладі на таку близькоспоріднену мову, як російська, не завжди щастило правильно відтворити українські реалії. Поетам народів Крайньої Півночі нелегко перекласти таке поняття, як «кров ворожа», зокрема у рядку «І вражою злою кров'ю волю окропіте», бо ні долгани, ні ненці, ні евени не знали в своїй історії воєн, не розуміли, як можна вбивати людей. Усе це ставить перед перекладачами Шевченка вимогу досконало знати не лише мову оригіналу, а й історію українського народу, його побут, звичай, культуру.

Не завжди вдається зберегти в перекладах віртуозну звукову оркестровку мовної тканини, неповторну ритмомелодику вірша. Тут даються взнаки неоднакові структура, словеснообразні, стилістичні та ефонічні можливості різних мов, відмінність поетичних традицій. Ось що розповідає про свою роботу досвідчений інтерпретатор творів Шевченка англійською мовою Джон Вір: «Англійські слова коротші за українські. То, щоб витримати мелодику вірша, треба додавати якихось нових слів. Але ж, знову нагадую, це додавати не кому-небудь, а Шевченкові! Розбавляти міцний настій його рядка — блюзнірство! Шевченко пише просто і влучає вам у саме серце...»²⁰. Інші проблеми стояли перед перекладачем «Заповіту» мансійською мовою. «Мені,— пише Ю. Шесталов,— нелегко дався переклад Шевченкових творів, головне через те, що мансійська усна і писемна поезія зовсім не знала рими, тож довелося її створити»²¹.

Більш як 125-річна історія перекладання «Заповіту» (перші переклади зроблено 1862 року російською і польською мовами) — це історія наполегливого творчого пошуку багатьох перекладачів, які ставили за мету максимально наблизитися до оригіналу. Нині маємо ряд майстерних трансформацій «Заповіту» різними мовами. Вони належать перу таких поетів, як І. Франко, Й. Абрам, О. Твардовський, М. Тихонов, С. Чиковані, А. Лухуті, Д. Гуліа, П. Хузангай, С. Попов, А. Венцлова, А. Каалеп, Янка Купала, А. Шогенцуков, Джон Вір, Г. Ціннер, М. Казаков, Нгуєн Суан, Шань, М. Цедендорж, Я. Туречек-Ізерський, Л. Пастернак, Д. Методієв,

²⁰ Вітчизна. — 1964. — № 3. — С. 177.

²¹ Літературна Україна. — 1983. — 17 березня.

Будинок у Переяславі-Хмельницькому, де жив Т. Г. Шевченко в 1845—1846 та 1859 рр.

Д. Максимович, А. Абріль, Е. Гільвік, В. Тулбуре, М. Нуайме, Д. Джеяккантан, Р. Гамзатов, Л. Інджієв, Д. Кугультинов, М. Лайне та ін.

Наближення до духу і форми великого оригіналу триватиме й далі. Кожне покоління по-своєму прочитує програмний твір Шевченка і знаходить нові, адекватніші засоби передачі його мовами своїх народів. У цьому є й інший, більш важливий сенс: численні мови й літератури проходять школу Шевченка, школу його майстерності і духовності. До антології включено кращі переклади «Заповіту» різних років, зокрема й найновіші. Це ще раз свідчить про той авторитет і любов, якими користується український поет у світі: багато майстрів слова у різних куточках Країни Рад і за рубежем, дізнавшись про підготовку нового видання збірки «Заповіт» мовами народів світу, вважали своїм священним обов'язком узяти в ньому участь і надіслали свої переклади славетного твору. Чимало поетів переглянули свої давні інтерпретації Шевченкового вірша або ж здійснили нові, досконаліші.

Споконвіку художній переклад був рухом ідей, мистецьких цінностей від народу до народу. В наш час його роль незмірно зросла. Великий Шевченко духовно єднає народи всієї планети, а ритмом свого «Заповіту» він, як висловився російський радянський поет Микола Браун, «минуле з майбутнім з'єднав». На таке здатні лише найвищі злети невмирущого людського духу.

Борис ХОМЕНКО

Пам'ятник Т. Г. Шевченку на його могилі в Каневі

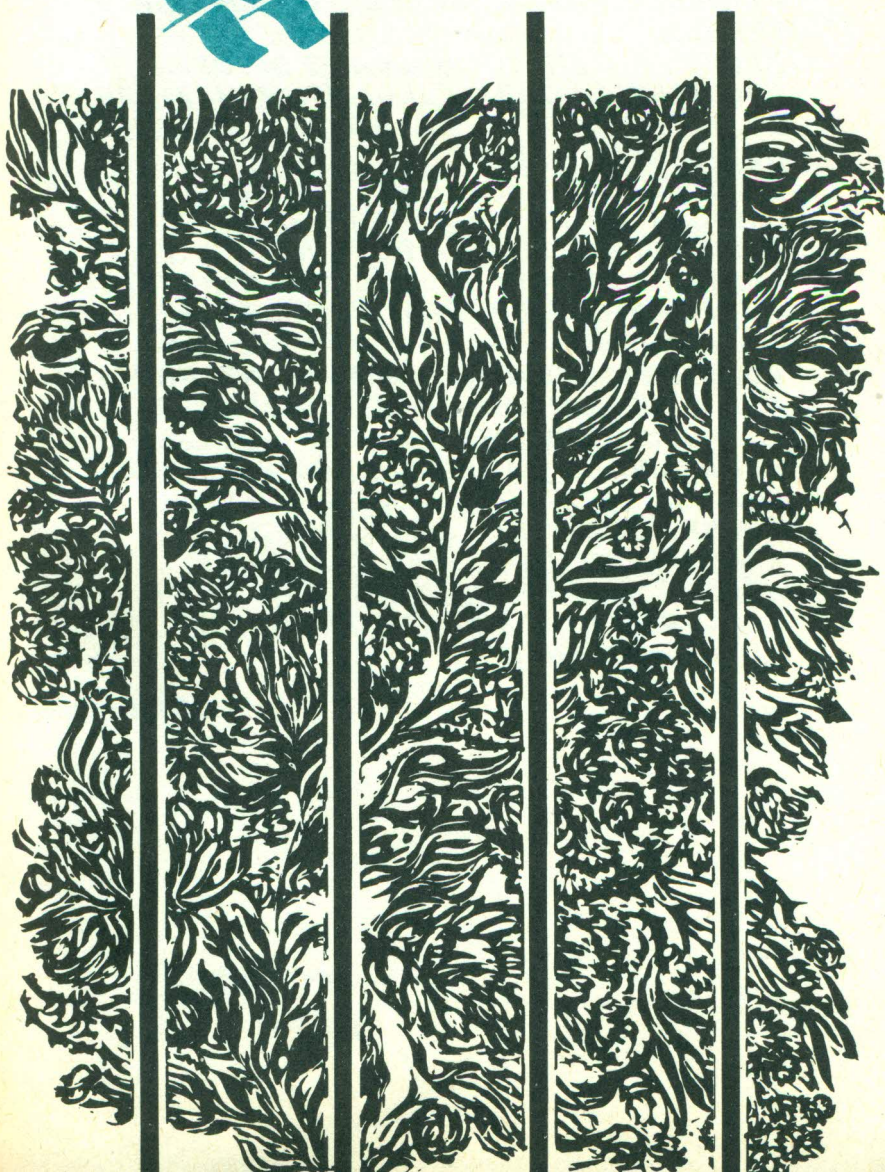

ЗАПОВІТ

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу... отойді я
І лани і гори —
Все покину і полину
До самого бога
Молитися... а до того
Я не знаю бога.
Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.
І мене в сем'ї великій,
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

25 декабря 1845,
в Переяслові

ПЕРЕКЛАДИ
МОВАМИ
НАРОДІВ
СРСР

ВІН БУВ СИНОМ МУЖИКА І СТАВ ВОЛОДАРЕМ
У ЦАРСТВІ ДУХА.

ВІН БУВ КРІПАКОМ І СТАВ ВЕЛЕТНЕМ У
ЦАРСТВІ ЛЮДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.

ВІН БУВ САМОУКОМ І ВКАЗАВ НОВІ, СВІТЛІ
І ВІЛЬНІ ШЛЯХИ ПРОФЕСОРАМ І КНИЖНИМ
УЧЕНИМ.

ДЕСЯТЬ ЛІТ ВІН ТОМИВСЯ ПІД ВАГОЮ
РОСІЙСЬКОЇ СОЛДАТСЬКОЇ МУШТРИ, А ДЛЯ
ВОЛІ РОСІЇ ЗРОБИВ БІЛЬШЕ, НІЖ ДЕСЯТЬ
ПЕРЕМОЖНИХ АРМІЙ.

ДОЛЯ ПЕРЕСЛІДУВАЛА ЙОГО В ЖИТТІ
СКІЛЬКИ МОГЛА, ТА ВОНА НЕ ЗУМІЛА
ПЕРЕТВОРИТИ ЗОЛОТА ЙОГО ДУШІ В ІРЖУ,
АНІ ЙОГО ЛЮБОВІ ДО ЛЮДЕЙ В НЕНАВИСТЬ
І ПОГОРДУ, А ВІРИ В БОГА У ЗНЕВІРУ
І ПЕСИМІЗМ.

ДОЛЯ НЕ ШКОДУВАЛА ЙОМУ СТРАЖДАНЬ,
АЛЕ Й НЕ ПОЖАЛІЛА ВТІХ, ЩО БИЛИ ІЗ
ЗДОРОВОГО ДЖЕРЕЛА ЖИТТЯ.

НАЙКРАЩИЙ І НАЙЦІННІШИЙ СКАРБ ДОЛЯ
ДАЛА ЙОМУ ЛИШЕ ПО СМЕРТІ — НЕВМИРУЩУ
СЛАВУ І ВСЕРОЗКВІТАЮЧУ РАДІСТЬ, ЯКУ
В МІЛЬЙОНІВ ЛЮДСЬКИХ СЕРДЕЦЬ ВСЕ
НАНОВО ЗБУДЖУВАТИМУТЬ ЙОГО ТВОРИ.
ОТАКИЙ БУВ І Є ДЛЯ НАС, УКРАЇНЦІВ,
ТАРАС ШЕВЧЕНКО.

ІВАН ФРАНКО

УАСИАТ

Санпсра-сшвыхІвитІ скъашвчІвахыхныс
С-УкІрайына ачІвыла,
ЙгІажвжы снышвынтара тынчта
Архъа тыбгІа агвыла,
Схъажвгыл атобагы хІгІата,—
Срылжвымгауа сткъвымква,—
ЙызгІаларныс йалачырчыруа
Днепр ду амакъымква.
Агъа йщаквайчІвагы арыгІвуа
С-УкІрайына йтгата
Йанджвыквнагара... А барауи асхъан
Са тшгІаштІыхпІ пшдзата —
Са тшгІаштІыхпІта сазнайпІ псейспа,
СнадзапІ анчва йшвхъымса,
СизыквырмышпІ... Ауаса ужвыла
Дыздырнысгы гъстахъым са...
СкъашвчІвахыта тшгІашвыррайшах,
ЙалашІшвчІвчІва швпшвахІвква,
Агъа йщала — йща квайчІвала
Йдзшврыжв швара швахІва.
Саргы атгІачва шыц рытшгІва,—
Йдуу, йхвиту згвала,—
Сшвхъшвымраштылын, йшвхІвах сыхыыз
Йпшдзу, йтынчу ажвала.

АУАСИАТ АЖӘА

Са санҕслакь шәара сыжәжы
 Адамра статцаны,
 Асазан тбаа агутаны,
 Са с-Украинаҕы;
 Адә ду ҕшза тбаакуен,
 Днепри уи аҕаокуен
 Сара избауа, цкѣаисахауа
 Иара абжѣы шгауа.

Украинатә ишаагалакь
 Хара амшын иатѣахь
 Хаҕацәа ршьа... усқан сара
 Адәи ашьхеи абра —
 Зегь ааныжѣны иара убрахь,
 Сцап анцәа ихатә иахь
 Сматанеирацы... Уаанза сара-
 Дсыздырам уи анцәа.

Сара сыжәжы, нас шәа шәнагыл,
 Ашьамтлаҳәкуа ншашәыжь,
 Нас хаҕацәа ршьала
 Ицкѣашәтә ахакуитра.
 Саргь таацәара ду аҕы,
 Хакуит таацәа ҕыц аҕы,
 Сышәхашәмырхтын, сышәгуалашәала
 Жәа хаа гукацагала.

ВАСИГАТ

Нужеца хвараб мехалъ
Хобги бухъун дун вукъе
Къиматаб Украиналда,
ГІатІидаб дунялалда.
Вукъе хераб Днепр-гІор
Ццидалъ рагІаллѣабазда
Багъулеб куц бихъулеб
ГохІил тІаралѣиялда.
Украиналъул ракъдаса
Сурукъал тушбабазул
Би гьелъ чурараб мехалъ
Хабалѣа дун вахъина.
Вахъун дун какалразе
Бичасул кІалтІе ина —
Аллагъги гьелделѣагІан
ЛѣачІого дица тела.
Вукъун дунгин нужеца
Синжирал тІутІун рехе,
Тушбабазул бидуца
Эркенлѣиги лѣалѣан те.
Эркенаб ціяб рукъоб,
Къиматаб хъизамалда,
Тамахаб рагІи бицун
Цо дунги ракІалде щва.

ОСЫЕТ

Сыгу къэуцоу сыщымылэжъы хъумэ
 Сигупсэ Украинэм ишъоф хъуау-пщаумэ
 Агузэгу шъыпкъэ бгы лъэгаплэм
 Сыщычлашъулъхъ сэ сыщычъыенэу,
 Губгъо гулэтыплэ инхэр слъэгъунэу,
 Днепрэ инэпкъи игырзэ макъи сашыгъозенэу,
 Нэм фэмыплърэ лэжыгъэ гъэбэжъухэр санэлъ
 итынэу.

Украинэм пыир къеклоу, ащ лъэу къичъырэр
 Хы шхъуантлэм фиузенклэу хэлъадэу зыхъурэм
 Сэ губгъуи къушъхыи зэклэ къэзгъэнэнхи,
 Тхъэм ыдэжъ сынэсышт селъэлунэу...
 Ащ ыпэклэ тхър сэ сшлэрэп зыкли.

Сычлашъулъхыи, зы нэбгырэу зыкъэшъулэти
 Лэхъу-лъэхъухэр хьалэч шъушли, зэхэшъукъути,
 Пыижъ мэхъаджэм ылъыпсыклэ
 Шъуишъхьафитныгъэ жъугъэпытэ, шъупсыхъэ.

Сэ сшъхыи къыфэгъахыгъэу, бынышхоу,
 Быны шъхьафитэу, быныклэм
 Iае хэмытэу зи гущылэ дахэклэ
 Рэхъат-рэхъатэу сигугъу шышъушлыжыныр
 Сышъолъэлъу, шъущымыгъупшэу шъугу илгыныр.

ВƏСИЈЈƏТ

Мән өлэндә, мәни басдырарсыныз
Јүксәк бир тәпәдә, бир дағ башында.
Елә бир јердә ки, көрүнсүн јалныз
О көзәл Украјна... Онун дашында,
Онун тарласында, кениш чөлүндә,
Мән өлөндән сонра, көрүм нәләр вар!
Севдијим Днеприн шән саһилиндә
Нәдән сөһбәт ачыр гудуз далғалар!
Мәним Украјнамдан јујуб апарса
Днепр јад ганыны мави дәнизә,
Онда мән сөзүмү дејәрәм гыса,
Унудуб тарланы, дағы... нә исә,
Сон вериб фәғана, сон вериб аһа,
Дуа ејләјәрәм онда аллаһа.
Чичәк ачмајынча бах, бу арзулар,
Едәрәм енә дә аллаһы инкар.
Мәни басдырыныз, үсјан единиз,
Гырыб јох единиз о гандаллары.
Дүшмәнин ганыны ахытмагла сиз
Азад оларсыныз, билиниз бары.
Мән ијсә кәләчәк бөјүк, шән, хошбахт,
О азад вә јени аиләниздә
Хатырлаярсыныз, һәр заман һәр вахт,
Адымы чәкәрәк шән дилиниздә.

КЕРЕЕС СӨС

Өлүп калзам, јеримди
 Бийик төндө казыгар.
 Кайран Украина јеримде,
 Ак јаланда салыгар.
 Учы көрүнбес јаландар
 Көрүнип јатсын көзиме.
 Күркүеген Днепрдин
 Кожоны өтсин көксиме.
 Украина јеримнен
 Көк талайга јетире
 Оштүлердин канын ол
 Агызып, анаар јетирзе,
 Јаландардан, туулардан
 Айрылып, мен турарым.
 Тенериде кудайга
 Кайып учуп чыгарым.
 Кудайдын бозогозына
 Бажырып мен аларым.
 Је ол өйлөргө јетире
 Кудайды мен билбезим.
 Сөөгимди јууп салала,
 Кынјыны үзе тартыгар.
 Оштүлердин каныла
 Јайымды аластагар!
 Онон улу биледе,
 Јаны, јайым биледе
 Адымды ундып салбагар,
 Јакшы сөслө айдыгар.

ТАВИЫҢҚЫҢ ИВГЫРҢЫН

Тытавиың, гулгывлата
Гымнин увик гыргул,
Илгылқык ат гайыллата
Йытунутаң Украинак.
Сининнутак рылтилкаңа,
Млауна клипгырну,
В'тилгырңин аңқаняку
Ту Днепро, экатгырну.
Мывалумылқи кунпыңың
Г'эңалғын ат в'аямняку.
Маңиняс Украинаңқал
Муллымул г'ақалғын
В'аямгыпың тирмалқивың,
Нанык гыммы тыталкутың.
Тытакъявың тиңтавгырну,
Тытатиңаң аңаңың,
Тытантыңна клипгырну,
Ңаюв'в'и лыган тиңлынвың.
Тыталаңи аңаңың
Тақальатынвың...
Тита яплу аллы ван
Аңаң лиги алңыка.
Тытакрава нуталқың
Гинантылата ынкыт ат,
Галқуллата г'ақалғың,
Юнатъырвату тылыпъата.
Г'ақалъымулла ныкатгутвин
Синингэмын, нымуссетын.
Туръяйырғын, синингэмын,
Қытумгу ат гиналңа,
Китуынвың, г'эңавынвың
Аммалың ат гинаннива.

ضمیمہ

صبح خجسته جمعه ضعیف ۲
 غبار عجمه حقیقه ۱
 بدلتیای دوش دمسم ۱
 دلمه ۲ بیا ۱
 قلا دضعیب ۱
 دعباب قمره ۱
 دایق ۱
 دمه شعله ۱

۱۲ عجمت مولا ۱ عجمت مولا
 ۱۳ عجمت مولا ۱ عجمت مولا
 ۱۴ عجمت مولا ۱ عجمت مولا
 ۱۵ عجمت مولا ۱ عجمت مولا
 ۱۶ عجمت مولا ۱ عجمت مولا
 ۱۷ عجمت مولا ۱ عجمت مولا
 ۱۸ عجمت مولا ۱ عجمت مولا
 ۱۹ عجمت مولا ۱ عجمت مولا
 ۲۰ عجمت مولا ۱ عجمت مولا

من خذ حذاب: عقمي: معصمها
 تعيلها: دبرها
 معصمها: دبرها
 دبرها: دبرها
 دبرها: دبرها
 دبرها: دبرها
 دبرها: دبرها
 دبرها: دبرها
 دبرها: دبرها

МАСИГАТЕ

Дене вукѣа жолѣи шодѣрѣ вулѣа,
Дилѣа жибе квѣнда Украйналѣиге.
Шобелѣегѣ лелѣа бикѣрулѣалѣа,
Олахѣлѣигесе унсилѣи мугѣу.
Вулѣа дене уште соре-соресе,
Бечала, медана гѣаригерехѣе,
Днепр лѣесалѣи кѣуватѣшада
Карачелдилѣлѣи вая лѣенехѣе.
Украиналѣелѣи олахѣелегу,
Тошвасу гѣинлѣелѣи инхе чвахѣлѣи,
Гелѣа рухѣлѣакѣо чѣаголѣилѣогѣе,
Гѣурилѣи гѣечѣува дене алахо.
Энкедѣ ихтиа вужѣа унсилѣа,
Хѣѣда гвѣде деде алѣасугуне —
Дилѣа вокѣудала вокѣидукѣилѣѣо,
Гѣа жо екѣалакѣо алѣагѣидала.
Шодирѣга дене тѣубалѣа рѣлѣи,
Рахасала кѣабѣи гѣечѣа алахо.
Ссималѣи тошвѣасу гѣинлѣиге гелѣи,
Бахѣваегѣе чабе бехѣа ихтиа.
Чѣиндалѣи энкеда вацѣлѣилалѣиге,
Инкѣа хѣизалѣига акѣегалолѣѣо,
Гѣидичубѣа дене рехселѣорулѣа
Шода гѣадотада рекѣилѣигулѣѣо.

ОСИЯТ

Елсем, асырарсыз мени
Украинамда,
Кенг аулакьда кьабыр кьазыб,
Кёмерсиз анда.
Жатарма бийик дупбурда,
Жылла терк ёте,
Кече-кюн Днепр сууну
Тауушун эште.
Сора Украинаны
Кёк тюзлеринден
Жауну кьанын жууб, Днепр
Тенгизлерине
Алыб кеткен кюн, кьабырдан
Кьобуб, мен намаз
Кьылырма. Ары дери уа
Аллах баш урдурмаз.
Мени асыраб, кьазауат
Этиб, жауланы
Кьанына боягъыз юзюлген
Бугъоуланы.
Уллу, эркин юйдегиде,
Жангы юйюрге
Мени атымы да иги бла
Айтырсыз бирден.

ВАСЫЯТ

Мин үлгәс, мине күмегез
Тау башына: эсенә
Киң яландың, һәм һөйөклө
Украина еренә.

Унан киң башыузар, Днепр
һәм текә яр күренһен,
Ташкын йылғаларзың нисек
Үкереүе ишетелһен.

Украинанан күк диңгезгә
Китһә ағызып алып
Дошман канын. Бөтәһен дә —
Башыу, таузы калдырып,
Шул вакытта осармын
Мин үзенә алланың
Ялбарырға, ә уғаса
Мин белмәнем алланы.

Күмегез ҙә күтәрелегез,
Ватығыз бығаузарзы,
Дошмандың яуыз каны менән
Бөркөгөҙ азатлыкты.

һәм мине бөйөк, ирекле
Яңы семьялы көндәрҙә,
Яман түгел, тын һүҙ менән
Онотмағыз хәтерләргә.

НАСЪЯТ

Ажалай гуват ки кашшит,
Кар канит мни ахиратай гиса.
Бия парихен гомай гвара
Азизен Украинайта.
Жагир канит би буланде
Бия мастен чаай дамуна.
Гу жоша тачит Днепр.
Ша мни киникка илмудам
Ропит даряб би гайбан
Бадкарани арамен онана.
Гуддан би вати Украина,
Каин пада достан ман.
Аркатта канин та арша
Акка магиндин наяин
Суждаа канин бимада
Акку — пания назанин.
Ки кабр куртит гу вара,
Жабрай ришага синдит ода.
Саккен жанга зор баит,
Жод канит ватсарияй биняда.
Ватсарияй нокен инкена,
дил канит гу андага.
Ят канит шома амодан,
Э мархумен бандага.

ЗАПАВЕДЗЬ

Як памру я, похавайце
На Ёўкрайне мілай,
Сярод стэпу на кургане,
Дзе продкаў магіла:
Каб нязмеранае поле,
Дняпро і абрывы
Было відна, — было чутна,
Як раве бурлівы!
Як пагоняць з Украіні
У сіняе мора
Кроў варожжу... Во тады я
І нівы і горы —
Ёсё пакіну й да самога
Бога палунаю
Маліціся... А да тых пор —
Бога я не знаю!
Пахавайце ды ўставайце,
Кайданы парвіце
І варожай злой крывёю
Волю акрапіце!
І мяне ў сям'і вялікай,
У сям'і новай, вольнай,
Не забудзьце памянуці
Добрым ціхім словам.

ЗАВЕЩАНИ

Үхэхэдэм намайе
 Үргэн талиин дунда
 Үндөр добиин оройдо,
 Хабтагай дайдиим
 Харагдан байхаар,
 Мушхараһан, зангираган
 Мүрэн Днээпрэйм
 Солгиоон ирасхалиинь
 Соностон байхаар,
 Инаг Украинадам
 Эрхэбишэ хүдөөлүүлхэт.
 Хоротон дайсадай
 Хүрин шуһанай
 Хүхэ далай уруу
 Украинаһаам яагаад
 Урадхийе — харахаб.
 Тиихэдэнь би
 Тэдэ хада, дайдийе,
 Бүгэдиинь орхин бодоод
 Бурханда мүргэхэб,
 Тэрэ болтор би
 Тооношгүйб бурханиие.
 Хүдөөлүүлээд намайгаа,
 Хүдэлэн бодогтии!
 Түмэр шүдэрнүүдээ
 Таһара сохигтии!
 Дайсанай хорото шуһаар
 Дабтан сүлөө ологтии!
 Иигээд намайгаа
 Агуу йихэ бүлэдөө,

Сүлөө найхан
Шинэ бүлэдөө
Хоро, муулалгүйгөөр,
Харин, зөөлөн үгоор
Дурдан ханахайаа
Бү мартагтии!

АНДОМИНЕ

Кут колен, маха пангад
 Миндэй хаумхен пяле
 Коргтан суурен лагеджэман
 Украинале мийде.
 Мисэ пёудод леведжэмад
 Дэй Днепр, дэй ронгуд
 Олдэйж нягус, олдэйж куулос
 Кут рявэйдаб ряву.
 Украиналпэй кут кандаб
 Синийжехе мерхе
 Силый верен лиходейян
 Дэй пёудод, крежад —
 Кайкен дятан дэй лебастан
 Иче дюмаланно
 Покэйдастэ ка сехэ сэй
 Дюмалад ен теда.
 Маха пангад, тё любугад,
 Дяугчепид рийчкад
 Пахал верел лиходеян
 Валд вахвензыйткад.
 Дэй миндэй канзас суурес,
 Канзас волян, уудэс,
 Тё дёхтутагад миндэй
 Хювял, санал хиллял.

Կ Տ Ա Կ

ԵՐԲ ՄԵՌՆԵՄ ԵՍ, ԹԱՂԵՅԵՔ ԻՆՁ
ԲԱՐՁՐ ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՒՄ,
ՏԱՓԱՍՏԱՆԻ ՄԵԶ ԸՆԴԱՐՁԱԿ,
ՄԵՐ ՈՒԿՐԱԻՆԱՅՈՒՄ,
ՈՐ ԱՐՏԵՐԸ ԱՆԾԱՅՐԱԾԻՐ,
ԴՆԵՊՐԸ ՀԱՌԱԶՈՒՆ
ԵՎ ՏԵՄՆԵՄ ԵՍ, ԵՎ ԼՍԵՄ ԵՍ
ԻՆԶՊԵՍ Է ՇԱՌԱԶՈՒՄ:
ՈՒԿՐԱԻՆԱՅԻՑ ԵՐԲ ՏԱՆԻ ՆԱ
ՈՒ ՀԱՍՅՆԻ ՄԻՆՁ ԾՈՎ
ՈՍՈՒՆԵՐԻ ԱՐՅՈՒՆ... ԱՅՆ ԺԱՄ
ԴԱՇՏԵՐ, ՍԱՐԵՐԸ ՄՈՎ
ԿԸԹՈՂՆԵՄ ԵՍ, ԿԸՍԼԱՆԱՄ
ՄԻՆՁ ԵՐԿԻՆՔԸ ԱՆՀՈՒՆ
ԱՂՈԹԵԼՈՒ... ԻՍԿ ՄԻՆՁ ԱՅԴ ԵՍ
ԶԵՄ ՃԱՆԱԶՈՒՄ ԱՍՏԾՈՒՆ...
ԹԱՂԵՅԵՔ ՈՒ ԵԼԵՔ ՈՏՔԻ,
ՇՂԹԱՆԵՐԸ ԿՏՐԵՔ,
ԵՎ ԹՇՆԱՄՈՒ ԶԱՐ ԱՐՅՈՒՆՈՎ
ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ՑՈՂԵՔ,
ԵՎ ԻՆՁ ԱՅԴ ՄԵՍ ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ
ԵՎ ԱԶԱՏՎԱԾ, ԵՎ ՆՈՐ,
ՄԻ ՄՈՌԱՅԵՔ, ՀԻՇԵՅԵՔ ԻՆՁ
ԽՈՍՔՈՎ ԲԱՐԻ, ԱՆԴՈՐՐ...

НАСААТ

Тә өлдүйнән мезарлайын
Сиз бени; курган ко олайым,
Севги Украйнам;
Степлернә топлайын
Гөрүнсүн кырлар гениш хеп,
Днепр бойларыннан,
Сеслейим, нижә йылларлан
Уулдээр үфкейлән.

Ташыйыр Украйнадан о
Мави денизә уз
Душман каннарны — да бән
Кыр, байыр бракырым,
Гөклерә чыкып калкырым
Аллаха каршымнан
Ийлейим. Озаманадан
Билмеерим аллаа бән.

Сиз гөмүп бени калкынын
Зорбалыы копарын,
Да душман мискин каныннан
Сербестлии серпидин.
Хем бени о бүүк айлейлән,
О ени айлейлән
Сиз унутмайын да анын
Ий, йалпак бир сөзлән.

ანდერძი

როცა მოვკვდე, მიმაბარეთ
მე კურბანზე სამარხს.
საუვარელი უკრანის
ფართოდ გაუღილ ტრამალს.
რომ მოჩანდეს ველი ვრცელი,
ხრამი დნეპრის პირას.
ზევყურებდე და ვუსმენდე
დნეპრს. მარადის მუვირალს.
თუ წაღება უკრანის
მიწით სისხლი მტრების
და ლურჯ ზღვაში თუ ჩაღვარა
მაშინ ავფრინდები.
მე დავტოვებ მთას და მიწდორს,
ღმერთთან გავწევ ერთი
და ვილოცებ. მანამდის კი
მე უარყავ ღმერთი.
დამმარხეთ და დაამსხვრიეთ
გორაკილები რისხვით.
თავისუფალ გედს ასხურეთ
მტრის გორგობი სისხლი,
და იმ ახალ დიდ ოჯახში
ზევებით თუ დამკვიდრდით.
მეც გახსოვდეთ. მომიგონეთ
სათნო. წყნარი სიბუკით.

АМАНАТ

ВебкІибхІели, буркъая хІяб
 Наб ахІер украинализиб,
 БягІуси авлахъла ургав
 Кайхъабая ну хІяблизи.
 Буркъая хІяб музаличиб,
 Къуватли башул хІеркІличиб,
 Днепр-хІеркІ чебиэсли,
 Бургънила тІама аргъесли.
 Украинала душмантала
 Цудар хІи авлахъличиркал
 ХІеркІли архуси замана
 Ахъирус ну хІяблизивад —
 Ахъирус ну ва айус ну
 Аллагъла унабурхІличи,
 Балга бирис... Амма ачам
 Ну вирххІерус аллагъличи.
 ХІяриихъили, айзурли,
 Рахажуни къябдарая,
 Душманна агъула хІили
 Аззаддеш баргкагъирая,
 Азадбухъунси, сагаси,
 ЧебяхІси хъалибарглизив
 Нура, бурили дев гІяхІси,
 Гъануршабая гъайлизив.

ГЭРИЭС ЭТИИ

Украина — бараксаммар,
Өллөкпүнэ карайаарын.
Дьэнкэ дьааны ортотугар,
Курга хиргэ көмөөрүн.
Кырдыаа Днепр кайаларын,
Онно Һытан одуулуом,
Долгун тыаһын, һүүрүк күүһүн,
Курдарыта иһиллиэм.
Кара һэрии быртак каанын,
Днепр уута һаайгыага,
Оччого мин колбобуттан,
Туран кэлиэм эһиэкэ.
Каллаан өрө көтөгүллэммин,
Танарага мин тийбэктиэм,
Танараһыт да буолбатарбын,
Үөрбүччэ мин үгүнүөм.
Буорбун көмөөт өрө турун,
Бастаргытын көтөгөөрүн,
Кандалааны тоһутанһыт,
Дьоллоок олокто тутаарын.
Һана үйэ ологугар,
Минигин эһиги өйдөөрүн,
Уруу, догор ыксатыгар,
Үтүө тылынан актаарын.

ЙИТУЭ

Вэ дан ванли, зу сундо
Украина чиннэди
Ба фын да шын
Да танни,
Ба вэ го тэ, шын мэли.
Ба вэ щядо фынкынни,
Да хэяншон вэ нэди.
Жё вэ тин фи тонди шын,
Ло Днепр чиннэди.
Да Украинади танни
Дуйтуди ще дан тонгуэчи.
Нэхур да шын фынкынни
Чўлэ, вэ кэ занчени,
До хўдади мын чянту
Вэ кэ туни, бэвонни,
Жыхур вэ щян бу жын ни.
Ба вэ сунха, ду занче,
Ба ло тешын пындуанчи.
Ба дў дуйтуди гуон ше
Ющир хэди, я кончи.
До щин жяни видади,
Гощинкэли, бэ вонли,
Ба вэ чинчир нянгэди.

ТУРЭНМИ

Бурэкив би, су эрдэвэл,
Минэ Украинэду,
Оедун урэ нодовэл
Хуклэдедэв таду.
Туг нодовэл, ичеттедэв
Чукалва, эмкэрвэ,
Хуклэденэ долдыттядав
Угэлвэ, Днепирвэ.
Бираят эсинэкин
Булэсэл соксэтын
Украйнэдук... Тэли илдям,
Дялви орирэктын.
Хэвэкивэ гэлэктэдем
Кутува эмэвдэн,
Илэлду хавалдярилду...
Сонгонмо долдыдан!
Маутылва су пэсинэл
Дуннэдук илдавэл
Булэсэлвэ соксэдитын
Су умивкандавэл.
Билми кутут, билми аят,
Омактаду инду
Минэ энел су омнгоро
Икэнду, турэнду.

НЮНЭН

Аччодык'у нэн'эсын
 Украинала нодла,
 Дэмн'ы степь дулык'ындулан,
 Улн'эсын билэку,
 Дэсчидэку кургандула,
 Ман'и ок'ат ойдэлэн
 Долчидак'у отариван
 Хагди Днепр мэгдими хэрдэлэн.
 Тарбыч ок'к'ы полялдук'ун Украина
 Хун'элутын усыл тик'униву
 Эемкэндин нон'ын... Тар тарык'ым би
 Альдидук'ий илдим —
 Илриди би исчим
 Хэвки уркын долан
 Тарык'ым нэн'идьдим... Тармы
 Эсым хар тарав хэвкив уныт.
 Нэдидюр илн'асын,
 К'уйыргылбы кибык'н'асын,
 Хоныл усыч хун'элдитын
 Ховыр хабдын'асын.
 Тарбыч мину дюла
 Дюла анн'ымтыла нодла
 Эмикэсын омн'ыр — дён'асын
 Хигран'ич дёлбырыч торэнь.

К'АНИХ'ТУСАК'

К'акумун тук'укума, к'анинакывсе
Ин'г'ег'рони анлѳум нунам,
Пиник'ѳямни Украинами.
Таугани нунами ысх'аг'нах'лѳык'ук'
Анлѳук куик Днепр.
Ник'уг'нах'лѳык'ук' мак'ылг'е
Тана куик.
Ынкам-ам, нуненын' Украинам
Мак'уйкаки ан'уясог'ыт аугит,
Таугани тауга нукувлѳык'о к'ун'илѳымнын'
Ынкам ан'улѳык'ак'а к'илим ё.
К'анымсухлѳык'ак'а... Матыми-ам
Лѳыган нату тунг'ак' налѳукак'а.
К'анинакывсе... ынкам-ам нукувыкутыкылѳси,
Ухытилгыт кывках'накысики!
Ынкам, ан'уясог'ыт умикылѳх'а агуинак'лѳуку,
Аугат мак'ын'г'ан салѳык'ам!
Таухкын-ам, анлѳум атасикун пинитун
Ылѳх'ым нымытхуалѳх'ани
Гуата! Аваух'пынасе — ынк'аг'ло
Натпикиси ылѳмаг'арагак'.

TESTAMENT

Kui ma suren, siis mind matke
kalme peale üles
kallil kodumaal Ukrainas,
laia stepi süles,
et sealt laiad põllupinnad,
Dnepr ja kaldad üha
oleks näha; oleks kuulda,
kuidas jõgi mühab.
Kui kord tuleb tal Ukrainast
sinimerre viia
vaenuverd... siis jätan maha
mäed ja põllud siia —
ise aga õhinaga
sinna, kus on Jumal,
tõttan palveks... Seni mulle
ent jääb võõraks Jumal.
Matke mind ja üles tõuske
orjaikke vastu,
priiust kuri vaenlasveri
pühaveena kastku.
Tuletage peres uues,
peres vabas, suures
siis mind veel te lahkelt meelde
vaikse jutu juures.

צאוואע

אז כ'ועל שטארבן, איר באהאלטן
זאָלט די ביינער מינע
צווישן ברייטע מילדע סטעפעס
אין מיט היים אוקריינע,
די ברייטפאלעדיקע לאַנקעס,
בערג און דניעפר דער גרויסער
זאָלן זען זיך — ס'זאָל זיך הערן.
ווי ער ראשט, דער רוישער,
וועט א טראַג טון פון אוקריינע
בלוט פון סוינעס גלידער
בין צום יאמ דעם בלוינע, — דעמלט
וועל איך בארג און נידער —
אלץ פארלאָזן און זיך לאָזן
בין די הימלען טראַגן
לויבעזאנגען. און בין דעמלט —
כ'קאָן קיין גאָט פארמאָגן.
מיכ באהאלט, שטייט אופ מיט צאָרן,
קייטן רייסט מיט פייער,
און מיט סוינעס ביזע בלוטן
רייכ באשפרענקט די פרייהייט!
איך נעזינד אין גרויסן, ניעם
מיט א פרייען ווילן
ניט פארגעסט אויך מיכ דערמאנען
מיט א וואָרט א שטילן.

BASKET

Велча оаш д'аволлалаш
 Лакхача, цу гув т'а,
 Езача са Украинан
 Шерача арен т'а:
 Яържа яда уж аренаш,
 Дода Днепр, лоамаш
 Гуча,— хозаргйолча сона
 Додаш цо ю г'араш!
 Сай мехкара моастаг'ий ц'ий,
 Сийнца фордах тохаш,
 Цо дихъача,— т'аккха чехка
 Уж аренаш, лоамаш
 Дита водаргва со масса
 Ламаз де цу далла.
 Бакъда, из ха хъаотталца,
 Вовзац сона даъла.
 Со д'аволла, т'аккха г'овтта,
 Г'абаш в'ашаг'даха,
 Моастаг'ий из бирса во ц'ий
 Мукъаленах тоха!
 Т'аккха, шоай дезалла юкъе,
 Мукъа, керда дахаш,
 Во ца оалаш, к'аъда аъле,
 Со а виц ма велаш.

ҚТХИДХКМИҢСХ

Ит'э т'изалкичэн кэмма,
Кқэ'мсатумиңсх нэйнэнк,
Мизвин сэмтэнк, котлах усхэнк,
Хнита'ин Украйнанк.
Тэлчкасчэ'н усхэ'н охэплаха'н
Днэпран коткот, эннан э'лэ'н,
Т'илфсасчэн хэрвөрвэкидх
Днэпран к'эфк'эф охэплах.
Ит'э мдимэ'н хақэла'а'н
Днэпранк нтхладкичэн Украйнх'ал,
Ифа сэмт мизвин ткилладчэн
Тсэңадкичэн ностахчханкэ,
Тэқэнокэ — ифа, ифа
Кэмма нустахчах хик т'исчэн.
Кэмма қэ'мсатуки қтэкэйсх,
Хэзу'н, фасхсэ'н, лыдэ'н қтэсхэнсх,
Хақэла'ан мдим хэктвэлах
Ханкэ сэмтанкэ мнид қлынсэсх.
Қналос ифалах суньдқзахэн,
Ифа кэмма, ч'амзанласха,
Энтхвақ қидмиңсх, кэмма қтидхкмиңсх
Тэңланьд кэрвэдхэтномал.

УЭСЯТ

СылIами — сыщыщIэфлхъэ
 Украинэу дыщэм,
 Губгъуэ иным и гущIыIум
 КъыщыфтIхэ си мащэр,
 Сыкъытетьу Iуашхъэ щыгум,
 Псы инышхуэ Iуфэм
 Зэхэсхыу зэрыщыкъуалъэр
 Днепр нэпкъыжь лъабжьэм.

Украинэм и щIы губгъуэм
 Бииль жагъуэу итыр
 Абы здихъмэ... мис абдежым
 СыкъыкIыжынщ сэ мащэм —
 СыкъыкIынщи зысIэтынщ сэ
 Тхъэм и бжаблэм нэскIэ,
 Нэмэз сщIынуэ... абщIондэхукIэ
 СщIэркъым тхъэ жыхуалэр.

СыщIэфлхъэжхи фыкъэтэдджхэ,
 Цепхэр зэпывудхэ.
 Бииль пщтыру фэ вгъэжамкIи
 Фи гуашIэр фыпсыххэ.
 Фи унагъуэ иным сэрикI
 УнэгъуэщIэу хуитым
 СыкъыщывгъэкIыж фигу сэрикI
 Псальэ хъэлэл IэфIкIэ.

ӨСИЕТ

Көміңдер мені өлген соң,
Сүйікті туған елімде.
Қазылсын қабырым кең байтақ
Украинамның жерінде.

Жатайын биік қорғанда
Кеудемді кернеп жалыным.
Жатайын тыңдап күдіретті
Днепрдің сарынын.

Ақса қаны дұшпанның
Украиннан езілген.
Ағызса оны Днепр
Қосылса көк теңізбен,

Тастап сонда қабырымды
Тәңірге ұшам табынам.
Оған дейін мен оны
Ешқашанда таныман!

Аттаныңдар көмгесін,
Үзіндер бұғау темірді!
Жау қанымен сұғарып,
Көгертіндер өмірді!

Мені де, Ұлы Отанды,
Жаңа ел — үлкен өлкеде.
Ескеріндер ұмытпай,
Шапағатпен әр кезде!

ГЕРӘСН

Намаг үкхлө, иньгүд,
Эңкр Украинә һазрт,
Наласн теегин аһуд,
Эркн өндрт оршаһит.

Эргмдк царнғуд, довнғуд нанд
Үзгдәд бәәм ормд оршаһит,
Элдв Днеприн шууган тенд
Үрглжд соңсгдм ормд оршаһит.

Өнр Украин күгдлхлө,
Өндәж би әмдрхв.
Өшәтнә цусн турглхла,
Өврж һазран һәәххв.

Тер цагт зальврхв,—
Төрсн һазртан амулң эрхв,
Тер күртл бурхнд
Төрүц иткж би чадшгов!

Бийим оршачкад, бостн,
Болд цевиг таслтн;
Бийркг хортна цусарнь
Бахмжта бәәлһән цавдтн.

Тегәд өнр бүлдән,
Таңсг хамц, шин жирһлдән
Таанр намаг сантн,
Таалта үгәрн аюрхар амлтн.

*Калмицькою мовою
переклав*

ЛІДЖІ ІНДЖІЄВ

СОНДРАГІ КЛЕГІМ

Елсém, достлár,
Болсún герім
Кен да авлák ерлеріндé
Укрáйнанин, ол сівімлім,
Кен тізлері
Кі керінгэй,
Ол Дніпронún екірмегі
Бáрца андán есітільгэй.
Укрáйнадан
Кен тенгізгé
Дусмáн канін ол ельткендé
Óлвахтин мен — айтám сизгé —
Тізні, тавні
Мен калдиріrm
Да Йогаргі Тенрімізгé
Уцáрмен мен да ялбарирм —
Тек гáлі мен
Білмейм Атін...
Сіз ізніз кул буговларін,
Тéкніз ямáн дусмáн канін
Да азатлár
Янгі дордá
Унутмағайсіз сіз мені,
Яксі туткáйсіз сагинцтá.

МЕРЕСЬЛИК ЙАЗЫШЫ

Ольсям — мени астрайыз
 Чебяр Украйнада.
 Кень йылғалых ортасында
 Қазыйыз гёрню,
 Қи курғанда майа йатма
 Кючлю озьянь ўсьню,
 Туйма нечик тавулланат
 Карт Днепро бучхағында.

Тек Украина тюзьлярдянь
 Канын безьгянь душманларнын
 Таштырса ол ... Мень фордан
 Турармын гёрюмдянь:
 Кётюрюлюп йетярминь
 Теньри басағасын,
 Йалбарымын ... Тек негиньча
 Мень танымым теньрини.

Сизь астраптэ туруйуз,
 ўзюйузь сынджырларны,
 Душманнын йаман каныба
 Бюркюйузь азатлыхны.
 Мени-де уллу урувда,
 Азат урувда, йанғы,
 Унутмайыз, сағыныйыз
 Йахшы йувашлы сёзьбя.

ЎЭСИЯТ

Өлген соң мени көминцлер,
Сахра бийик жериме,
Кең далалы сүйикли,
Украинадай елиме,
Өйткени бийик таўлары,
Көк Днепр ҳам дала,
Көринсин ҳам еситилсин.
Суў шаўқымы айнала,
Украинаның жеринен,
Душпан қаны жосылса,
Суў менен ағып аралас,
Көк тенizde қосылса,
Жер, таўды таслап көктеги,
Кудайға бас ийемен,
Тап сол ўақытқа дейин мен,—
Кудайынды билмеймен.
Көмген соң мени көтерилиц,
Шынжырды теўип үзиңлер,
Жаўыз душпан қанына,
Азатлык ушын жүзиңлер,
Мени де азат ҳам жаңа,
Уллы семья ишинде,
Умытпай еске алыңлар,
Мехрибанлық қылыңлар.

ОСИЯТ

Мен ёлгенлей, басдыргъыз
 Суйген Украинамда,
 Данъыл тюзде къабыр къазыб,
 Асырагъыз сиз анда.
 Дуббур юсюне салыгъыз
 Уллу сууну кёрюрча,
 Эски Днепрни ёкюргени
 Къулагъыма келирча.
 Тюзлеринъден, Украинам,
 Джауу къанын суу джууса,
 Ол заманда табынрма,
 Къобарма къабырымдан.
 Аллах бард деб инанырма,
 Мен ары дери атын
 Билмейме сагъыныргъа...
 Мени басдырыб, къобугъуз,
 Бугъоуланы юзюгюз.
 Къаллы джауу харам къанын
 Эркинликге бюркюгюз
 Уллу, эркин, жанъы юйюрге
 Къарнашлыкъны таныргъа,
 Унутмагъыз мени бирге
 Ашхы-сёз бла сагъыныргъа.

JÄLGITAHTO

Kuoltuu minuu kalmah kattuat
Ukrainal omal
lagial arol Dnepran varrel
joven särkäl čomal.

Anna millo kalmah kuuluu
Dnepran kuohu mahtau,
kui lyöy laineh jyrkkäh randah,
minä tiediä tahton.

Dnepran suuri vuo ku koppuau
vihažniekoin veret,
pezöy pelltot Ukrainan,
vedäy syväh mereh —
sit ma nouzen omas kalmas
jumalas sah... äski.

Enne sidä — ongo jumal
tunne en, hoš käske.

Katatto, ga nouskua, rahvas,
ottuat käzih astal,
paganverel vihažniekan
omavaldu kastuat.

Suvus suures sovukkahas,
kus roih kanzat — veľľet,
minuu toiči juohatelkua
sanal sulal, heľľäl.

ОСУЯТ

Мен өлгөндө бул денемди,
Көрүнө жерге койгула?
Украина, сен жамсың
Кенен мекен койнуна.
Талаа бети көркөмдүгү
Көңул дайым бурулсун.
Днепрдин толкундары
Шуулдай, дайым угулсун.
Душмандардын кочкул каны
Украина төрүнөн,
Көк деңизге агып кетсе,
Бир кудайга жүгүнөм.
Талаа, тоонун бүт жагынан,
Агып кетип, түгөнсүн.
Мына ушул болмоюнча,
Мен кудайды сүйбөсмүн.
Мени көмүп, тең тургула,
Чынжырларды үзгүлө!
Душмандарды бүт жоготуп,
Эркиндикти түзгүлө!
Эркин, улуу-үй бүлөдө,
Жаңы түшкөн из менен,
Мени унутбай, эстегиле,
Жылуу жумшак сөз менен!

БУР СИӨМ

Кор ме кула, менö дзебöй
крут мыльквывса гуö,
муса Украина эрдö,
аслам чужан муö,
медым аддзи паськыд эрдсö
быд мыльк, Днепрöс-юöс
да пыр кылi, кыдзи бузгö
сийö аслас гыөн.
Саридзö кор вирсö сийö
вöрöглысь тшöтш нуас,
ставсö эновта ме сэки —
гöраяс и муяс,
уськöдча лöз енэжланьыс
юрбитыштны енлы...
Сыöдз, татшöм шуда здукöдз
ме ог казьтыв енмöс.
Менö гуалöй да сувтöй
жуглöй чеплысь везьяс,
вöрöгнымлөн пеж-лөк вирөн
мездлуннытö резöй.
Сэки зэв ыджыд семьяын,
мездöмаын, выльын,
тi эн вунöдöй и менö
казьтыштны бур кывйөн.

ЯВЭГ'ЫҢКЫҢ ЭВГЫЙҢЫН

Титэ г'ат тьевиг'ың,
 Гэнолгывлата gymmo
 Ңанко г'ат, тынупылькык,
 Гынунык майңылгылкык
 Этонотак, Украинак.
 Тит нутэв' ныкъёқэнав'
 То Днепро йықымгылг'ын,
 Ныпқинэв' в'аямтайно
 Ныитикинэв' выччу,
 Тит таваломыйкын қонпың
 Пылг'ылыг'ылг'ын в'аямнақо.
 Титэ Украинаңқо
 Яллыпланңынэн Днепрота
 Ватқылг'эн қок г'ақалг'ын,
 Ңанқо г'ат тыелкутың,
 Тыяпэлаң нучелькын,
 Ңэю ымың, қлевамго,
 Еңтав'ма аңаңың тыелэң,
 Яқалыг'атык тыяңвоңэ...
 Қэй уйңэ лиги элңыкэ,
 Йынны ңаен аңаң.
 Гэнолгыв'лата эв'ын г'ат,
 Г'ақалг'ың г'ат галэлата,
 Ыччу ымың гатколата,
 Г'ақалг'эн қотымуллымул
 Ченэнгаймо нынг'элын.
 Ыявакэн тойяйычг'ын,
 Ченэнгайма юнэтылг'ын,
 Қайтумгу г'ат гинэлңэ,
 Қэтог'ыма аммалың,
 Гыммо г'ат гинэннивэ.

ВАСИЕТ

Ольсем, мени комюнъиз
Украинамнынъ багърына,
Мезарымны къазынъыз
Къулан чѣль топрагъына.
Билейим мен курганнынъ
Коксюнде яткъанымны,
Динълейим Днепрнинъ
Къутурып акъкъаныны.
Не вакъыт о душман къанын
Украина узеринден
Ювып кетер... тек о заман
турарым мен къабримден —
Дуа этип тек о заман
Чыкъарым арш-аълягъа,
Онъа къадар менде ёкътыр
Ышанч алла-таалягъа.
Мени джыйып, къалкъынъыз ве
Узюнъиз бугъавларны,
Залым душман къаны иле
Ювынъыз диярларны,
Улу, урь бир айлеге
Бирлешилъген кунълерде.
Унутмайып — эйи сѣзнен
Хатырланъыз мени де.

ВАСИЭТ

Бен ольсэм, бены сахланыс
Украин топрахында,
Курганын ичерснэ койныс
Чольярын ортасында.
Кырларын янында койныс,
Кайда Днепр-сую ахай,
Корунсун да, иштыльсын да
Нас сувлар булутланай.
Нэ вахтларда Украиндан
Егулур душман каны
Дэнгизге... Турарым бындан,
Калдырып топрахларны,
Эм коттэрым колларны
Мевлят чекме...
О кунлерчез
Бен бельмиим алланы.
Комген сон башны коттэрныс,
Зинджерны копарныс,
Душманларын кара каннэн
Топрахны суварныс.
Бьюк, азат эвлядлар олуп,
Енгыдэн яшаныс,
Мем адны татлы тыльнэн
Сыз айтма унтманыс.

ВАСИЯТ

Оълсем мени гёмерсиз
Майданда, тёбе башда,
Сыйлы Украинамда —
Жанымдай суйген яшда;
Днепр ягъалагъа
Гёз етишеген ерде,
Гюрюллеп агъагъанын
Мен эшитеген ерде.
Гёрсем Украинадан
Ону чалт оьтегенин,
Соруп душман къанланы
Денгизге элтегенин,
Аллагъгъа сужда къылма
Оьрленермен кёкlege,
Иман салып, алдында
Тизлеримден чёкмеге —
Башыбыздан алгъангъа
Оьзю салгъан балагъны,
Мен шо замангъа ерли
Танымайман аллагъны!
Гёмюп битип, бирлешип,
Уьзерсиз шынжырланы!
Боярсыз душманланы
Къаны булан къырланы!
Янгы, уллу ва эркин
Жамиятны кьурарсыз!
Тек мени де унутмай,
Яхшы сёз булан аста,
Заманда бир арада
Эсге але турурсыз!

*Кумицькою мовою
переклав*

АБДУЛ-ВАГАБ СУЛЕЙМАНОВ

Т'ӘМИ

Әз кӧ мърм — һун мьн ч'ә'лкьн
 Ль Украина әвин,
 У т'ърба мьн һун бьк'ольн
 Ль бәста фрә т'әг'мин.
 Кӧ әз р'азем ль сәр қәйе
 Феза ч'әме қӧдрәте,
 Вәки сәкьм Днепре кал
 Чь тӧ қәйеда ләвк'әт.
 Чахе жь бәсте Украине
 Хуна хәниме бәт'әр,
 Әw бышо — бьвә — а wi чахи
 Р'абьм әзе жь мәг'бәр.
 Әзе р'абьм, бьгһижьм
 Бәр шемика хӧде —
 У дӧә'акьм. Ле һәла әз —
 Қәт хӧде наснакьм.
 һун мьн ч'ә'лкьн у р'абьн п'йа,
 Қәйда бьқәтиньн,
 У пе хуна дьжмьнә гәрм
 Ль азайе бьп'әжқиньн.
 У мьн нав к'ӧлфәте мәзьн,
 К'ӧлфәта т'әзә, аза
 һун бир нәкьн — мьн бир биньн
 Бь глие қәнш — херхwәза.

АМАНАТ

ИвкІукун на уччара
Ххирасса Украиннай,
Ттунсса гъавгу дуккира
Ва гъартасса авлахърай.
Щалихханнин я битан
Дазу дакъа къурдарах,
Вичіи дирхъуна икІан
Днепрданул шатІах.
Украиннал чуллая
ЧІан дакъа щюлли хъхъирин
Вай душмантурал оьтту
Неххал шатІал лавсукун,
Вай авлахъру, вай нехру
Ва дунийра къадиртун,
Нагу сапар бахІинна
Ссавруннай аллагъначІан.
Муниннин тІурча, таллагъ,
Акъассар ттулгу аллагъ.
Гъаттавухгу ивхъуну
Гъазгу хъияра талай,
Вай зулмулул щинзиртру
Руца-руцари дуллай.
Оьттул душман ххит ара,
Ласира тархъаншиву,
Тархъансса ва хъунмасса
ЦІусса кулпатравугу
ДакІинин улутияра
Ххуйсса мукъуйну нагу.

Kad es miršu, rociēt mani
Stepē paugurainā,
Kur man Ukraina vismīlā
Veras plašā ainā.
Lai es redzu plašos laukus,
Dnepru un tās kraujas,
Lai es varu klausīties, kā
Bangas krācēs graužas.
Kad no Ukrainas tās aizraus
Zilā jūras miglā
Ienaidnieka asinis ...tad,
Cēlies gaitā žiglā,
Traukšos atstāt kalnus, laukus,
Pielūgt dievu īstu.
Kamēr noticis tas nava,
Dieva nepazīstu.
Aprociēt un sacelieties,
Važas saraut ziniet,
Ienaidnieka asins lāsēm
Brīvi aprasiniēt.
Arī manim brāļu saimē,
Lielā, brīvā, jaunā,
Veltiet kādu klusu vārdu,
Nepieminiet launā.

ВЕСИ

Зун кьейила, кучуд куьне
Украйнада кІани тир,
АтІутІ куьне зи сур-кьулни
Дуьзен чуьлда гьяркьуь тир,
Кьвалак гьи гьал Днепрди
Яргьал рекьер атІана,
КьалзаватІа ван жедайвал
КІунтІал хьуй зун кьаткана.
А вацІу гваз фида иви
Украйнадин душмандин —
Кьарагьда зун жуван сурай,
Кьван хкажна лакьандин.
Кьарагьда ва агакьда зун
Гуьрцелдив сад аллагьдин,
Дуьа ийида... Гьелелиг заз
ТІвар чидач а панагьдин.
Кучуда зун ва кьарагьа,
Зунжурар кьатІ-кьатІ ая,
Душмандин няс ивидикай
Кьаст лигимдай яд ая.
Хзандани чІехи, азад,
Хзандани цІийи тир
Зунни рикІел хкваш куьне,
Гаф лагь закай кьени тир.

Kai numirsiu, jūs užkaskit
Mane ant kurgano,
Tarp plačių gimtines stėpių,
Ukrainoj mano,
Kad matyčiau pievas, Dnieprą,
Jo pakrantę gūdžią,
Kad regėčiau, kad girdėčiau,
Kaip jis staugia, ūžia.

Kai nuneš iš Ukrainos
I marias giliąsias
Priešų kraują jis... paliksiu
Kalnus aš, plačiąsias
Pievas ir prie dievo sosto
Tada nukeliausiu
Pasimelsti... o lig tolei
Nežinau aukščiausio!

Kai užkasite, sukilkit,
Pančius sudaužykit
Ir krauju piktųjų priešų
Laisvę apšlakstykit!
Ir manęs šeimoj laisvojoj.
Naujoj ir laimingoj,
Neužmirškite paminėti
Žodeliu širdingu.

ЛАТЫНГ

Сормум ёхти — сёпитэлын
Толхпам карыс урын.
Хара марись халт вос люли
Эргың симум хурэ.

Тав вос сунси сорни тэпкан,
Хунтли витсов эрыг.
Ялпың макемн рамаелын
Анум Днепр-я торыг.

Воритотнэ куль ке ёхти
Украина макемн,
Выгыр келпыл овумли ке
Сярсин овнэ якем —

Тонт ам ос нох люлюмтэгум,
Елимтилум сорум.
Торум пойкыл муйлуптилум.
Тох ат ваглум торум.

Симум макемн рамаелын.
Нан ос сайкалена!
Сюнь йис тэли. Мир халт намум
Нан ул ёрувлэлын.

СОГОНЬ

Колен вацмыкемжы, тайыда
 Туан Украинеш.
 Тек йонгата степь покшалны
 Мыгилаэм лиэш.
 Киаш манын кырык вёлны,
 Кого вёд тёрышты:
 Колаш манын, кыце Днепр
 Ружген ружга тёршты.
 А кынам тышманын вёржым
 Тёрды тёр нырвлэ гёц
 Мышкын кеа... Вот тёрнам мёрнь
 Лэктам мыгила гёц —
 Кузен кеем йёмы докы
 Дэ йэнг вашт кымалам.
 А кёрзытшы мёрньы йёмым
 Ам пэлы тамалын.
 Мёрньым тайыда, кёрньылда,
 Цеп пыдештын кёржы!
 Ирык верцынна тек йога
 Шык тышманын вёржы.
 Дэ тёрнам кого семьяшты,
 У, яжо семьяштет,
 Мёрньын лёйем келесалда,
 Пурынок ашталтен.

СУГЫНЬ МУТ

Мый колем гын, тойыза те
Кўкшака курганеш,
Степь покшелан, шерге-лишыл
Украина мландеш.
Днепрын вўдшō, тура серже
Да пасу лойгалтме
Койышт ыле, шоктыж ыле
Днепрын мўгыралтме.
Украина гычын мушкылт
Канде теныз деке
Тушман енын осал вўржō
Йоген кайымеке,
Нурым, курыкым кодем мый,
Юмо дек кўзалын
Кумалаш... а тудо марте
Юмым ялт ом пале.
Тойыза да рўж кынелза,
Чепым кўрышт шуыза
Да тушманын вўржō дене
Эрыкым те мушса.
Мыйымат кугу ешдаште
Эрыкан, уэмын,
Ида мондо, шарналталза
Ныжыл шомак дене.

ТЕСТАМЕНТ

Де-ой мури, сѣпаци-мь гроапа
 Унде-й степа ларгэ,
 Сус пе мэгурэ, ын глия
 Украиней драгэ.
 Сэ се вадэ фэрэ маржинь
 Холде'н заря тоатэ,
 Сэ-л ауд мужинд ын прагурь
 Нипрул ынспуматул.
 Кынд ва курже ел ку сынже
 Де врэжмаш ын валурь
 Пын'ла маре, еу лэса-вой
 Ши кымпий ши дялурь —
 Тот вой пэрэси ши-ой мерже
 Сус ла ынсушь домнул,
 Сэ мэ 'нкин... Дар пын'атунчя
 Ну май кред ын домнул.
 Вой порниць, сфэрмаць ын луптэ
 Ланцурь блестемате,
 Ши стропиць ку сынже проклет
 Мындра либертате.
 Ши'н фамилия чя маре
 Ну уйтаць де мине,
 Поменици-мэ, приетень,
 Ку'н кувынт де бине.

ҚАРМАВТОМА

Кода кулан, сэрей таркас
Калмамизь се шкасто
Монь вечкевикс Украинань
Покш пакся куншкасо.
Кадык тосто келей ёнкстнэ,
Пандтнэ, ине лашмось
Тень неявить, и маряви,
Кода Днепрась лажны,
Кода сон масторонть лангсто
Ятонь веренть кандсы
Иневедев... Вана сестэ,
Ливтян, весень кадсынъ
И сонсензэ нишке пазонтъ
Икелев пачкодян
Тень кис озномо... А се шкас
Меньгак паз а содан.
Монь калмакшнозь, вийсэнк стьякшнозь,
Лангстонк тертнень керсинк
И пургсинк эсь олякстоманть
Вардонь кежей верьсэ.
Сестэ од, покш семьясонк,
Оляв пингенк шалтсо,
Тынь моньгак илямизь стувто
Лецтямс паро валсо.

АВОЗЛАМА (Заповит)

Кулан-тиян, калмамасте
шачень-касонь крайняв,
степь кучканяс, губор пряняс
кельгома Украйнав.

Кадык сельминголен няян
кели паксят коль ни,
кода шуди вишке Днепрась
комболдозь да жольнязь.

Кодак уйфтьсы ширенястон
аеркс вракнень верснон
сенем моряв... эста стяян
калмэзорстон серьсон,

кадан паксятнень да панттнень
да куцян мянь шкайти
озондома... а сенярс мон
шкайти крёст аф кайсян.

Калмамасть да тинцьке снида,
цинзеронтнень ёрясть
да душманонь кяжи верса
валость учсеф волять.

Моньге оцю семья ёткса,
вольнай ломань налса
тямасть юксне — лятфнемасте
лямбе пара валса.

УНДЭМБИ

Ми бурпучиивэ хумухэрсу
Гогда хурэкэн порондоани.
Гермаксаива эсэлихэрсу
Нээн Украина надоани.

Паоги Днепро хэегуйвэни,
Досодями ми онгасагоива.
Намочи энуми дятивани,
Эйду ми толкичигоива.

Чаду-мат наи нангалагодямби,
Апка эндурчи дэгдэгудемби.
Эйвэ ичэси осини энуэсимби
Эндурчи-дэ михорандасимби...

Мимбивэ хумупэри эди сонгоасу,
Байгоамбари хэтэмэри сорихарсу.
Ми-дэ эйду-мэт няр эрсингудемби,
Сунди гэсэ сикун балдинчи идемби.

Кэси балдимба ангопари
Мимбивэ эди онгбогоасу.
Гэрэн голосалди улэн балдимари
Мимбивэ-дэ дёнгохарсу.

ПУНДА ХАЕДАХА" ТАБЕКО"МАДА

Ха"марихидани
 Си"ми сюръидаць
 Яни хобахана —
 Украинахана,
 Лабта, лата я'
 Нули" сава ерня
 Хойраха' ни'.
 Ями нарханда,
 Лабта ясавэй;
 Днепро яха'
 Нарка яв' ня'
 Минреля" взя"
 Мал' надьиць.
 Яни хурка мун",
 Днепро' хэрна",
 Сидя хани син'
 Цоб' тэбкадаръи".
 Тикахавахана
 Нарка нуво" ня'
 Етя" туё"манзь
 Мань тарангув.
 Царе" тедамбой'
 Хэхэ' танявамда
 Нив хамэдамбю".
 Суро "манда" пуд
 Тэти" ядаңганзо'
 Харта" ялъида".
 Цани ё" тер
 Харто' взяхато'
 Лемрембаида".

Хэнё илангана,
Ням' сава няць
Хуна илелпата"
Мань си"ми цод"
Сава вадахана
Хось нёда" юр".

ЗАПОВИТ

Айф муғай ныи ньвыкзнавэ нук
 Ньи панта жаң мивух,
 Украинух, вэрла степух,
 Т'ырнурла улавух.
 Жағай нан пойнуридра ньэрх
 Днепр, ньмангула ыркыр,
 Жағай нан мыңуридра ныи
 Днепр аў муғфтың ыркзиң.
 Украинух т'ый жаң гэркрох
 Враггун цағн выкзғай нан
 П'мангула мивух ознон ныи
 Млыхтох вийд жағай нан.
 Ньлызызнон валки вағн выкзна,
 Враггун хун ин чохкир
 Волярох чухчуғнавэ нук —
 Враггун п'ньэскоўр чохкир.
 Пила чуух, маңла чуух,
 Қ'атыңгун сик тувң муғай,
 Уридра, т'а чинрийдра ныи
 Айф чин ньиғс т'харпқаврғай.

ОБСИЕТ

Мен оылгенде коьмерсинъыз
Украина элимде,
Кабырымды казарсынъыз
Суьйген меним еримде.
Ятайым бийик тоьбеде,
Қырым меним коьринсин.
Днепрдинъ шувылдавын
Кулақларым эситсин.
Душпан каны ювылса,
Туырман мен кабырымнан
Эркин коьрип еримди
Мен аллага табынырман.
Аьли атын сол кудайдынъ
Мен бирде сагынмайман,
Басты йийп, юрек берип,
Мен ога табынмайман.
Коьмип болып сиз турынъыз,
Бугавларды уьзинъыз,
Қанлы явдынъ канымынан
Эркинликти туьзинъыз.
Дос — кардашлық уьйирде,
Эркин, татым аьелде,
Эскеринъыз эм мытпанъыз
Сиз, тувғанлар, мени де.

ФÆДЗÆХСТ

Æз куы амæлон, уæд-иу мæ
Бавæрут нæ зæххы,—
Мадау уарзон Украины,
Быдыры уæрæхы.

Хуымтæ мæм куыд зыной дардыл,
Днепыр та æд къардиу;
Уымæн ингæнмæ куыд хъусон
Йе мбу æмæ нкъард ниуд.

Æз куыд уынон,— Украинæй
Денджызмæ куыд ласдзæн
Уый ызнаджы туг... Мæрдтæй дæр
Уæд мæ сонт уд растдзæн.

Атæхдзæн нæ зæххæй арвмæ
Кувынмæ хуындзауæй...
Гъе, уæдмæ та æз нæ кæнын
Зонгæ дæр хуыцауы.

Бавæрут мæ æмæ растут,
Рæхыстæ ныссæттут,
Не знагæн йæ хæрам тугæй
Уаз сæрибар цæхсут.

Ног, ыстыр бинонтæй иумæ
Рацæрут хæдбарæй;
Хорзæй-иу мæн дæр фæразут
Уæд уæ зæрдыл дарын.

ЗАВЕЩАНИЕ

Как умру, похороните
На Украине милой,
Посреди широкой степи
Выройте могилу,
Чтоб лежать мне на кургане,
Над рекой могучей,
Чтобы слышать, как бушует
Старый Днепр под кручей.
И когда с полей Украины
Кровь врагов постылых
Понесет он... вот тогда я
Встану из могилы —
Подымусь я и достигну
Божьего порога,
Помолюся... А покуда
Я не знаю бога.
Схороните и вставайте,
Цепи разорвите,
Злою вражескою кровью
Волю окропите.
И меня в семье великой,
В семье вольной, новой,
Не забудьте — помяните
Добрым тихим словом.

*Російською мовою
переклав*

ОЛЕКСАНДР ТВАРДОВСЬКИЙ

ВИСИЯТ

Ан путъэну, парохосит
Пас т' уба сис мэна,
Ас ту чол сту Украныя-м
Ту агапимэну,
Ки ати та джапя, яря,
Заня — миданыя
На драну, ки на акугу
Хту Днепро т' врундыя.
Сту яло ах т' Украныя
Душманы ту ема
Ту Днепро нда пэр ки пай-ту,
На дранат тот мэна,
Го на скуми, на петасу,
Стон тъэго на сону,
Прошчину-тун тот... ма тора
Го дъэн ксэру тона.
Парохосит-ми, скутъэты
Ки та пхавя спасит,
'Н душманы како ту ема
Т' лэфтэря ифтясит.
Ки атот сн' тайфа тюнурю —
Мэга, харумэну,
Ми змунат 'н кало ту логу
На ангкэвит мэна.

НЯВВМУШШ

Кōххт мунн яма, рӯххкэ танна
Кōаллэш Украинасьт,
Касска кōммытэсь мōджесь кēллтэ
Рāбпэ мыннō кāльм тыйй.

Вуайче лēшшэ нēллькесь кēлтэсьт,
Тоавас ēгкрынт тēрьмесьт,
Вуайче куллэ, кōххт сōнн ēафант
Пуэресь Днепр тēрьм вӯлленѣ.

Чōннткэ пуадта рйке вēрр
Колькад Украинасьт,
Еадтаххт сōнн...я танна мунн
Кāльмесьт коаццѣ, чуэन्नчла.

Пэййна мунн я кӯска тэль
Иммель укснэг райя.
Мōллдэдса мунн... А тәнн вѣл райя
Иммель мунн эмм тидѣ.

Рӯххкэ мун я пэййнэгке,
Роавас цйпетѣ пӯттѣкьегке,
Йжянт рйке пōасс вэрәнѣ
Вāлтант сōнәнѣ рōссьегке.

Пукэ ḡллмэе вуассѣсь пйррсэсьт,
Вāллтлуwвма ḡдт пйррсэсьт,
Елле вуаййлаххѣтэ мун мушштѣ
Шйг я суэнѣсь сōанәнѣ.

ВАСИЯТ

Гъачли вахтна кивай узу
 Украиндиъ йиз кIваз ккуни.
 Яркъу чюлин гъацI къял дабгну
 Накъв гъадабтIай дерин вуйи.
 Тепейиъ дахъруси узу
 Нирин гъирагъдихъ къудратлу,
 Скин дарди ебхъруси гурлу
 Сес, кюгъне Днепр нирин адлу
 Украин жиларлан гъюлиз,
 Гъаних вуйи душмандин ифйир,
 Гъурхиган, за духъну ликриз
 Накъвдиан, апIури дюъйир,
 Азад вуйи жиллан гъушган
 АпIарза аллагъдиз гъудган.
 Хъа гъацистар вахтар хъайиз
 Гъулугъ апIдарза аллагъдиз!
 Накъвдик кивдар духъну жанлу,
 Гъандалар апIури къатIар,
 Душмандин ифйири зурлу
 Гужли апIинай ичв гъу нар
 Халкъарин ахю хизандиъ
 Азад вуйи кюлфетдиъ цийи,
 Узу ичв кIваълан гъадраи,
 Гъитай, саб ужуб гаф кIури

ВАСИЯТ

Вақте ки ман мурдам, шумо
Гўрам кунед, эй дўстон,
Дар байни сахрои васеи —
Украини меҳрубон.
То киштзорони калон,
То ин Днепри кап-кабуд
Бошанд дар чашмам аён;
То ин ки шав-шуви Днепр
Ояд ба гўшам ҳар замон.
Гўрам кунед, исьён кунед,
Занҷирҳоро барканед,
Дар роҳи озодии худ
Резед хуни душманон!
Пас, дар ҳаёти хурраму
Даврони озодонатон,
Дар хонадони аъзами
Хушбахту пирӯзи ҷаҳон
Ёдоварӣ аз ман кунед
Бо лафзи ширин, дўстон!

ВАСЫЯТЬ

Сөөкле Украинама
Күмегез, үлгәч, мине,
Киң даланың уртасында
Сайлап иң калку жирне.
Киң болыннар, текә ярлар
Шуннан күренеп торсын,
Днепроның шаулап акканы
Ишетелерлек булсын.

Украинадан әгәр дә
Акса дошманның каны
Зәңгәр диңгезгә... Торып мин,
Калдырып кыр, тауларны,
Очармын башым ияргә
Алланың үз янына...
Шул көнне күрмичә ләкин
Ышаналмыйм мин аңа.

Мине күмгәч, күтәрелеп,
Өзегез богауларны.
Сугарсын жирдә ирекне
Дошманның явыз каны!
Һәм шунда тату, ирекле
Бөек яңа семьядә
Яхшы, елы сүзләр белән
Хәтерләгез мине дә!

*Татарською мовою
переклав*

АХМЕТ ІСХАК

ВЕСИЕТ

Ме муърденге, сохит гъовре
Э гІэзизе Украине,
Э гъэд фирегье сэхьре
Векенит ишму гъовреймере,
Э тепеи дегешдуым ме,
Э ен гужлуье никере,
Даров унжо э гушгъойме
Сесгъой зуьгІбей эн Днере.
Эз сэхьрегъой Украины
У берденге хун дуьшмере...
Мивэхизуым увэхд гъони
Тик поисде э сер гъовре —
Мирасуым ме те е сер
Э ки худо э домоь дер,
Мисохум лово... Оммо ме
Худоре нис шинохде.
Ишму мере гъовре сохит,
Зенжилгъоре лов-тум сохит,
Э беде хун дуьшменевоз
Азадире руьшуым сохит.
Мереш э кифлет буьзуьрги,
Эн азади ве эн ники,
Небу ишму-фурмуш сохит,
Э ники э ер биерит.

ЧАГЫГ

Хүнүм келгеш, өлүп каар мен,
 Күжүр Украинамга,
 Калбак шөлде хавак орта,
 Карак четпес ховуну,
 Хайнып мөөрээн Днепрниң
 Кадыр дуруг эриин
 Көрүп, дыннап чыдар кылдыр
 Хөөржүдүп каар силер.
 Хайнып чыдар Днепр хем
 Хамык-ла дайзынны
 Ушта чалгып аппаратбааже
 Украинадан ыравас мен,
 Делгем шынаам кагбас мен,
 Дээрже ужугуп үнмес мен —
 Тейлээр бурган дилевес мен,
 Тейлээр буян сүзүк чок мен.
 Хөөржүткеш, туруп келгеш,
 Кинчини үзе шаап,
 Хөңнүңер чок дайзынны
 Килең-биле ууй шаап
 Күзээниңер чедип алгаш,
 Күжүр мени сактып,
 Чаа, хостуг төрөл чуртка
 Чассыг, оожум адаар силер.

ВЕСЪЕТ

Ажал ели өвсенде,
Газың сиз соңкы жайым
Гиң чөлүниң гөвсүнде
Эзиз Украинамың.

Жайлаң мени белент бир
Кенарында мес чайың.
Эсрәп аксын Днепр
Гапдалымдан хердайым.

Сүрсүн деря уммана
Харам ганын пислериң.
Шонда Украинама
Герин ене, достларым.

Галкып ерден арша чен,
Хакы гөрмән гелмерин.
Чокунарын... Шондан өң
Хак-пенаны билмерин.

Жайлаңызсоң, галкынып,
Сүтем көкүн gyрың сиз.
Евуз ёвда ялканып,
Эрк дүнийәсин гуруң сиз.

Эркин, тәзе месгени
Безәп гүлер йүз биле,
Ятлап дуруң сиз мени
Адажа, хош сөз биле.

ДЗАСИСИ

Би анчи эдыйси бинава бугэев
 Украинэ элэни,
 Бига танкилини
 Бунгевэ улэев.
 Кэктимэ вэлэни,
 Сагдюле кялани,
 Кэптэме дуйсилэгый онодо
 Днепэрэ гула хэгилэни понтоливэни.
 Алидэ Украинэ уйдигини
 Багяудига палиги сакяти
 Эелисини утадигитэнэ
 Бунгедиги тэгиденгый —
 Илигими боатиги дэгдэденгый
 Боала инэмэ
 Хэнкиденгый ... Ыйтэнэ
 Еудэ боавани эйми са.
 Бугэситэнэ тэгев,
 Куйгувэ хэгдэлеу,
 Багяудигэ сакядини
 Волева силусев.
 Бинава сагди сээлэ,
 Имэхи, кэсимэ сээлэ,
 Эдиу онгмо — дёнгиев
 Ая кэеди диасев.

Мон кулй ке, монэ ватэ,
Тй жужыт вырйыл шае,
Пумтэм паськыт степьлэн шораз,
Мусолык Украинае.
Мед адзо мон паськыт лудэз,
Лыз Днепрез но меё ярез.
Мед адзо мон, мед кыло мон
Со кужмо бөрдйсь шурез.
Украйнаысь со нуиз ке
Зарезе враглэсь вирзэ,
Лудьёсты но гурезьёсты
Мон кельто соку ваньзэ
Но жутйсько вöсяськыны
Туж вылэ инмар доре,
Нош али мон сыёе дырозь
Чик уг тодскы инмарез.
Монэ ватэ но тй жутске,
Пезьгытэ жилиостэс,
Нош враглэн каргам вирыныз
Гылтэ басьтэм эриктэс.
Нош монэ бадзым семьяын,
Эрико, виль семьяын
Эн вунэтэ буре вайны
Туж лачмыт, небыт кылын.

ВАСИЯТ

Ўлсам менинг жасадим
Украинага кўмилсин:
Қабрим у кенг даланинг
Энг ўртасида бўлсин.
Поёни йук она-ер
Ва зангори Днепр
Кўриниб турсин менга,
Вағиллаб оққан дарё
Билиниб турсин менга!
Душман қонини дарё
Ювиб оқизган замон,
Элим топган кун омон,
Кўзғаларман қабримдан:
Чиқиб олий даргоҳга,
Худога топинарман.
Келмай туриб ўша кун,
Худо йўқдир мен учун!
Кўминг-у, кўзганг исён,
Кишанлар кул-кул бўлсин.
Эрк жангида душманнынг
Қора қони тўкилсин.
Сўнг улуғ оилада
Бошлангиз эркин ҳаёт.
Секингина мени ҳам
Ед этиб қилингиз шод.

ВӘСИЙӘТ

Өлсәм, мениң жәсидим
Украинаға коюлсун,
Кәбрим у кәң даланиң
Әң оттурисида болсун.
Чәксиз терилғулулар
Улуқ сулуқ Днепр
Көрүнүп турсун маңа,
Дүшмән қенини көк деңиз
Аққузғансири илдам,
Елип течлик тапқанда,
Тағ — чөлләрни ташлармән.
Худаға учуп берип,
Тевинишқа башлаймән...
Кәлмәй туруп шундақ күн
Худа йоқтур мән үчүн.
Көмүңлар, қозғилиңлар,
Үзүңлар зәнжірини,
Елинған әрк үстигә
Төкүңлар дүшмән қенини.
Андин улуқ аилидә
Йәңи әркин һаятта
Мени силәр унтумаңлар.
Яхши татлиқ сөз билән
Дайим әсләп туруңлар!

БУДИДУЙ, ТИХАЛАХАНИ

Мин булбучэй, хумуксу
 Мин улэсии Украинаду
 Дарами степияду
 Хумувэй хулэксу,
 Гугдала сиргэду, мангу кирадуни
 Мин аулачубдаи,
 Балапти Днепри мэгдиндуни
 Нани тагданасивани досодёбдаи,
 Нани ти Украина надини
 Ти мун бадюсалипу сэксэвэни
 Чупал хэйэмбучэни
 Би ти хумунди тэдюи —
 Тэджурэ, тории,
 Эндури битини тории,
 Торо, кэси гэлии.
 Тиачи осисини осини,
 Эндури вэдэ би сарасимби.
 Хумирэ, илуксу
 Мэпи уювухэ дульдимбэ буячуксу,
 Мэн бадюи сэксэдини
 Улэнди биу дорова хуэлсуксу.
 Тара мимбэ ти дай нюлдиндуи,
 Сичэвун, ниэгдиэ нюлдиндуи
 Эди мимбэ онгбоксу —
 Дёньдюксу, улэн хэсэди
 Дёньдюксу.

Уреп парзам, чыып саларзар
Хайран Украинамда.
Хомдым оймаан хас саларзар
Чалбах чир ортызында.
Күрген үстүнде мин чадим.
Хазыр чул хазында,
Соолап турғанын ис чадим
Кири Днепрнінъ анда.
Хачан Днепр Украинаданъ
Ханнарын ырчыларнынъ
Апарчатса, мин хомдыданъ...
Андада мин турарбын;
Тур килербін, мин чидербін
Худайнынъ иркініне,
Пазырарбын, че сағам мин
Кірчем худай тискеріне,
Чыып салынъар, турыбызынтъар,
Тузахтарны үзінъер,
Чабал ырчыданъ хан алынъар —
Пос чуртасты төстенъер.
Мині дее улугъ семьяда,
Пос паза наа семьяда,
Ундубанъар мині анда,
Амыр сөсненъ аданъар.

ЯСТОПСЫ

Ма парлом — лэсяталын
Манэм халася
Карись, хар тахаин
Мосты Украина хоси,
Лант харыт керытман,
Па Днепр, па руваит
Иса ат ныла, сясил,
Хоты ас па марийл.
Украина элты хухилтыл
Тунга восты сярса
Вевтам отыт калы, сипораин
Кев, муй пайлы тахи элты —
Иса хайлом, турма менмасьлом
Лунгхыт ова
Перна пос понты. Си унта
Ма лунгх ант уйтлом.
Лэсятлылын, нох лояты,
Карты кел маншаты
Вевтам врагит калыйн
Вольна вера шошматы,
Манэм воланг семьяйн,
Ялоп, вольна семьяйн
Ал ёремалын, нумалын
Лыклы, шитам ясынгын.

ВАЬСИЙАЪТ

Тага кlickагъили зур зы лыкleyлун
Чинаъ гъундуър таьпаър, чинаъ мыди гус.
Гъаным са джигаъ ки, къинир Украина
Гъинелли йах дахоа, сам аьсир, сам уьс.
Зы кlickохтотых гъине кlickаьныр,
Гъине ынхъар, дуьзуър, йа къокъ йах дахоа.
Днепри сагъилир асыр дахижмаъ
Къудузкы далгъади чинаъш чыкlickъркъао.
Рыцийаъ чlickпхикъагъ е Украиналлы
Днепри йади пlick лам гог даърйагъыр,
Гъинаъга е джугъаб чlickиридаъмаъ йаъ
Кlickурхъынкуйаъ ынхъа, кlickбигъкъагъ шагъыр
Йаъ ахыр лаькlickуйаъ фаьгъану, агъу,
Гъинаъга гъуцару даьгlickаъ кирдаъмаъ.
Вы леш, е даъ арзуд гуьл аьчмишкундаъ
Цор атти гъуцарым йаъ раьд кирдумаъ.
Зур аьвваьл зы лыкlickа, гъана уьсьанкаъ,
Таькъкъейлун къандаалдыр, йа лазым киру?!
Заттыпхаьоркирсаъш йади пlickимибир
Зур азад куидурмаъ, мухlickугъар суру.
Талкуи чихи, хошбаьхт, азад, аилаър
Зы кlickуллыкъуи чыкlickа укуллы, илли.
Хуьмуър аттикъидан зы кlickуллыкъейлун
И цlickу чаькмишкуйаъ сури мицlickилли.

МАНГИПЭН

Сыр мэрава, гаравэн ман
 Прэ да пла́й чяры́са.
 Машкир ма́л буглы́ ача́ва
 Мэ́ Украйна́са.
 Тэ дыкха́ва учипна́стыр
 Вэ́ш, маля́ лэня́са,
 Тэ шунáва, сыр пра́стала
 Мро́ Днипро́ зоры́са.

Сыр лыджя́ла ра́т рува́нгро
 Крйг Украйна́тыр,—
 Одова́ дывэ́с мэ джя́ва
 Ду́р камле́ рига́тыр.
 Ачава́ва ла... ушта́ва,
 Ко дэвэ́л урня́ва,
 Тэ-манга́в лэс... Акана́
 Дэвлэ́с мэ на джина́ва.

Гаравэн ман, тэ чянгéндыр
 Сы́р упрé уште́на,
 Састэра́ чюрдén вастéндыр,—
 Кхам тэ ба́хт дыкхэ́на.
 Дрэ ири́ барі пшала́нгри,
 Статьки́рды кхамэ́са,
 На бистрэ́н тэ-рипи́рэ́н ман
 Э лачé лавэ́са.

УЭСЯТ

Си псэм хуэдэ Украинэм
СыщыщІэфлхъэ, сылІэм,
Кхъэ лэгъунэр лъагэу илъу
Губгъуэ Іуашхъэ ІэплІэм.

Щыслъагъунщ абдеж си хэкур
Тыншу, зыщызгъэнщІу.
Днепр лъэщи и уэр макъыр
Нэлунщ си деж ІупщІу...

Си псэм щыщу Украинэм
Бий къемыгъужыну
Щыхъу зэманым гуфІэ дамэм
СыкъыІэтыжынуш.

АпщІэндэхукІэ сэ тыншыгъуэ
Си гум игъуэтынкъым,
Бэм я лъэлур зыхэзмыщІэ
Тхъэри зым пэсщІынкъым.

Сэ сыщІэфлхъыи зыкъэфІэтхэ,
Лъэхъур зэпывудхэ;
Фащымысху я лъыр вгъажэ
Фэ фызыгъэпудхэм.

Лъэпкъ зэшыбэу псэукІэщІэ
Дахэ зыгъэпсынум
Сыфщогугъыр си цІэр фІыкІэ
Фигу къэвгъэкІыжыну.

ВЕСЕТ

Велча со аш д'аволлалаш
 Хьомечу Украйнехъ,
 Лекхчу гу т'ехъ каш а даккхий,
 Шуьйрачу цу арахъ.
 Йист шайн йоцу шера ареш,
 Днепран лекха бердаш —
 Гуш хилийта, схьахазийта
 Тулг'еш г'орг'ла г'ерг'лаш.
 Мостаг'ийн ц'ий Украйнера
 Сийначу х'ордехъа
 Доладелча... т'аккха со а
 Ареш, лаьмнаш т'ехъа
 Дуьтуш г'оттур ву сов чехка —
 Г'ур ву волча дела
 Ламаз дан... ткъа х'етталц суна
 Вевзаш вац и дела.
 Со д'аволла, т'аккха г'овттий,
 Г'оьмаш хедаелаш,
 Мостаг'ийн ц'ий Iанош дера,
 Парг'ато ч'аг'ьелаш.
 Ткъа сийлахъчу, парг'атечу
 Цу доьзалехъ аш со
 Виц ма велаш, хьахавелаш
 Хазчу, дикчу дашца.

ПЕХИЛ

Эп вилсессён — сёсенхирён
Варрине пытарӑр,
Чун юратнӑ Украинӑн
Тӑприпе хуплайӑр.
Тёмескем синчен сёршывӑм
Кура́нса ыртинччӑ,
Ватӑ Днепр ахӑрни те
Усӑӑн илтӑнинччӑ.

Тӑшмансен хура юнне вӑл
Украина тӑрӑх
Тинӑсех илсе тухсассӑн,
Тупӑкран эп тӑрӑп,
Сӑрчӑ, хирӑ — йӑлт хӑварӑп,
Пӑлӑтех сӑкленӑп
Кӑлтумашкӑн. А унччен-ха
Эп турра пӑлместӑп.

Пытарсамӑр та хускалӑр,
Сӑнчӑрсене татӑр,
Ирӑке усал тӑшманӑн
Юнӑпе шӑварӑр!
Аслӑ, ирӑклӑ те сӑнӑ
Килӑйышра — ан манӑр —
Ырӑ сӑмахпа мана та
Ашшӑн асӑнсамӑр.

ВЭТГАВ ЯАТЛЬЭТЫ

Эчги вѣик, Украинак гым
 К'энамайынлятык;
 Мачынан нитгъэн маѣлгын
 Ванво вѣийылк'этык,
 Ин'к'ун ынк'о ергыт, энмыт
 Мэчынкы к'онпы лѣук,
 Тан'валёмы Днепр-эрмэчыын
 Э'йн'элыын имѣэлюк...
 Эчги Украинаеквэ
 Рэйк'ыпылыльэтгъэ
 Эк'элын мутлымул, -ынкы
 Вытку тырэлк'утгъэ,
 Тырэюгъэ... ынкъам этын
 И'и'н траванлян'ын
 Йылынво гымыгнотагты
 Тэн'ычыын вагыргын.
 Майынляплыткок, вутилгыт
 К'ынчимирѣэквыткы;
 Э'к'элымутле и'вчимгъут
 К'ылгинэрмэквыткы.
 Ынк'о гым майн'ыройырѣык,
 Торѣчѣамвагыргык,
 Нытэн'ѣэв к'энакѣтѣотык
 Кычыывэтгаквыргык.

КЕРЕС

Олубусемне чыгсалар
Менининъ кыймат Украинамда.
Чалбак чаланъда курганда
Мени чыган черим ползун.
Салып салар мени педе:
Мага корерге пуктерди,
Чтобы мен угай Днепр кайде
Толкугба, кыскырып агып чайкалча...
Кайде төгулзем Украинада
Отуглердин каннары кызарып аксын.
Анда ла мен азака туруп базармын
Катнап чаялып озерим.
Туган черим менинъ тыныма киритсин
Абыр казык чадык ага тонче,
Мен кудайды пилбедим
Амдшла пилип меналдым.
Чып салып туркелар.
Септери узубузар!
Оштердунъ чабал каныба
Свободыны шачыглалар.
Мени улуг семьяда
Карындаш позумду мени
Сагышка кийдирерге ундутпалар.
Чакшы чылыг соспе айдар.

О:НД'О

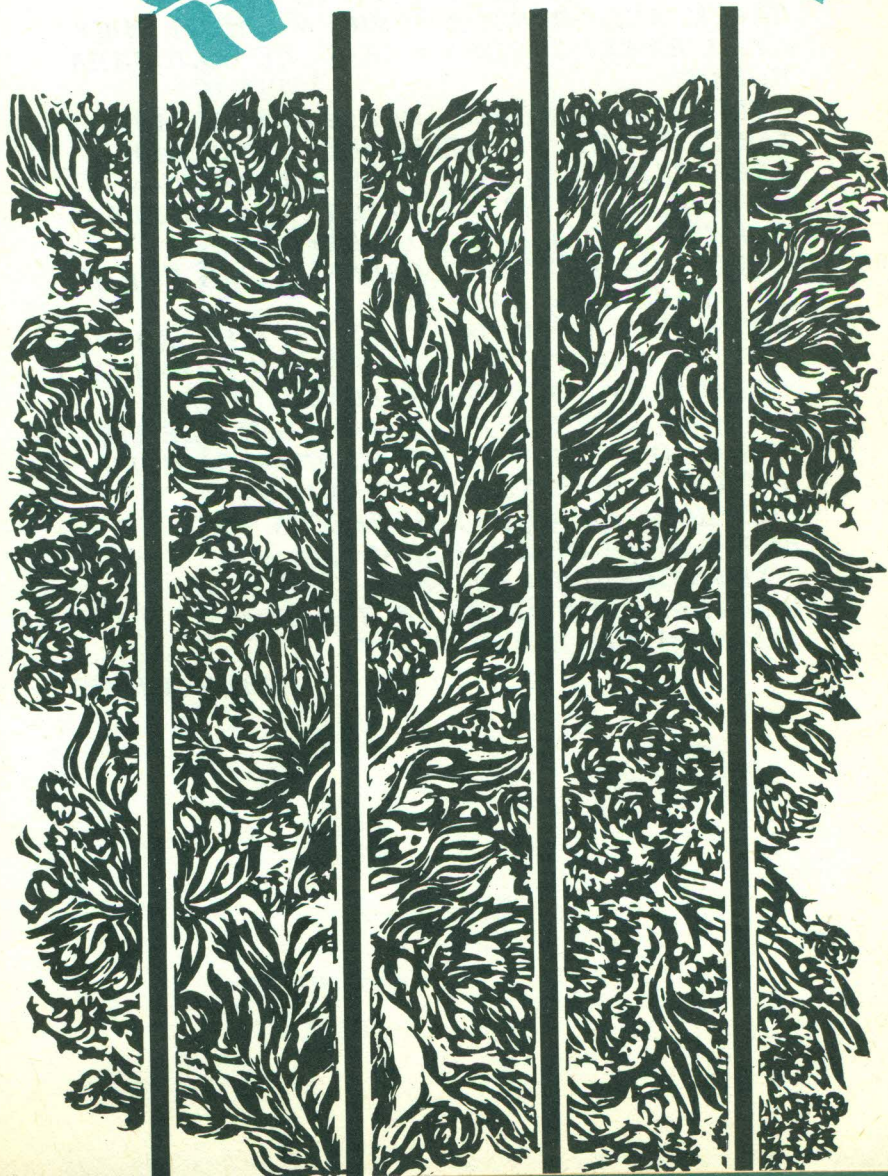
Укра:йнаҕа кудэрэник
 Мэт аҕара пала:ха.
 Т'ама истиэп монхаги
 Мэт лукулдиэ ҥола:ҕан.
 Кудэрэник мэт лэwэйл
 Курул'уойуол мора:wлэк,
 Мэт Днепр хоҕорэл
 Морт'и:нуйуол мора:wлэк.
 Таңниги мит лукулҕат
 Кукунд'и:пэ халда:йха
 Мэт ки:д'э ах пунуолҕат
 Мэ монд'эйтэй. Тада:тэ
 Хуойлҕат ма:руол-амуд'э
 Мэр эн'ит'ит титл'уол мэт.
 Таңун кизйиэ хуодэдэң
 Эл эвиэл'элк хуойл-нэмэ...
 Мэтул лалwэрэйл'элдэ
 Тит хандаҕа койлэсник.
 Ма:руол лат'ил н'а:рт'ид'э
 Амун бурэ эндэник.
 Лайана таи, амуд'и:л
 Тит эд'илҕа эннурэң,
 Лэйтэйнунник мэтул, т'и:,
 Элн'а:рт'ит'э ару:лэк.

КЭРИЭС

Өллөхпүнэ, көмүн миигин
Таптыыр Украинам
Унаар күөх киллэм истиэбин
Үрдүк кургааныгар:
Онтон мин көрө сытыабым
Дойдум күөх быянгын:
Истиэм Днепр энсиллэр тыаһын.
Бардам барылбанын...
Кини Украина устун
Хаһан күөх муораба
Өстөөх хаанын сүүрдэн устуо, —
Мин тиллэн туруобум.
Оччоҕо мин үнүөх этим
Танарабыт диэннэ...
Ол кэммит кэлиэр диэритин
Айбыт диэн суох миэхэ.
Миигин көмөөт, өпө турун.
Хандалыны хампарытын,
Өстөөх өһөх хаанын тобун, —
Көнүл уота кыыстын!
Саһа улуу кэргэн үөскүө —
Миигин умнумаарын,
Итии намыын тылгытынан
Истинник ахтаарын.

ПЕРЕКЛАДИ
МОВАМИ
НАРОДІВ
ЗАРУБІЖНИХ
КРАЇН

Є ПОЕТИ ОДНОГО МІСТА, ОДНОГО СЕЛА,
ОДНОГО НАРОДУ. АЛЕ Є ПОЕТИ ВСІХ МІСТ,
ВСІХ СІЛ, ВСІХ НАРОДІВ.

ШЕВЧЕНКО САМЕ ТАКИЙ ПОЕТ.

ЧОМУ ІНОДІ ПОЕТ ОДНІЄЇ МОВИ СТАЄ ПОЕТОМ
УСІХ МОВ, НЕЗВАЖАЮЧИ НА ТЕ ЩО
ПЕРЕКЛАСТИ ВІРШІ З ОДНІЄЇ МОВИ НА ІНШУ
ДУЖЕ ВАЖКО І РІДНА МОВА — ЦЕ ПОЛОВИНА
ПОЕЗІЇ?

А ЦЕ ТОМУ, ЩО ДРУГА ПОЛОВИНА ПОЕЗІЇ
ТАКИХ ПОЕТІВ, ЯК ШЕВЧЕНКО, НАСТІЛЬКИ
НАЦІОНАЛЬНА Й НАСТІЛЬКИ ІНТЕРНАЦІО-
НАЛЬНА, ГУМАННА, НАСТІЛЬКИ САМОБУТНЯ
Й НАСТІЛЬКИ ЗАГАЛЬНОДОСТУПНА, ЩО
ПОЛОВИНА ЯБЛУКА ШЕВЧЕНКІВСЬКОЇ ПОЕЗІЇ
ДО СМАКУ ВСІМ НАРОДАМ.

ВІН ПІДНІС НЕ ТІЛЬКИ ТЕМУ УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДУ, ЩО СТОГНАВ ПІД ГНІТОМ ЦАРИЗМУ,
АЛЕ Й ТЕМУ ПО-СПРАВЖНЬОМУ ВІЛЬНОЇ
ЛЮДИНИ. І ТЕПЕР, КОЛИ НА ЗЕМЛІ ЙДЕ БІЙ
ЗА НАЦІОНАЛЬНУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ КОЖНОГО
НАРОДУ, ПРОТИ КОЛОНІАЛІЗМУ, ЗА
ПОБУДОВУ НОВОГО СУСПІЛЬСТВА, ГІДНОГО
ВИЗВОЛЕНОЇ ЛЮДИНИ, НАРОДИ
З ХВИЛЮВАННЯМ ЧИТАЮТЬ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА, З ЛЮБОВ'Ю Й ПОВАГОЮ
ВШАНОВУЮТЬ ЙОГО ПАМ'ЯТЬ.

НАЗИМ ХІКМЕТ

Kur të vdes, të më mbuloni
Te ndonjë kodrinë,
Që ta shoh gjithnjë, vëllezër,
Mëmën Ukrainë;
Të vështroj me gaz në zemër,
Fushën pa kufi.
Të vështroj si derdhet Dnjepri,
Si buçet ai,
Si vrapon mes Ukrainës,
Drejt e për në det,
Do t'i lë më nj'anë aherë,
Fushat dhe rrëketë;
Do të ngjitem lart në qiell
Perëndine të shoh,
T'i flas hapur e t'i lutem,
Se tani s'e njoh.
Kur të më mbuloni mua,
Prangat flakini,
Derdheni në shesh të luftës
Gjakun për liri!
Dhe në familjen e madhe,
Të re dhe të lirë,
Ma kujtoni fjalën time
T'urtë dhe të mirë!..

ኑዛዚ

እኔ ስሞት ቀበሬ ፤
በውዲ ኡክራይን ይሁን በሀገሬ ።
በሰፊው ሜዳዋ መካከል ወስዳችሁ ፤
እንደሞትኩ ቅበሩኝ አፈሯን ምሳችሁ ።

በኮረብታዎቿ ከውስጥ ጋደም ብዬ ፤
በታላቁ ወንዝ ጀርባ ላይ ታዝዬ ።
አንቅቶ ጀርዬ ሹክሹክታውን ይስማ ፤
የጥንቱን ድኒፕር የፋፋቱን ዜማ ።

እና በዚያን ጊዜ ከኡክራይን ሜዳ ፤
የረጋው የጠላት ፤ ደሞ በውሃ ሲፀዳ ።
ያን ጊዜ እኔም በጄ ፤
ፈጥኜ እነሳለሁ መቃበር በርግጄ ።

ከዚያም እቆማለሁ ፤
ከፈጣሪ ደጃፍ ከበሩ እደርሳለሁ ።
እስግድለታለሁ ፤ ሆኖም ከዚያ ቀድሞ ፤
እግዚአብሔር የሚባል አላውቅም ፈጽሞ ።

እኔን ቅበሩና እናንተ ተነሱ ፤
ሰንሰለታችሁን ሰባብሩ በጣጥሱ ።
የፀሮቻችሁን መጥፎ ደም አፍስሱ ፤
ነፃነታችሁን በወኔ ውረሱ ።

ያኔ እኔም ልታሰብ ፤
በገናናውና በአዲሱ ቤተሰብ ።
ምንጊዜም አትርሱኝ ፤
በተዋቡ ቃላት ዘወትር አስታውሱኝ ።

MY TESTAMENT

When I die, let me be buried
In my beloved Ukraine,
My tomb upon a grave-mound high,
Amid the wide-spread plain,
That the fields, the steppe unbounded,
The Dnieper's plunging shore
My eye could see, my ear could hear
The mighty river roar.
When from Ukraine the Dnieper bears
Into the deep blue sea
The blood of foes... then will I leave
These hills and fertile fields —
I'll leave them all behind and fly
To the abode of God
To sing His praise... But till that day —
I nothing know of God.
Oh bury me, then rise ye up
And break your heavy chains
And water with the tyrants' blood
The freedom you have gained.
And in the great new family,
The fam'ly of the free,
With softly-spoken kindly word
Remember also me.

الميثاق

عندما يدركني الموت
الحدوني وسط سهبٍ فسيح
من سهوب اوكرانيا الحبيبة .

وليكن لحدي على هضبة
تطلُّ على هضاب كثيرة ،
وعلى الحقول المترامية ،
وعلى الدينير ،
وأسمع منها

هدير ذلك الهدّار الجبّار
وأبصر كيف يحمل الى البحر
دماء اعداء اوكرانيا .

عندئذ انهض من لحدي ،
وأهجر الحقول والهضاب ،
وبوثبة واحدة ادرك عرش الله
لأرفع اليه صلاتي .

اما قبل ذلك
فأنا لا اعرف الله .
أحدوني ثم هبوا
وحطّموا الاصفاذ

ويدماء الاعداء البغيضة
رووا الحرية .

ثم لا تنسوا ان تذكروني
بكلمة طيبة
في اسرتكم الجديدة ، العظيمة —
اسرة الحرية !

وصیت نامه

اجلى گوات كه كشيت
 كاركنيت منى آخرت گيسا
 بيا ياريخين قومى گوارا
 بعريزين اوكرينه ته
 جاگير كنت به بلندی
 بيا مستين رودى دامنه
 گجوشا تجيت دنيپر
 شمن كنگه المدامه
 روپت آب به غيبان
 بدكاران حرامين اونانه
 گوران و تن اوكرينه
 كائين پده دوستان من
 حركت كنين شه عرشه
 حقه مگندين نيابن
 سجده كنين بحماده
 حق و ناحقه زانين
 كه قبر كرتيت گوارا
 ظلمى ريشكه سنديت آدا
 سكين جنگا زور بئيت
 جر كتيت وت سرى بنيادا
 وت سرى نكين اينكنه
 پل كنت گو اندگه
 ياد كنيت شما آدينه
 همين مرحومين بنده گه

অস্তিম বাসনা

জীবনের লীলা মোর হলে অবসান
রাখিও খেয়ান —
শায়িত করিও মোরে
য়ুজেন-ভূমির বৃকে, স্তেপের প্রান্তরে।
আদিগন্ত তৃণভূমি, অপার নীপার,
উর্ধ্বগামী তটরেখা তার
যেন হয় নয়নগোচর; এবং শ্রুতিতে করে সূধা বরষণ
নীপারের ঘৃণাস্রোত, ঘোর গরজন।
যেদিন হেরিব বৈরী-শোণিতের ধারা
নীপারের বক্ষ ভেদি, যুজেন-ভূমি ছাড়ি হইয়াছে হারা
সুনীল সাগর বৃকে, কেবল তখনই
প্রান্তর, গিরিমালা, সাধের ধরন
তেয়াগিয়া প্রভু আমি তোমার চরণে
লইব স্মরণ।
কিন্তু যদিপি তাহা নহে ঘটিবার
ঈশ্বর মাহাত্ম্য আমি করি না স্বীকার।
আমার সমাধি রচি উঠ জনগণ
ছিন্ন করি দাসত্বের অসহ বন্ধন।
স্বৈরাচারী শত্রুর রক্ত ঢালি আরও
মুক্তিরে করিয়া দৃঢ়
মানবের মনস্ত পরিবারে —
সুবিশাল, মনস্ত্কার, নতন আবাসে
স্মরিও আমারে
হিংসা ঘৃণ পরিত্যাগ করি মৃদু ভাষে।

Щом умра, ме погребете
нейде на могила
посред степите широки
на Украйна мила,
та скалите над водата,
Днепър и полята
да се виждат, да се чува,
как реве реката.

Щом помъкне от Украйна
Днепър към морето
кърви вражи — аз тогава
планини, полета
ще оставя, ще отида
чак при бога в рая
да се моля. Дотогава
господ аз не зная.

Погребете ме, станете,
прангите счупете,
с вражи кърви свободата
щедро наръсете.
И в семейството велико,
свободно и ново
не забравяйте, спомнете
и мен с добро слово.

VA ZESTAMANT

Pa vezin maro, sebeillit ahanon
En eur hourgane
E-kreiz ar stepenn divuzul
E va Ukraina karet
Ablamour din da weled
Ar parkou didermen,
An Dniepr hag e riblou serz
Ha kleved ar ster o vlejal
En eur gas ganti, pell euz an Ukraina,
Beteg e strad ar mor glaz,
Gwad va enebourien... Dilezel a rin peb tra
Parkou, torgennou
Hag e yin daved Doue
Evid pedi... Hogen beteg ar termen-se
Ne anavezan ket Doue!
Sebeillit ahanon med c'hwi avad,
Chomit en ho sav.
Torrit ho chadennou
Ha gand gwad livrin ar mac'her
Bouetit ho frankiz!
Da houde, e famill vraz ar poblou,
Er famill dieub ha nevez,
N'ankounac'hait ket dalher sonj diouzin
Dre eur gomz peoc'huz ha flour.

FY NHESTAMENT

Pan fyddaf farw, cleddwch fy nghorff
 Yn fy annwyl Ukraine wlad,
 Beddrod ar rhyw uchel lecyn
 Draw o'm cylch y paith-dir wlad.
 Fel o'r cae, y paith ddiderfyn,
 Fel o'r afon Dniper lân,
 Weld o'm llygad, glyw o'm clustiau,
 Gryfder afon yn ei chân.

Pan o'r Ukraine, Dniper gluda
 Draw i ddynder eigion glâs
 Gwaed y gelyn, yna gadwaf
 Fryniau hyn a'r gwastad brâs.
 Gadwaf oll ar ôl, ac hedaf
 Draw i gartref Arglwydd Dduw
 I ganu'i glod... ond hyd at hynny
 Dim a wyddys am fy Nuw.

O cleddwch fi, a chodwch chwi
 A thorrwch gadwyn cry!
 Dyfriwch efo gwaed gorthrymwyr
 Y rhyddid 'nillsoch chwi.
 Ac yn y newydd deulu dyn,
 Byd eang bobloedd ffri,
 Mewn distaw sisial, felys air,
 Cofiwch amdanaf fi.

DI CHÚC

Khi tôi chết, hãy chôn tôi
Trên gò đất
Trong thảo nguyên bao la
Giữa U-krai-na yêu quý
Đề tôi nhìn cánh đồng bát ngát
Nhìn con sông Đờ-ni-ép bờ dốc trập trùng
Bên tôi gầm tiếng sóng
Xa U-krai-na
Con sông đỏ máu quân thù
Vào biển cả
Tôi từ biệt cuộc đời
Cánh đồng, đồi cỏ... Tôi vút cánh bay cao
Đền tận nơi xa nào
Cầu nguyện Chúa Trời
Nhưng trong khi chờ đợi
Tôi đâu có biết Chúa Trời
Chôn tôi xong, các bạn hãy đứng lên
Phá tan những cùm sắt đang rửa nguyên
Tự do của các bạn
Bằng máu quân thù!
Rời trong gia đình lớn
Giải phóng khỏi mọi xích xiềng
Các bạn hãy nhắc đền tôi
Với những lời nói yên lành dịu ngọt.

TESTAMENTO

Cando eu morra, poñédeme
 nun outeiro
 no medio da chaira inmensa
 d'este miña Ucrania adorada,
 pra que eu vexa os campos sin fin
 o Dnieper i-as suas ribeiras bravas
 e pra que eu sinta o seu fungar.
 Cando Dnieper arrastre
 cara o mar azul, lonxe de Ucrania,
 o sangue do enemigo, d'aquela
 eu abandonarei os outeiros
 e abandonarei os campos
 e voarei deica o ceo
 pra rezar a Deus, mais si moito tempo
 despois
 esto non sucedeu
 eu non quero coñecer a Deus.
 Vós entón enterrádeme, erguédeos
 rompede ó fin, rompede as vosas cadeas
 e ragade a liberdade
 co sangue do enemigo.
 Mais tarde, xa na gran familia,
 a familia libre e nova,
 non vos esquezades de mi
 con palabras doces, suaves.

वमीयत

जब मेरे जीवन की सांसें चुक जायें
प्यारे उकड़न में मुझको दफ़नाना ,
दूर दूर तक फैले हों मैदान जहां
तुम समाधि ऊंचे टीले पर बनवाना ,
ताकि हरे खेतों स्तेपी , मैदानों को
दूनेपर की गाती , हहराती लहरों को ,
मेरी आंखें देख सकें , सुन शोर सकें
जब वे उछल-उछलकर तट की ओर बहें ।
दूनेपर की लहरें जब नीले सागर में
रक्त बहाकर ले जायेगी दुश्मन का ,
तब मैं छोड़ूंगा इन खेतों , टीलों को
अन्त करूंगा इस धरती पर जीवन का ,
ईश्वर के घर को मैं तब उड़ जाऊंगा
करू वन्दना , प्रभु को शीश भुकाऊंगा ,
लेकिन उस दिन तक कोई भगवान नहीं
मेरा उससे नाता , कुछ पहचान नहीं ,
दफ़नाओ मुझको पर मिलकर सभी उठो ,
कड़ी गुलामी की जंजीरों को तोड़ो ,
अत्याचारी के शोणित से तुम सींचो
आज़ादी के अंकुर को , नव पल्लव को ,
एक बड़े परिवार , कुटुम में मिल जाओ
मुक्त राष्ट्र-परिवार , मुक्त तुम कहलाओ ।
याद मुझे भी कर लेना तब कभी-कभी
शब्द मधुर कुछ कहं देना तब कभी-कभी

TESTAMENT

Als 'k dood ga, wil ik rusten
In Oekraïene's grond,
Mijn graf hoog op een heuvel
Ziet heel de steppe rond.
Vandaar zal ik aanschouwen
Al wat mij dierbaar was,
De heuvels en de dalen
De bomen en het gras.
En steeds zal ik weer horen
Het brullen der rivier —
Totdat de trouwe Dnjepr
In golven breed en fier
Des vijands bloed in stromen
Wegvoert voorgoed naar zee.
Dan zal ik afscheid nemen,
Verhoord is dan mijn beê.
Dan zal ik God aanbidden
En danken voor altijd,
Omdat mijn Oekraïene
Voor immer werd bevrijd.
Als allen één zijn, broeders,
In waarheid sterk en vrij,
Denk dan, met simple woorden,
O dan, denk dan aan mij!

ΔΙΑΘΗΚΗ

Θάψτε με στήν Οὐκρανία,
ὅταν θὰ πεθάνω,
Μνημα ἀνοίχτε μου σὲ στέππα,
σ' ἓνα ἀγάντι ἀπάνω.
Σ' ἓνα χωματένιο τύμβο
νᾶμαι, σ' ὅχτη πλάϊ
χαι τὸν Δνείπερο ν' ἀχούω
π' ἀγριωπὸς χυλάει.
Κὶ ὅταν τὸν ἐχτρὸ ἀπ' τη γῆ μου
τὸ γερὸ του κῦμα
παρασείρει... Τότε μόνο
θε νὰ βγῶ ἀπ' τὸ μνημα,
Σποῦ Θεοῦ γὼ τὸ κατῶφλι
τῇ ψυχῇ θὰ φέρω
νὰ ευχηθῶ.. Μὰ γιὰ τὴν ὥρα
γὼ Θεὸ ὁὲν ξέρω
Θάψτε με καὶ σηκωθεῖτε,
σπᾶστε μαῦρα ἀλύσια
μ' αἶμα τυράννου ρανῖστε,
τὴν ἀπόφασή σας.
Κὶ ὅταν σμίξετε σὲ νέα
λεύτερη οἰκογένεια
μὴ ξεχνᾶτε θυμηθεῖτε
σιγαλὰ καὶ μένα.

વસિયત

અરજ છે મારી ...
વીતે જ્યારે ઘડી આખરી,
દફનાવજે મને ધરતીમાં ખ્યારી,
મુજ વતન ઉઠાઈના કેરી.
ચાગજે કબર અફાટ ભૂમિમાં.
કાઈ ટીંબે ઊંચેરા,
જેથી જરખે નમનો મારાં.
ખેતરોને, અસીમ વગડાને,
અને નીપરના સરકતા કિનારાને;
વળી સાંભળે કાન મારા,
ગરજંત સહાસરિતાને,
ખ્યારી ઉઠાઈની ધરતીમાંથી,
વહેતાં જળ નીપરનાં જ્યારે,
લઈને રુધિર શત્રુઓ કેરું.
ઊંડા જાલા સાગરમાં ભળશે,
ત્યારે લઈને વિદાય,
આ ડુંગરોની, લાલુડાં ખેતરોની,
તજીને ખ્યારું બધું.
કરશે ઉડાન પ્રાણ મારો,
જઈને આશરો લેવા પ્રભુનો,
આવશે ત્યારે વેળા પૂજની ...
કિંતુ એ ઘડી સુધી,
જાણ પ્રભુની મને નથી.
અરે, દફનાવજે મને, પછી ખડા થઈને,

તોડીને ફગાવજે તમારી બોજલ જંજીરોને,
 અને શોણિત જાલિમોનું સીંચીને,
 ખીલવજે તમે અનેરી આઝાદીને.
 પછી નવલા વિશાળ કબીલામાં,
 આઝાદ માનવીઓ તણા કબીલામાં,
 બોલીને વેણ માયાળુ : હળવે હળવે,
 કરજે યાદ મને,
 એવી અરજ છે મારી ...

TESTAMENTET

Når jeg går fra denne verden
 I en grav begrav mig
 Pa en steppe bred og mægtig
 I mit land Ukrajna,
 For at jeg de høje bjerge
 Dale og vindmøller,
 Kan klart se og høre
 Hvordan Dnjepr brøler
 Først når Sorte Hav modtager
 blodet af alle fjender
 fra Ukrajna... dør jeg.
 Dale, sletter, bjerge
 Alt forlader jeg og farer
 Op til selve Gud jeg.
 Bed til Gud... men indtil da
 Kender ingen Gud jeg
 Så begrav mig og gør oprør,
 Lænkerne riv sønder
 Dræb de onde fjender jeres
 Og bliv frie bønder.
 Når der blir en ny familie
 Hvor alle fri kan være
 Glem nu ej til mig at skænke
 milde ord og kære.

Датською мовою
 переклав
 СЕРГІЙ ХАЛІПОВ

צ ו א ה

אם אמות וקברתני
על גבע (קלינה)
בין הערבה ירקה
הרחימי אוקראינה.

למען את שדות-רחבות
דניעפר בריא, אולם
תמיד לשמאת, לראת
את סעור המולה.

כד ישאה מן אוקראינה
עד הים תכלתה
את הדם אויבי ... אז אני
את שדות והרים,

כל אדבא פה בארץ-
לאֱלֹהִים ובאתי
להתפלל ... עד כה, אלא
את אל לא ידעתי.

כֹּלֶם קוֹמוּ וְקִבְּרֹתֶם,
קִרְעוּ אֶת חֲבִלֵי,
בְּהֶרֶם הָרָה הַשָּׁנִים
אֶת דְּרוֹר הַיּוֹתֶם.

וְאֵתִי בְּהַמְשַׁפָּחָה,
בְּהִדְשָׁה, רַבָּא,
לֹא תִשְׁכַּחַם וְזִכְרֹתֶם
בְּתֵב, בְּלֹאֵט הַדָּבָר.

AN TUACHT

Nuair fhaighidh mé bás, cuir sa chré mé
In uaig ar bharr cnoic,
I gceartlár na steipe leathain,
Ins an Ucráin mhuirneach,
Go bhfeice mé tírdhreach fairsing,
Páirceanna is sléibhte.
Go gcloise mé búir an Dnieper
Ar a bealach réite.

Nuair iompróidh sí ón Ucráin
Isteach sa mhuir mhór ghorm
Fuil na namhad., annsin tréigfidh mé
An domhan is lúcháir orm.
Cnoic is goirt a fhágáil thiar,
Eitilt go áitreabh De,
Le guí annsin thuas Leis ar Neamh...
Go san ní n-aithním É.

Cuir sa chré mé is dúisigí,
Réabaigí na slabhraí,
Le droch-fhuil na namhad spréigí
Bláth saoirse an tsamhraidh.
Is ins an dteaghlach nua seo,
I gclann na saoirse gil,
Cuimhnigh ormsa atá faoi fhód
Le focal caomh go dil.

ERFDASKRÁIN

Þá eg fer úr þessum heimi
 þannig leggið mig í gröf
 að háa fjallahryggi sjái
 handan dals og gilja,
 og glöggð ég heyri og greinilega
 gömlu Dneprá bylja
 mót Svartahafi, er fljóta fram
 fjanda okkar lík
 frá Úkraínu — þá dey ég.
 Sléttur, fjöll og smáa bakka
 skil ég eftir — og upp
 til himins bjarta stíg ég.
 Grafið mig og gerið uppreisn,
 grandíð viðjunum,
 fagnið allir frelsi
 og fjendum útrýmið.
 Er fa oist ný kynslóo
 frjálsum mönnum og fróðum,
 vona ég að þeir minnist mín
 með orðum blíðum, góðum.

TESTAMENTO

Cuando yo muera, enterradme
en una tumba allá arriba,
sobre un cerro que domine
toda mi Ucrania querida.
Que inmensos campos se vean,
y al Dniéper con sus colinas
que se le vea y que se oiga
cómo ruge y cómo grita.
Cuando el Dniéper desde Ucrania.
al mar azul lleve en clamor,
de todos sus enemigos,
la sangre, entonces yo
dejaré campos y montes
y he de volar hasta Dios
para rezar. Y antes de esto
a Dios no conozco yo.
Y después de sepultarme
alzaos, romped las cadenas,
rociad con sangre enemiga
la libertad, que es tan vuestra.
Y a mi, en la familia nueva
no me olvidéis, acordaos
con palabras dulces, buenas.

*Іспанською мовою
переклали*

СЕСАР АРКОНАДА і ФЕДІР КЕЛЬІН

IL TESTAMENTO

Se io muoio, mi interrino
Sull' alta collina
Fra la steppa della mia
Bella Ucraina.
Che si vedano i campi,
Il Dniepr con le rive,
Che si oda il muggito
Del fiume stizzito.
Quando porterà il fiume
Al mare azzurro
Il sangue nero, nemico,
Il sangue impuro,
Lascero' allor la tomba
Ed andro' a Dio
Per pregare... Prima di cio
Non conosco Dio.
Sepoltomi, insorgete,
Le caten rompete,
Che il sangue dei nemici
Spruzzi la liberta'.
Nella vostra gran famiglia
Nuova, liberata
Vorrei esser ricordato
Con parola grata.

ಅಂತಿಮ ಇಚ್ಛೆ

ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆ, ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಉಕ್ಕಿನ ನೆಲದಲ್ಲಿಯೆ
ಹೂಳಿರಿ ನನ್ನ ನಾ ಸತ್ತಮೇಲೆ,
ಸುವಿಶಾಲ ಹಬ್ಬದ ಬಯಲು, ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ
ಮೇಲೆದ್ದಿರಲಿ ನನ್ನ ಗೋರಿ, ಉನ್ನತವಾಗಿ
ಏಕೆಂದರೆ, ನೋಡಲಿ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು; ಹೊಲಗಳನ್ನು,
ಗಿಡಗಳಲ್ಲದ ಹರಡಿರುವ ಬಯಲನ್ನು,
ದ್ವಿಪರ್ ನದಿಯ ಮುಳುಗಿರುವ ದಂಡೆಯನ್ನು
ಕೇಳಲಿ ನನ್ನ ಕಿವಿ; ನಿರಂತರ ಮೊರೆನ ನದಿಯ ಅಬ್ಬರವನ್ನು

ಉಕ್ಕಿನ ದ್ವಿಪರ್ ನದಿಯ ನೀರು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುವ
ಆಳವಾಗಿರುವ ನೀಲಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು,
ವೈರಿಗಳ ಕೆಂಪು ರಕ್ತವನ್ನು: ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುವೆನಾಗ
ಈ ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು, ಫಲವತ್ತು ಮುರಿವ ಹೊಲಗಳನ್ನು
ಎಲ್ಲವನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ಹಾರಿ ಹೋಗುವೆ ನಾ
ಅನತಿ ದೂರ ದೇವರ ನಿವಾಸದಡೆಗೆ
ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆನಾಗ.....ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ
ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ನನಗೆ ದೇವರ ವಿಷಯ.

ಹೂಳಿರಿ ನನ್ನ: ಮೇಲೆದ್ದು ನೀವೆಲ್ಲರೂ
ಕತ್ತರಿಸಿ ಚೆಲ್ಲಿರಿ ಬಿಗಿದ ಬೇಡಿ-ಶೃಂಖಲೆಗಳನ್ನು
ಒಂಟಿಯಾದಿರಿ ಕ್ರೂರ ವೈರಿ ಒಡೆಯರ ರಕ್ತವನ್ನು,
ಏಕೈವದು ನಿಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ,
ನೇಶವಾಗುವುದು ಒಂದೆ ಮಹಾಕುಟುಂಬ
ಸವಿಯಿರಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನು ಸರ್ವರೂ
ನುಡಿಯಿರಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ದಯೆಯಿಂದ
ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆ ನನ್ನ ಜನವ, ಸ್ಮರಿಸಿರಿ ನನ್ನ.

ŽŌPIS

Jak jŏ umrzę, pochŏwta
 Mie pod wësoką modziłą,
 Strzŏd pola szeroczięgo,
 Na Ukrajinie naj mięli.
 Żebë kawle rozwleklë
 I Dniepr, i urzmë
 Bëło widzec, bëło częc,
 Jak zgrzebc hejnë rzŏ.
 Cziej znieśe z Ukrajinë
 W komudné morze
 Nieprzëjacélską krew... ostawię
 Rówiznë i rzmë,
 Co le je, i pudę
 Do samego Boga
 Z modlëtwama... a do te czasu
 Jŏ Boga nie uznaję.
 Pochŏwta jak ju sami
 Kłŏdci rozep przeta
 I farbą złą, nipocą
 Wolnotę odkupita.
 Mie tej w tarczëznie
 Ti mocny, ti nowi
 Przëbŏczta a wspomnita
 Dobrim cëchim słowę.

〔遺 囑 〕

当我死了的时候，
把我在坟墓里深深地埋葬，
在那辽阔的草原中间，
在我亲爱的乌克兰故乡，
好让我看见一望无际的田野，
滚滚的第聂伯河，还有峭壁和悬崖；
好让我听见奔腾的河水
日日夜夜在喧吼流荡。
当河水把敌人的污血
从乌克兰冲向蔚蓝的海洋……
只有那时候，我才会离开
祖国的田野和山岗——
我要一直飞向
上帝所在的地方，
但在这样的日子到来以前，
我绝不会祈祷上苍。
把我埋葬以后，大家要一致奋起，
把奴役的锁链粉碎得精光，
并且用敌人的污血
来浇灌自由的花朵。
在伟大的新家庭里，
在自由的新家庭里，
愿大家不要把我遗忘，
常用亲切温暖的话语将我回想。

유언

내가 그만 죽으면
 나를 장례하여라
 넓은 초원 가운데
 정다운 우크라이나 산언덕에
 드네프르도, 높은 절벽도,
 무한한 전야도,
 울부짖는 울래미처럼
 다 보이고 들리게.

우크라이나에서
 언제인가 무른 바다로
 적의 피를 씻어가야만
 난 묘에서 일어나려니,
 산과 들을 죄다 버리고
 하느님 한테로
 기도하러 올라가리라,
 그전엔 하느님을 모른다.

나를 파묻고 일어서라,
 끊어버리라, 죄사슬을.
 흉악한 원수의 피로써
 물들이라 의지를.
 위대한 가정에서
 자유로운 새 가정에서
 나를 잊어버리지 말고
 친절한 말로 추억하라.

បណ្តាំដល់ពេលមរណៈ

(បទពាក្យប្រាំពីរ)

ពេលរូបខ្ញុំអស់សង្ខារទៅ
ផ្កាបង្កបួននៅសមមេត្តា
បញ្ចុះសពខ្ញុំជូនប្រាថ្នា
កណ្តាលវាលណាទីអាឡោះ ។

លើទួលវាលស្មៅស្តិបកុំខាន
អ៊ុយក្រែនចាំបានដាច់ចិត្តស្មោះ
ដើម្បីអោយខ្ញុំឃើញទាំងអស់
ចំការរបស់យើងច្រើនក្រែក ។

ដើម្បីឃើញច្រាំងចោតត្រាត្រៀប
ពូទន្តជឿបង្គំថាថ្ងៃ
លាន់សួរក្លែងខ្ញុំរាល់យប់ថ្ងៃ
ដែលខ្ញុំស្រមៃចង់ឥតខាន ។

លុះទន្លេហូរចាកអ៊ុយក្រែន
ហូរចាក់ចូលដែនខៀវត្រើយស្រាណា
នាំយកទៅកងសមុទ្របាន
ឈាមខ្មាំងសាមាន្យអន្តរធាន ។

ពេលនោះខ្ញុំចាកភពចំការ
 ភ័ក្ត្រចង់ដឹងវាលឈាន
 ខ្ញុំនឹងហោះហើរដើរចូលឈាន
 ថ្វាយបង្គំព្រាណអាទិទេពពិត ។

ប៉ុន្តែទុកជាយ៉ាងណាក្តី
 ខ្ញុំមិនស្គាល់ស្តីអាចនៃបនិត្យ
 ដើម្បីជួបអាទិទេពពិត
 ពុំអាច រិះគិតពុំស្គាល់សោះ ។

ដូចនេះបញ្ចះសព្វខ្ញុំ
 ក្រោកឡើងដើម្បីកាច់ឃ្នាងខ្លោះ
 បំបាក់ច្រវាក់រួចស្រោចប្រោះ
 សេរីភាពស្មោះដោយឈាមខ្លាំង ។

លុះគ្រួសារធំរំដោះរួច
 ទឹកចិត្តព្រឺព្រួច រីករាយខ្លាំង
 នឹកឃើញកាលគ្រាតស៊ូច្បាំង
 នឹកពេលប្រឆាំងនឹកដល់ខ្ញុំ ។

EKILAMO

Bwenzanga munzikanga kubutaka bw'abajaajange
Ukraina,
Mubutaka wakati mwemusimanga entanna

Nsobole okuwumulila ku kituti ku muga ntalumbwa.
Nsobole okuwulila namukadde Dnepri bwayira.

Bwayira nomusaayi gwomulabe wobutaka Ukraina —
Olwono ndyoke ntutumuke mu taana yange.

Bwenzukira nsembere kumpi no mutonzi — mwesiinze,
Naye nga omulabe tanalinyibwa ku nfeete
Omukama simumanyi.

Munzike olwo no mwedime mukutule nenjegere,
No mulabe mu mukamulemu omusayi
Guvubilize edembe.

Munzijukiranga nebigambo ebyemirembe, nekijukizo,
Mu lulyo olupya olwemilembe
Olulyo lukilimanyi.

WOTKAZANJE

Hdyž ja wumru, pochowajće
mje na chołmje w stepje.
Mi w ukrainskej zemi dajće
wotpočnyć najlěpje.

Zo móhl šěroko ja widžeć
hona, Dnjepra brjohi,
zo móhl šum ja rěki słyšeć,
widžeć jeho zmohi.

Hdyž wón wotnjese do morja
njepřečelsku krej nam
z Ukrainy, tehdy so ja
kraja hakle wzdawam.

Wšitko spušču a chcu lećeć
hač k samomu Bohej;
doniž nochce wo nas wědžeć,
pomha drje wón wrohej.

Położće mje. A so zběhńće,
roztorhajće puta,
z kreju njepřečelow zmyjće
ze swobody bruda.

Potom w swobodnym zas kraju
bratrowstwa b'dže koło.
W nim mi druhdy spožće — praju —
dobru mysl, słowo.

WOTKAZ

Gaž ja wumru, zakopajšo
mě na gorce w stepje,
mě w ukrainskej zemi dajšo
wotpocnuš najlěpjej.

Až mogł šyroko ja glědaš
na brjog Dnjepra, skały,
až mogł šum ja rěki słyšaš,
wižeš jeje žwały.

Gaž jo wotběžał do morja
z winikowej' kšeju,
potom akle, duša moja,
měr ja w kraju změju.

Wšykno pišču a cu lešeš
gorjej wušym bogam,
daniž njekšě wo nas wěžeš,
pomagaju błudam.

Położćo mě. A se zwignšo,
roztergajšo rješaz,
ze kšeju winikow se myjšo,
taki jo moj wotkaz.

Potom w lichotnem zas kraju
bratš b'žo bratša rozměš.
W njom se dajšo — ja was znaju —
na mnjo chylku spomnješ.

ЗАВЕТ

Штом ќе умрам, гроб копајте
Горе на могила,
Среде степа ширум ширна,
В Украина мила,
Да се гледа рамнината
И Днепар и гори,
Да се слуша како шуми
Бранот, како збори.
Ќе ја плисне од Украина
Во синото море
Крвта врашка тој еднашка,
А јас тогаш горе
Ќе се кренам, јас устремен,
До самоти бога
Да се молам... а дотогаш
Не признавам бога.
По закопот раскинете
Окови со свекот
И со лоши врашки крвје
Облејте го векот.
И во дружно братство мене,
Слободно и ново,
Спомнете ме со убаво
И со тивко слово.

മരണപത്രിക

ഞാൻമുതനാകുമ്പോൾ
സദയമടക്കണമെന്നെ എൻ പ്രിയ
നാടാം ഉക്തെയിനിൽ
ഈ സമതലഭൂവിൻവീരിമാറിൽ
ഉയരത്തിൽ തീർക്കണമെൻ
കല്ലറതൻസ്തപം.
ഇവിടി നീലവിശാലനിലങ്ങളു—
മിവിടെയനന്തം പടരും സ്തൂപ്പികളും
ഇവിടിത്തീരുകളിൽവീണലിയും
നീപ്പർ നദിയുടെനൂതീരങ്ങളു—
മെന്നും കൺനീറയെക്കാണേണമെന്നി—
ക്കെന്നും കേൾക്കണമീനദിയുടെ
ഗംഭീരസ്വരവും.

വൈരികൾതൻചൂട്ടനിണവും പേറി
ട്ടവീരാമം 'നീപ്പർ'നദി
ഉക്തെയിനിൽനിന്നൊഴുകി
നീലക്കടലിന്നാഴങ്ങളിൽ വീണാലേ
വിടപറയൂ ഞാൻ മേടകളോടും
ഫലഭൂയിഷ്ഠതയാളും പിളർച്ചകളോടും.
സർവമുപേക്ഷിക്കും ഞാൻ—ഈശ്വര
സന്നിധിയിലേക്കുപറന്നകലും
എന്നിട്ടുപ്രാർത്ഥിക്കും—എന്നാൽ
അന്നോളം ഞാനറിയില്ലീശ്വരനെ.

എൻമുതദേഹമടക്കും,
പിന്നെയുണർന്നെഴുന്നേൽക്കും നിങ്ങൾ
കട്ടിവിലങ്ങുകൾ പൊട്ടിച്ചെറിയും
നേടിയ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനു ദോഹമേകും
മുഷ്കരരാം സ്വേച്ഛാധിപരുടെ
ചൂട്ടനിണമതിനാൽ.

പുതിയകുടുംബമിതിൽ മോചിതരുടെ
മഹിതകുടുംബമിതിൽ
മേവുഃ ജനതയൊടൊരുകാര്യം
സമ്യവചസ്സുകളാൽ,
വിനയാന്വിതനായർമിക്കുന്നേൻ
ഓർക്കുകയീയുള്ളവനെക്കൂടി.

Мовою малаялам
переклав

ПЕРУМПУЖА ГОПАЛАКРИШНАН

TESTMENT

Meta ġewwa sidri jieqaf
hoss in-nifs aħħari,
fis idfnuni ta' l-Ukrajna
f'nofs il-ftuh tax-xaġhri,
biex minn hemm nitgħaxxaq noqgħod
bil-ġholjiet, bl-egħlieqi,
u biex nisma' x-xmara Dniper
tgħajjat f'xatt għammieqi.

Meta mewġ id-Dniper mghaddba
mill-Ukrajna jieħu
l-aħħar qtar ta' demm l-egħdewwa
li fil-blu jistrieħu,
dak in-nhar lejn Alla tiegħi
nitlaq minn dil-ħajja.
Qabel dan jitwettaq, 'l Alla
se nħallih warajja.

Wara d-difna, qumu kissru
l-ktajjen, mingħajr dnewwa.
u 'll-ħelsien li tkunu ksibtu
xarrbu b'demm l-egħdewwa.
Wara, f'dil-familja ġdida,
nitlob, ftakru fija;
f'dal-ħelsien tinsewx turuni
ħsieb ta' simpatija.

मृत्युपत्र

जेव्हा मरीन, तेव्हा पुरा
मला थडग्यात,
अफाट स्तेप प्रदेशात,
लाडक्या युक्रेनमध्ये.
विस्तीर्ण शेतं.
आणि जेप्र, तिचे वळसेदार किनारे
मला दिसावेत आणि ऐकू यावा,
नदीच्या पाण्याचा खळखळाट.
जेव्हा ते पाणी युक्रेनमधून
निळ्या सागरापर्यंत वाहून नेईल
शत्रूंचं रक्त... तेव्हाच मी
सारं सोडून जाईन—
शेतांना, डोंगरांना आणि शेपावीन
थेट देवापर्यंत
प्रार्थना करायला... पण जोवर हे घडत नाही,
तोवर देवाला मी मानीत नाही.
माझं दफन करा आणि उठा,
तोडा शृंखला
आणि शत्रूंच्या दुष्ट रक्ताचं
तुमच्या स्वातंत्र्याला शिंपण घाला.
आणि तुमच्या महान कुटुंबात,
स्वतंत्र आणि नव्या कुटुंबात,
माझी आठवण करायला विसरू नका
हळुवार, शांत शब्दात.

Мовою маратхі
переклав

АНИЛ ШРИКРИШНА ХАВАЛДАР

ГЭРЭЭСЛЭЛ

Нас барахын цагт
 Намайг оршуулахдаа таминь
 Өвгөн Днеприйн дэнжид
 Өргөн налуу талбайд
 Уужим газар харагдахаар
 Усны шуугиан сонсогдохоор
 Сайхан Украин нутгийн минь
 Саруул талд тавиарай.
 Тэрсүүд дайсны цусыг
 Тэнүүн Украин нутгаас
 Тэнгист урсгасан хойно
 Тэнгэр бурханд залбирахаар
 Тэрэлж уулсыг орхиж
 Тэртээ бунхныд очно
 Тэр цаг болтол би
 Тэнгэр бурхныг мэдэхгүй
 Намайг нутаглуулаад босоорой
 Наадах дөнгөө эвдээрэй
 Дайсны халуун цусанд
 Дайчин зоригоо хатаагаарай
 Найртай хүн ард минь
 Намайгаа бүү мартаарай
 Жаргалтай шинэ орондоо
 Жавхалантай үгээр дурсаарай.

Монгольською мовою
 переклав

МІШІГІЙН ЦЕДЕНДОРЖ
 (новомонгольським шрифтом)

इच्छापत्र

प्राणान्त होला जब , गाडियौ तिमी
निर्जीव यो देह कतै चिहानमा ।
उकाइनाकै प्रिय भूमिमा रहोस्
समाधि-थुम्को पनि बीच फाँटमा ॥
हराभरा खेत दिगन्तगोचर ,
ठाडो भिरालो तट , रम्य नीपर
देखून् सधैं नेत्र र कानमा पनि
गुन्जोस् सदा नीपरकै महाध्वनि ॥

उकाइनाबाट झरेर नीपर
बगाउँदै रक्त तमाम शत्रुको
पुग्नेछ सोझै जब नील-सागर
पहाड औ फाँट तबै म छोड्छु यो ।
औ स्वर्गको द्वारनिरै पुगी अनि
पुकार गर्नेछु म ईशको पनि ।
परन्त जैलेतक हुन्न त्यो दिन —
अस्तित्व नै ईश्वरको म मान्दिनै ॥

गाडेर मेरो शव , जुमुराउनु ।
सिक्री चुँडालीकन मुक्ति पाउनु ॥
औ आततायी रिपु-रक्त छर्कदा
पवित्र होस् कम्चन झैं स्वतन्त्रता ॥
मलाई ठूलो परिवारमा अनि ,
नयाँ र निर्मुक्त समाजमा पनि
नबिर्सनु । हार्दिक सम्झना गरी
भन्नु मिठो भावुक शब्द-साधुरी ॥

VERMÄCHTNIS

Wenn ich sterbe, sollt zum Grab ihr
Den Kurgan mir bereiten
In der lieben Ukraine,
Auf der Steppe, der breiten,
Wo man weite Felder sieht,
Den Dnjepr und seine Hänge,
Wo man hören kann sein Tosen,
Seine wilden Sänge.
Wenn aus unsrer Ukraine
Zum Meer dann, zum blauen,
Treibt der Feinde Blut, verlaß ich
Die Berge und Auen,
Alles laß ich dann und fliege
Empor selbst zum Herrgott,
Und ich bete... Doch bis dahin
Kenn' ich keinen Herrgott!
So begrabt mich und erhebt euch!
Die Ketten zerfetzt!
Mit dem Blut der bösen Feinde
Die Freiheit benetzt!
Meiner sollt in der Familie,
In der großen, ihr gedenken,
Und sollt in der freien, neuen
Still ein gutes Wort mir schenken.

TESTAMENTET

Når jeg forlater denne verden
Gjør en grav og legg meg
På en slette vid og veldig
I mitt land Ukrajna,
Slik at jeg fjellkjeder, høye,
Daler og vindmøller,
Kan tydelig se og høre
Hvordan Dnjepr brøler.
Når mot Svartehavet flyter
Fiendenes kropp
Fra Ukrajna... dør jeg.
Daler, stepper, høyder
Alt forlater jeg og farer
Opp til Gud allmektig
Be til Gud, folk, men inntil da
Kjenner ingen Gud jeg.
Så begrav meg og gjør opprør,
Lenkene riv sønder
Drep nå fiendene deres
Og bli frie bønder.
Når det blir en ny familie
Hvor alle fri kan være
Håper jeg at man meg skjenker
Milde ord og kjære.

WÁHNEKA NEEN KEKÁHEZE

Wáhneka neen kekáheze dush o-puhseqwéendenaun
 neen pemenegáhnáuk
 Kah bahpish ewh Dniopr opemáshin
 Ukraina-ing, neen o-wahwéendum gahbáh,
 Onúhguhnaun quunáuj uhke dush munguhdáyah.
 Neen mińwadum keenukwish dush o-guhnuhwánemann
 mundaumenug,
 Pesindum zhéebuhyee ewh pepóonuhguk
 Thus dush mungetegwáyah goondáhgún néekemo,
 Née muhkukoong neen kashkwaukw.
 Ahneen uhpée neen noondahgo ewh pepáhge
 Duhzhe ewh kuhgwájekauzhewa nekebewin,
 Anegook oyood sheenganjegáhda misque
 Neen enándum áhpeehe — máhjah o-wahbumaun
 kúhkenuh,
 Ketegaun dush wahjéwh; dush
 o-múshkuhwedóodmoäun neen

Wawane ishpeming che-ezhaung ogemáh — wuhbewin
 Duhzhe Kezha — muhnedoo nuhmúhduhbe nezhéka;
 O-minjemenaum omulikuk duhzhese neen
 o-uhnúhmeäh...
 Dush nahnáunzk ewáde tebáhkoonega
 Wagoonan Kezha — muhnedoo thus neen?
 O-puhgedánemaun neen, áhwe uhpená oyood neen,
 Onishkah dush o-péekooshkaun kid-wah
 pewaubeko — suhgépejegin,

Nebéesh kid-wah ooshke debánindézoowin
Thus misquo o-keeshpénuhduhwaun kémewum.
Ewh uhpee, keezhegoong kushkeáweze ningotóoda
Duhzhe kúhkenuh, nahningoodenoong, ohpeche
nuhogoni
Kenuhwah enándumoowin keekedo góoshah neen?

TESTAMENT

Kiedy umrę, to na wzgórzu
 Wzniesicie mi mogiłę,
 Pośród stepu szerokiego
 Ukrainy milej,
 Aby łany rozłożyście
 I brzeg Dniepru stromy
 Można było widzieć, słyszeć
 Jego grzmiące gromy.
 Gdy uniesie z Ukrainy
 Do sinego morza
 Wrażą krew... dopiero wtedy
 I łany, i wzgórza —
 Wszystko rzucę i ulecę
 Do samego Boga,
 Aby modlić się... aż dotąd
 Ja nie uznaję Boga.
 Pochowajcie mnie i wstańcie,
 I kajdany rwijcie,
 I posoką, wrażą juchą,
 Wolność swą obmyjcie.
 Mnie zaś w wielkiej już rodzinie,
 W kraju wolnym, nowym,
 Pamiętajcie wspomnieć czasem
 Dobrym, cichym słowem.

O TESTAMENTO

Depois de eu morrer, enterrai-me
Na terra por sobre a collina,
No meio do largo deserto
Da minha querida Ucraina.
Afim de eu poder contemplar
A vasta campina ao redor,
E ouvir as correntes do Dnipro
Descer com saudos o rumor.
Depois de elle ter, da Ucraina,
O sangue do inimigo, levado,
P'ra o fundo do mar, deixarei
Os campos com o solo lavrado.
Despido de tudo ás alturas
Do ceu voarei, subirei
A Deus, dirigir-lhe preces...
A Deus por enquanto eu não amei...
Irmãos, sepultai-me, surgi
As ferreas correntes quebrai!
Com o sangue do vosso inimigo
O livre terreno regai.
Irmãos, não deixai de enviar
De mim em palavras bondosas
P'ra grande familia, p'ra o lar
Paterno, lembranças saudosas.

وصیت لیک

کله چه مر شمه یا را نو ما
 تر توروخا ورو لاندی پری باسی
 په ډیره پرا خه اونا پا یه بید یا
 دخوز یوکرنا ین زړه ته می شکیباسی

هغی چه ارت او هوار د شتو نه
 درست د نیپر او د هغه خنبی
 شکاری اووایی وری زماغوزونه
 دسین غورکی اود چپو منبی

پری باسی ما اوتاسی پاخیزی
 بندونه مات کی کړی وشرنگوی
 دد شمننا نوپه نا پاکو وینو
 فستح اویری ملگروولمبوی
 کله چه نوی کورنی جوړه شی
 هغه چه ستر ه اوازاد ه وی
 ستاسی په نرمه مهربا نه ژبه
 یوه شیبه غوارم زما یا ده وی

TESTAMENTUL

De-oi muri, îmi vreau mormîntul
În cîmpia largă
Unde-n scumpa-mi Ucraină,
Nipru-n văi aleargă.
Din gorgan să văd cîmpia
Și-ntre nalte maluri
Să aud cum Niprul geme
Cu-nspumate valuri.
Cînd va fi vrăjmașe trupuri
Către mări să poarte,
Mi-oi lăsa și eu gorganul
Și-al meu somn de moarte
Și la dumnezeu, în ceruri,
Să mă rog m-oi duce
Însă pîn'atunci nu-l știu
Și nu-mi fac nici cruce.
Vă treziți, stropiți cu sînge
Sfînta libertate.
Și-n tirani loviți și rupeți
Lanțurili toate.
Iar în noua voastră casă
Cînd veți sta-mpreună,
Să vă amintiți de mine
Cu o vorbă bună.

LU TISTHMENTU

Càndu saràggiu morthu
 intirrèdimi in una tumba manna
 ni l'istepa immensa
 di la dozzi Ucraina,
 da undi avaria pudùdu ischulthà
 e vidè li campi infinidi
 li rivi franàdi
 e l'antigu Dnipro furriòsu.
 Ma soru càndu lu potenti riu
 purtharà da l'Ucraina a mari
 lu sangu di lu nimìgu — tandu eu
 pudaria lassà tuttu gantu, e li mei campi
 e li mei monti
 e pisamminni da la tumba pa vurà a Deu
 pa purthàgli tutti li mei tedeum
 ma finza a tandu
 Deu non lu cunnòsciu.
 Candu mi intirrèddi, azzèdibi
 sighèddi li cadèni
 chi la vosthra libarthài
 fussia isthàda cunsagràda da lu sangu
 di lu nimìgu.
 E dabbòi in una famìria noba e manna
 in una famìria turrada libara
 non manchèddi d'ammintammi
 cun una paràura bona e pàsida.

ЗАВЕШТАЊЕ

Кад умрем, сахраните ме
Тамо у могили
Сред степе предивне
На милој Украјини.
Да бих поље широко,
И Дњепар, и прокоп
Гледати, чути мого
Како певају громко
И како из Украјине
Односе у сиње море
Крв злочинца... Тад ћу да минем
И поље и горе,
Устанем и стигнем
До бога самога
Да се молим... А до тада
Не знам ни за бога.
Сахраните, па устајте,
Окове разбијте
Крвљу непријатеља
Слободу залијте.
А мене у породици
Великој, слободној, новој
Помените у прилици
Добрим, тихим словом.

PORUKA

Kad umrem, sahranite me
tamo usred stepe,
usred stepe nam široke,
Ukrajine lepe,
da polja širokoskuta
i Dnjepra okuke
mogu naći među njima,
slušati njegove huke
kad ponese s Ukrajine
krv naših zlotvora;
kroz poljane i planine
sve do sinjeg mora.
I ja ću iz zavičaja
poći sve do Boga
da se molim — a do toga
ne poznajem Boga.
Sahranite, ustanite,
okove zbacite
i zlotvora crnom krvlju
slobodu rosite.
U velikoj porodici
srećni srećom novom
setite se, pomenite
mene dobrim slovom.

දෙව්ගේ දෙපය

මිය ගිය විට මා, උක්රයිනයේ සුන්දර
වළ ලන්ත කඳු මුදුනෙ මගෙ සිරුර.
ස්ටෙප්ස් නිමින භූමිය මහ විශාලය
වන පෙත, කුඹුරු, රුක් ගොමු ලස්සනයි.
නිපර් නදියෙ ගි හඬ නගනා වෙරළ
ගලා බසී නිපර් කොමලිය සරළ
නිපර් කුමරිය මෙලොවට බසින තැනින්
පෙම්බර නුබ කුස දක්වා සුනිල් ඇසින්
ඇසෙන, දකින සේ සියල්ල,
තනනු මැන ගිරි මුදුනේ ගලින් ගල
සිහිවටනය, නිදහසේ මලින් මල
බැසයන විටෙක මෙන් ගංගා ජලය
ගිය පසු ගලා සතුරන්ගෙ රුධිරය
දෙව්ලොව යන මා සොවින් නිදහස්ය.
පමණකි, ඉක්බිතිව මා දෙවියන් යදින්නේ
සටනට පෙර කිසි දෙවියකු නො තකන්නේ.
මා වළ ලා, අහිත ලෙස නැගිටින්න
වහල්බවේ යදම් එකි'නෙක බිඳලන්න
දිය කැර යවා රුධිරය පර සතුරන් ගේ
ජය ගත් නිදහස මේ යැයි කළ නො හැකි අගේ
එක්වුනු විටෙක නිදහස් ජනතා පවුලකට
පතන්න ජය, එඩ් පා සුහද සමගියට
ඉන් අනතුරුව ඉඬ ඇති විට සිතින් පසන්
සිහි පත් කැරනු මෙන මගෙ නම් ආදරයෙන්

'U TISTAMENTU

Quannu moru vurricatimi
Supra 'n tumminu 'i terra ammunziddata
'nt'u pelicu d'a steppa
di l'Ucraina azzucarata

dda d'unni pozzu sentiri,
e vidiri 'u tirrenu scunfinatu
i ribbi 'ntraccazzati di sdirrupi
di l'anticu Ddinepiru 'nfuriatu.

Ma sulu quannu lu putenti ciumi
si porta di l'Ucraina finu a mari
'u sangu d'i nimici allura iu
pozzu li terri e i munti mia lassari

e pozzu cc'u bbrivisciri vulari
finu 'nta Diu
ppi purtaricci tutti i me' pinseri
ma finu a tannu
nenti iu vogghiu sentiri di Diu.

Appena mi 'ntirratu ribillativi
sminuzzati l'armici
'a vostra libirtà
sarà santa di sangu d'i nimici.

E doppu 'nta 'na gran famigghia nova
'nta la famigghia ca è allibirtata
non vi scurdati 'i darimi 'n pinseri
ccu 'na bona parola affiziunata.

ZÁVET

Keď ja zomriem, zahrabte ma,
bratia, na mohyle,
prostred stepi širo-širej,
v Ukrajine milej,
by úrodné lány poli,
Dneper prostred lúčin
bolo vidieť, bolo počuť,
ako reve — huči.
Keď ponesie z Ukrajiny
do belasých mori
krv tyranskú, potom i ja
rodné lány, hory,
všetko nechám, potom uznám
všemocného boha,
— pomodlim sa... No dovtedy —
ja nepoznám boha.
Pochovajte. A povstaňte,
putá zlomte smelo
a polejte slobodienu
krvou nepriateľov!
A na mňa vo veľkom rode,
v rode voľnom, novom,
pamätajte, spomeňte si
dobrým, tichým slovom.

OPOROKA

Ko umrjem, pokopljite
mene na gomili,
sredi stepe neizmerne
v Ukrajini mili:
da bo vzreti širo polje,
Dniper in skalovje,
da bo čuti, kak deroče
mu bobni valovje!
Ko ponese z Ukrajine
daleč v sinje morje
kri sovražno... v istem hipu
polje in pogorje —
vse ostavim, ter se dvignem
do Boga v nebesa,
zahvalit Ga... Do tedaj pa
Ne poznam jaz Boga!
Pokopljite me, vstanite,
in vezi razbijte,
in s hudobno vražjo krvjo
prostost okropite!
Mene pa v družini novi,
prosti in veliki,
ne zabite se spomniti
z nezlím tihim slovom!

மரண சாசனம்

அன்பான எந்தன் உக்ரைன் பூமியிலே
அகண்ட சமவெளிப் பரப்பினிலே
நான் மரித்த- பின்னர் என்னை
நல்லடக்கம் செய்திடுவீர்
கல்லறைப் பீடத்தின் சிகரத்திலிருந்து நான்
காண வேண்டும் தினிப்ரோ நதியின் பெருக்கை; என்
காதாறக் கேட்கவும் வேண்டும் அதன் பேரோசை கர்ச்
சனையை
உக்ரைன் நிலத்திலிருந்து ஓடோடிச் சென்று
தினிப்ரோ நதி
நீலக்கடலோடு கலக்கின்ற நேர்த்தியை நான்
காணவேண்டும் எனது கல்லறையிலிருந்து
மக்களின் பகைவாதம் உதிரப் பெருவெள்ளத்தை
தினிப்ரோ கடலோடு கொண்டுசேர்க்கும்
காட்சியை நான் காணவேண்டும்
அதன்பின்னர்தான், அந்தக் காட்சியை நான்
கண்டபின்னர்தான்
எல்லாவற்றையும் இந்த நிலத்தில் விட்டுவிட்டு
நிரந்தரமாய்ப் பிரிவேன்
கடவுளை அடைவேன்
பிரார்த்தனை புரிவேன்
இவை நிறைவேறும் வரை நான்
இறைவனையே நிராகரிப்பேன்
என்னைப் புதைத்தபின்னர்
ஓ! எனதருமை மக்களே
எழுவீர்! புத்துணர்ச்சி கொள்வீர்!
நொறுக்கித் தகர்ப்பீர்
அடிமைத் தனையே அறுத்து எறிவீர்!
வெறுக்கத்தக்க விரோதிகளின் ரத்தத்தில்
உங்கள் சுதந்திரம் சுடரொளி வீசும்

அதன் பின்னர் என்னை
நினைவு கொள்ளுங்கள்!
பெற்ற விடுதலையோடு
ஒற்றைப் பெரும் குடும்பத்தினராய்
இனிய மொழியில் இதமாய்ப் பேசும்
ஓ! எனதருமை மக்களே
என்னை நினைவு கொள்ளுவீராக!

తుది కోరిక

నేను మరణించాక దయచేసి
నన్ను నా ప్రియమైన ఉక్రెయిన్‌లో
సమాధి చెయ్యండి
సువిశాల మైదానంలో యెత్తైన దిబ్బ మీద
నా గోరీ కట్టండి
షేత్రాల్ని, హద్దులేని పచ్చిక మైదానాల్ని
ద్రీప్‌వర్ నది చుంచించే తీరాల్ని
నా నేత్రాలు వీక్షిస్తాయి
ఆ మహా నది గర్జని నా వీనులు వింటాయి
ఉక్రెయిన్ నుంచి గాఢ విహార
సముద్రంలోకి శత్రు రుధిరాన్ని
ద్రీప్‌వర్ మోసుకు వెళ్లినప్పుడు... అప్పుడు నే పరిత్యజిస్తా
యీ కొండల్ని, సారవంతమైన పొలాల్ని -
యెగిరిపోతా వీటన్నిటన్నీ వదిలి
దైన సదనానికి,
అప్పుడు నే ప్రార్థిస్తా... కానీ ఆ నాటిదాకా
భగవంతుణ్ణి గురించి యేమీ తెలుసుకోను
నన్ను సమాధి చేసి, ప్రజలారా, తిరగబడండి
భారమైన సంకెళ్లని చేదించండి
స్వాతంత్ర్యాన్ని గెలిచి
తడవండి ప్రజా కంటకుడి రక్తంతో
ఆ మహత్తర స్వేచ్ఛాయుత మాతన కుటుంబంలో
మృదువుగా జాలిగా పలికిన మాటతో
అయ్యలారా, దయచేసి నన్ను తలవండి.

Мовою телугу

переклав

P. BEHKATECBAPA PAO

SON DILEK

Ben öldükten sonra, en yüksek yerde,
Yeşil bir tepede isterim mezar,
Ukraynam görünsün hemen ilerde
Selâmlar getirsin ondan rüzgârlar.

Öldükten sonra da görmek emelim:
Boyumca ekinler başakta mıdır?
Köpüklü Dinyeperi dinlemeliyim
Ne destanlar okur, neler anlatır?

Dinyeper dökerken Karadenize
Düşman kanını bir gün Ukraynadan,
Ben kemiklerimle gelirim dize,
Seslenirim sizlere mezarımdan:

“Toprak köleleri, isyana kalkın;
Küflü zincinleri koparın artık,
Yeter emdikleri kanını halkın;
Mukaddes hakkınız sizin azatlık!”

Eğer beni bir gün hatırlarsanız
Sen günlerinde aydın geleceğin,
Aranızda adımları anarsanız:
“Mezarında rahat yatıyor...” dey in.

Ha meghalok, temessetek
Dombtetőre engem,
Kedves Ukrajnámban, téres
Pusztá közepében,
Honnan nagy széles mezőket
S a meredek partú
Dnyepert látni, s hallani is,
Ahogy zúgva zúdul.
Majd ha ellenségünk vérért
Mossa Ukrajnából
Kék tengerbe, dombot, mezőt
Mindent hagyok akkor.
Odébb állok én és szállok
Isten elé ott fent
Imádkozni... hanem addig
Nem ismerék istent.
Temessetek el, és talpra,
Tépve minden láncot
Rossz vérükkel öntözzétek
A szép szabadságot.
S a nagy, új, szabad családban,
Nem feledve engem
Emlékezzetek meg rólam
Nyájas szóval csendben.

وصیت

میں ہمکنار مرگ ہوں تو لوگو، قبر کھود کر
سپرد خاک کیجئے گا پیارے یوکرین کی
حسین وسعتوں کے درمیاں، بلند ٹیلے پر
جہاں سے کھیت، بیکراں سے کھیت سب ہرے بھرے
دنیپر، گھاٹیاں، ڈھلانیں آسکیں نظر
جہاں سے شور اس عظیم دریا کا سنائی دے

یہ دریا یوکرین سے تمام دشمنوں کا خون
بہا کے نیلے نیلے بحر میں گرا چکے گا جب
تب ایک بار پھر اٹھوں گا کھیتوں، کھساروں سے
اُڑوں گا، آسمانوں پہ جا کے میں در خدا پہ تب
کروں گا سجدے شکر کے — مگر وہ وقت آنے تک
نہ سر جھکاؤں گا نہ لب پہ آسکیں گا نام رب!

تو مجھ کو دفن کر کے لوگو، بانگپن سے اٹھئے گا
مٹا کے بیڑیوں کو اپنی حریت کی آن میں
لگائیے گا چارچاند دشمنوں کے خون سے
پھر آپ اپنے اس نئے عظیم خاندان میں
میرا بھی ذکر خیر کرتے رہئے گا کبھی کبھی
مجھے بھی یاد کیجئے گا لفظ پُر سکون سے

TESTAMENTIÐ

Fari eg úr hesum heimi,
Leggið meg í leiði
Í Ukraina, har ið eru
Slættar, sól og heiði,
So at eg fjallgarðar háar,
Dalir, gjáir síggi
Svo eg hoyri týðuliga
Dnjeprá, altíð nýggja.
Hvørvi fíggindarnir allir
Inn í Svartahavið djúpa,
Vil eg gjarna doyggja.
Slættar, fjøll og bakkar —
Yvirgevi eg og stígi
Upp til Harra Gud eg.
Biðji, fólk, men fyrrenn tá
Kenni ongan gu Gud eg.
Jardi meg og garið uppreist
Bondini avtíkið,
Allar fíggindar hjá tykkum
Aldrin meir avsakið.
Um ein dag nýtt húsfólk verður,
Gævi fólkíð nýggja
Minnast hjartaliga um meg
Orðum góðum, lýggjum.

وصیت

چو مردم، بر دل خاکم سیارید
 میان دشت های بی کراانه
 به خاک او کرائین تا زینیم
 به دامان دنییر پرترا نه
 که بینم کوه و صحرا و چمن را
 فضای باز و سرسبز وطن را
 که برگوشم رسد آوای رودش
 سرود رود جوشان کبودش
 که خواهم بشنوم از نغمه رود
 چگونه خون خشم آلود دشمن
 شود جاری به خاک میهن من
 رود زآن جا به دویای کف آلود .
 من آن دم می کنم پرباز و پر واز
 برم سوی خدا دست دعا را
 ولی تا آن چنان روزی نیاید
 نمی خواهم که بشناسم خدا را .
 کننیدم خاک و برخیزید بر پا
 غل و زنجیر را درهم شکسته
 زخون دشمنان نیر و بگیرید
 شوید آزاده از بند رسته .
 مرا در خاندان گرم آزار
 در آن جمع بزرگ تازه بنیاد
 به یا دآرید، با لطف کلامی
 که از یا دشما، روحم شود شاد .

Kun ma kuolen — leposija
Ukrainassa suokaa,
aavan aron keskelle mun
hautakumpuin luokaa.
Jotta Dneprin kohistessa
nauttisin ma rauhaa,
jotta sinne kuulisin, kun
joki vanha pauhaa.

Vihollisen verta alkaa
virta viedä milloin,
Ukrainasta — haudastani
minä nousen silloin.
Rukoilemaan jumalan luo
menen sitten vasta,—
siihen saakka välitä en
minä jumalasta.
Haudatkaa, ja sorron kahleet
lyökää voimain takaa.
Vihollisen kuumiin hurmeihin
arot pirsskottakaa.

Ja kun yhteen yhtyy perhe
uusi, suuri, vapaa —
muistolleni sana hellä,
hyvä omistakaa.

Wanneer ik sterf, legt mij in een graf
ergens in de steppen van het zoozeer geliefd
Oekrajina, waar men de uitgestrekte velden
ziet en den Dnjepr en hem hoort bruisen.

Als hij het bloed der vijanden van Oekra-
jina naar de blauwe zee zal voeren, dan
eerst zal ik deze heuvels en deze velden ver-
laten en God gaan bidden. Tot die stonde
ken ik God niet.

Legt mij onder de aarde en rijst op,
breekt uwe boeien! En besproeit de vrijheid
met's vijands bloed. En in het groote huis-
gezin, in het vrije en nieuwe huisgezin ver-
geet mij niet en zegt mij een goed, zacht
woord.

LE TESTAMENT

Quand je mourrai, enterrez-moi
Au milieu de nos plaines,
Sur un tertre au milieu des steppes
De ma si douce Ukraine,
Pour que je voie les champs immenses,
Les rives escarpées,
Que je puisse entendre le Dniepr
Mugir à mon côté.
Quand le fleuve, loin de l'Ukraine,
Dans la mer bleue profonde
Versera le sang ennemi,
Je quitterai ce monde,
Champs et collines... Volerai
Au royaume de Dieu
Pour prier... Mais en attendant,
Je ne connais pas Dieu.
Enterrez-moi et dressez-vous,
Brisez les fers maudits,
Arrosez votre liberté
Du sang de l'ennemi!
Et que dans la grande famille,
Délivrée de ses chaînes,
Avec des mots doux et paisibles
De moi l'on se souviene.

TESTAMIN

As 'k dea gean, wol ik rêste
Yn Oekraine's grûn,
Ta grêf syn heechste hichte,
Syn wide steppe yn 't rûn.
Dat ik it djoere eachweid
Fan fierten ha en 't fjild
En hoe't de klingen rize
En hoe't de Dnjepr tilt.
'k Sil hearre, hoe't syn weagen
Beare fan need en noed;
Mar inkeld as syn streamen
Weifiere fijâns bloed
Nei see ta en foar jimmer —
Dan sil 'k foar altyd gean
En lit myn lân benefter
Om stil foar God te stean
En einlings him te tankjen —
Net earder, as myn lân
Oereinriist en tegnjiddet
Foar jimmer beage en bân
En libje sil as mienskip,
Yn wierheid ien en frij.
Tink dan, yn frijdoms namme,
Ek dimmen noch oan my!

TESTAMENT

'Ne volte muart, metéimi
sot di une grande mùtare
in ta 'il ualîf
da l'Ukraine che al no l'à mai fin
in ta 'l cour so dolsin
là che scoltâ ancjemò j puedi
e jodi
chei cjamps sense cunfin
i grebanos ancje
e il vecju Dnipro rabiôs.

Ma quant che in ta la fuarse
da l'aghe sô
fin al mâr al menarà ju
da i siei nimîs il sang,
dome che volte
j lassarai e cjamps e mons
da la mùtare saltant fûr
a Diu svualant
li' mès prejèris dutis par partaigi.

Ma fin a chel moment
Diu
jo no lu cognòss.

'Ne volte me sepulît
ribelàisi,
rompéit li' cjadenis
che la uestre libertât
consacrade 'a sarà dal sanc nimic.

E in t'une grande gnove famée
in t'une libare famée
no dismenteâ di recuardami
cu 'ne peraule buine plane serene.

ODKAZ

Až já umřu, pochovejte
mě kdes na mohyle,
vprostřed stepi nedohledné.
v Ukrajině milé,
aby lány širých polí,
Dněpr, srázy stinné
bylo vidět, bylo slyšet,
s hukotem jak plyne.
Až ponese z Ukrajiny
nepřátel krev zlobnou...
tehdy i já rozloučím se
se svou zemí rodnou,
opustím své milé lány —
duch se k bohu vrátí
s modlitbou... Však do té chvíle —
nechci boha znáti.
Pochovejte a vstávejte,
zlomte pouta v boji,
nepřátelskou zlobnou krví
zkropte volnost svoji.
Na mě v rodině své velké,
v svazku volném, novém
vzpomeňte si potom jednou
nezlým, tichým slovem.

MITT TESTAMENTE

När en gång jag dött, så bären
mig dit upp på kullen,
att jag måtte bliva jordad
i ukrainska mullen,
över stepp och ängar vida,
där min Dnjeper flyter,
där det ses och hörs och kännes
huru floden ryter.

När från Ukraina oväns
blod han för till haven,
skall min ande frigjord stiga
åter upp ur graven.

Över dessa berg och ängar
själen då sig svingar
och med tacksamhetens böner
Gud sitt offer bringar.

Bädden mig i grav, men stånden
upp med boja bruten!

Må med onskans blod er frihet
varda friskt begjuten!

I ert nya, stora samfund,
byggt av fria söner,
mån I också ihågkomma
mig med stilla böner.

TIOMNADH

Càr mi, nuair a gheibh am bàs mi
Ann am barpa uaigh'
Air a' chòmhnard leathann, lónach,
Tìr Uicréin' mo luaidh,
Ach am faic mi, ach an cluinn mi
Troimh an dùthaich fharsuinn,
Beanntan agus Abhainn Dhnìper,
Treun mar ghuth an torruinn.

Nuair a sguabas an abhainn
Do na ghorm-chuantan
Fuil ar dian-nàimhdean, dh' fhàgainn
Sléibhtean agus cluaintean;
Racham, guidheam air an Triath
Is na h-uile fàgam;
Gus an tig an t-àm sin, Air-san
Chan eil aithne agam.

Càraibh mi, ach' chàirdean, dùisgibh,
Brisibh cuing ur tràilleachd;
Uisgichibh le fuil o'r nàimhdibh
Luibhean maoth na saorsachd;
Agus ann an teaghlach farsuinn,
Teaghlach saor, ùr-fheadhna,
Cuimhnichibh le faclan caoimhneil
Mise mar an ceudna.

死んだら私を葬ってくれ
こだかい塚のうえに
ひろいステップのまんなか
なつかしのウクライナに
はてしなき野
ドネープルきりたつ岸が
みられるように荒れ狂う流れの
はえたけるのが聞えるように。
ウクライナから敵の血汐を
青い海へと
河がおし流すとき……そのとき私は
野も山も――

すべてを棄てさり飛んでいこう
神のもとへと
祈るため……だがそれまでは
神を私は知らない。
葬ってくれ 立ちあがってくれ
くびきを断ちきってくれ
そしていまわしい敵の生血を
この切なる思いに注いでくれ。
そして私をおおひなる家族
自由にして新らたなる家族のなかで
忘れずに追悼してくれ
やさしいおだやかな言葉にて。

LA TESTAMENTO

Post la mort' min enterigu
en patrujo kata,
meze de la stepo vasta
sur tumul' miljara.
Tiam Dnipron krutabordan,
la kampojn fekundajn
povus vidi mi kaj audi
ondojn dum inundoj.

Kiam pelos el Ukraino
for en bluan maron
Dnipro sangon malamikan,—
kampojn kaj montaron —
ĉion-ĉion mi forlasos
kaj flugos al dio
arde preĝi ... Sed ĝis tiam
mi ne konas dion.

Enterigu, vin kunligu,
la ĉenojn dissiru,
bonvenigu la liberon —
al bataloj iru.

Kaj en granda familio,
nova kaj libera,
ne forgesu rememori
min per vort sincera.

ПРИМІТКИ

До антології увійшла поезія Т. Г. Шевченка «Як умру, то поховайте...» («Заповіт») українською мовою та її переклади мовами народів СРСР і зарубіжних країн — усього 150 текстів.

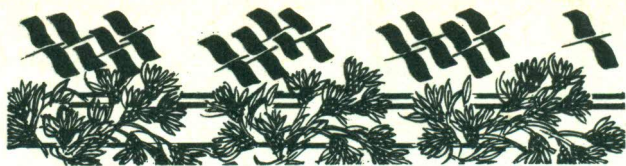
Відомо, що мовами багатьох народів «Заповіт» має по кілька перекладів. У збірці подається лише один з них — найбільш адекватний з погляду відтворення оригіналу. Проте в деяких випадках наводимо по два тексти однією і тією ж мовою (сербохорватською, белуджською, єврейською та монгольською). Це пояснюється тим, що серби користуються кириличним письмом, хорвати — латинським; в основі графічної системи мови белуджів, які живуть у Туркменській РСР, також кирилиця, белуджі у Пакистані, Афганістані й Ірані дотримуються арабської графіки; у Монгольській Народній Республіці вживають також старий національний шрифт, тому переклад «Заповіту» друкується обома алфавітами — ново- і старомонгольським; єврейське населення Східної Європи і США користується мовою ідиш, в Ізраїлі ж поширений іврит — поновлена єврейська стародавня мова. У зв'язку з цим програмний вірш Т. Г. Шевченка подається обома мовами.

Тексти розташовані в алфавітному порядку — за назвами народів — у двох розділах: «Переклади мовами народів СРСР» і «Переклади мовами зарубіжних країн».

У примітках подано короткі відомості про час виконання і публікацію того чи іншого перекладу, біографічні довідки про перекладачів, а також бібліографічні описи — у хронологічному порядку — інших перекладів «Заповіту» кожною з репрезентованих національних мов.

За надіслані бібліографічні матеріали й тексти перекладів «Заповіту» складаємо щиру подяку працівникам Державної ордена Леніна бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна та Всесоюзної державної бібліотеки іноземної літератури у Москві, Державної ордена Трудового Червоного Прапора публічної бібліотеки ім. М. Є. Салтикова-Щедріна

в Ленінграді, центральних бібліотек союзних і автономних республік нашої країни, Народної бібліотеки «Кирил и Методий» (Софія, НРБ), Державної публічної бібліотеки МНР (Улан-Батор), Національної бібліотеки ПНР (Варшава), Народної бібліотеки Сербії (Белград, СФРЮ), Народної університетської книгозбірні (Любляна, Словенія, СФРЮ), Матиці Словацької (Мартін, Словаччина, ЧССР), Слов'янської бібліотеки (Прага, ЧССР), Українського Товариства дружби і культурного зв'язку з зарубіжними країнами, а також літературознавцям і письменникам М. А. Богайчуку, Б. Бударю (Лужиця, НДР), Є. Велюнському (ПНР), Є. Грігаши (УНР), Ю. О. Жлуктенкові, П. В. Журу, М. І. Зимомрі, Г. Д. Зленкові, Р. П. Зорівчак, Л. І. Ільницькій, М. Д. Кашель, Ю. М. Кочубею, М. Ласло-Куцюк (СРР), Т. М. Лебединській, І. А. Луценкові, О. І. Микитенкові, М. Х. Мірзаєву, Р. С. Міщуку, Л. Б. Олевському, О. Є.-Я. Пахльовській, В. Б. Паюку, Я. М. Погребенник, С. Г. Пушику, О. Д. Сенюк, Т. Г. Третьяченко, А. Ф. Хижняку, І. К. Чирку, Ю. В. Шкробинцю, І. П. Ющуку. З особливою вдячністю згадуємо ім'я радянського вченого-індолога В. П. Фурніки, який надав організаційну і творчу допомогу при перекладі «Заповіту» мовами народів Індії, Шрі Ланки та Непалу.

ЗАПОВІТ

Вірш написаний 25 грудня 1845 р. в м. Переяславі. Переписаний без назви в альбомі «Три літа» останнім. Зберігається в рукописному відділі Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР (далі — ІЛ), ф. 1, № 74, арк. 106₁—106₂. Відомі ще два автографи цього твору, також без заголовка (ІЛ, ф. 1, № 12, 13). У рукописному збірнику «Стихотворения Т. Г. Шевченка», виготовленому студентом Іваном Лазаревським, з власноручними виправленнями поета вірш має назву «Завіщання» (ІЛ, ф. 1, № 88, арк. 15). Уперше надрукований у Німеччині в безцензурному виданні «Новые стихотворения Пушкина и Шевченки» (Лейпціг, 1859, с. 18) під заголовком «Думка». У межах Російської імперії

революційний твір Т. Г. Шевченка був заборонений. Лише 1867 р. у петербурзькому виданні «Кобзаря» побачили світ дві перші його строфи під назвою «Заповіт»: редактор книжки М. І. Костомаров переклав авторизовану Т. Г. Шевченком російську його назву, яку запропонував у згаданому збірнику І. Лазаревський. Відтоді вона стала традиційною. Повну публікацію твору в Росії пощастило здійснити тільки під час першої буржуазно-демократичної революції 1905—1907 рр. у виданні, що його підготував В. М. Доманицький: ШЕВЧЕНКО Т. Кобзарь. СПб., 1907, с. 283.

Подається за виданням: ШЕВЧЕНКО Т. Повне збір. творів. У 6-ти т. К., 1963, т. 1, с. 354.

ПЕРЕКЛАДИ МОВАМИ НАРОДІВ СРСР

ПЕРЕКЛАД АБАЗИНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 31).

Переклад Мікаеля Чикатуєва, зроблений 1959 р., переглянутий для цього видання.

Друкується вперше за автографом.

ЧИКАТУЄВ МІКАЕЛЬ (народився 1938 р.) — абазинський радянський поет. Живе в Карачаєво-Черкеській автономній області. Крім «Заповіту», переклав вступ до балади «Причинна» — «Реве та стогне Дніпр широкий». Творами Шевченка захопився ще в юнацькі роки. 1971 р. відвідав могили поета в Каневі. «Заповіт» переклав також Джемуладін Лагучев (недрукований; машинопис перекладу зберігається в Державному музеї Т. Г. Шевченка в Києві).

ПЕРЕКЛАД АБХАЗЬКОЮ МОВОЮ (С. 32)

Переклад Дмитра Гуліа. Вперше надруковано у виданні: **ШЕВЧЕНКО Т. Иалкаау иажэинраала-куа. Акуа, 1939, с. 15.**

Подается за книжкою: **ШЕВЧЕНКО Т. Ажэинраала-куеи апоемакуеи. Акуа, 1964, с. 9.**

ГУЛІА ДМИТРО ЙОСИПОВИЧ (1874—1960) — абхазський радянський письменник, народний поет Абхазької АРСР. Палкий пропагандист поезії

Т. Г. Шевченка. Крім «Заповіту», переклав поему «Кавказ», вірші «Мені однаково, чи буду», «Не завидуй багатому», інші твори. Автор вірша «Великий Тарас» (1941), статей «В сім'ї вольний, новій» (1938), «Сонячна Абхазія — поетові України» (1939) та ін., передмови до першого абхазького видання творів Т. Г. Шевченка 1939 р. Виступав з доповідями про життя і творчість українського поета.

ПЕРЕКЛАД АВАРСЬКОЮ МОВОЮ (С. 33)

Переклад Шигабуддіна Микаїлова. Вперше надруковано в книжці: **МИКАІЛОВ Ш. Хрестоматія з літератури для 6-го класу. Махачкала, 1948, с. 212 (аварською мовою).**

Подается за першодруком. **МИКАІЛОВ ШИГАБУДДІН ІЛЛЯСОВИЧ** (1899—1964) — аварський радянський письменник, педагог і вчений — літературознавець, фольклорист, мовознавець. Доктор філологічних наук, професор, заслужений працівник науки Дагестанської АРСР. Крім художніх творів, залишив цінну наукову спадщину («Короткий огляд аварської літератури», «Граматичний нарис тиндинської мови», «Нариси аварської діалектології», «Порівняльно-історична морфологія аварських діалектів», «Російсько-аварський словник», «Цезько-російський словник» та ряд інших праць). Ш. Микаїлов — автор шкільних підручників, хрестоматій, посібників для вчителів,

численних перекладних, орфографічних та термінологічних словників.

«Заповіт» переклали також Магомед Сулиманов (в альманасі «Гьудуллѣ», вип. 1, Махачкала, 1954, с. 27) та Расул Гамзатов (1984 р., недрукований; автограф зберігається в Державному музеї Т. Г. Шевченка в Києві).

ПЕРЕКЛАД АДИГЕЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 34)

Переклад Кірімізе Жане, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.

ЖАНЕ КІРІМІЗЕ ХАДЖИМУЧОВИЧ (1919—1983) — адигейський радянський поет. Великому Кобзареві присвятив вірші «Біля могили Шевченка» (1957) та «Слово Шевченка» (1965).

«Заповіт» переклали також Мурат Джанчатов (у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. Поэмхэмрэ. Стихыхэмрэ. Майкоп, 1939, с. 69—70) і Мурат Паранук (у газеті «Социалистическэ Адигей», 1961, 10 березня).

ПЕРЕКЛАД АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 35)

Переклад Сулеймана Рустама. Вперше надруковано в книзі: SEVCENKO T. Secilmis əsərləri. Bakı, 1939, с. 55—56.

Подается за виданням: ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу. К., 1964, с. 21—22.

РУСТАМ СУЛЕЙМАН (справжнє прізвище та ім'я — Рустамзаде Сулейман Алі Аббасогли; народився 1906 р.) — народний поет Азербайджану, заслужений діяч мистецтв АзРСР, лауреат Державної премії СРСР (1950) та Державної премії АзРСР. Активно популяризує серед свого народу українську літературу. З творів Т. Г. Шевченка, крім «Заповіту», переклав «Кавказ», «Маленький Мар'яні», «Мені однаково, чи буду», «Огні

горять, музика грає» та ін. Образ українського поета змалював у віршах «Співець народу» (1939), «Син України» (1964). Автор статей про Т. Г. Шевченка «Братерство навіки» (1954), «Глашатай свободи» (1961) та ін. «Заповіт» переклали також: Ахмед Джавад і Мікаел Мушфік (у виданні: SEVCENKO T. Qobzar. Bakı, 1934, с. 62—63), Рзакулізаде Микаїл (у виданні для дітей та юнацтва за редакцією М. Аріфа; SEVCENKO T. Secilmis əsərləri. Bakı, 1939, с. 30—31), Аббас Абдулла (у газеті «Азербайджан гянджлери», 1979, 21 червня), Халіл Рза (у газеті «Азербайджан муаллими», 1979, 21 вересня), Вілайт Рустамзаде (у книжці: ШЕВЧЕНКО Т. Фикирларим, дюшонджуларим. Баки, 1979, с. 25—26).

ПЕРЕКЛАД АЛТАЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 36)

Переклад Лазаря Кокишева. Вперше надруковано у збірці: Тарас Шевченко (Іада калганынан бери 100 жылдыгына). Туулу-Алтайдын бичиктер чыгара издательствозы, 1961, с. 3—4.

Подается за першодруком. КОКИШЕВ ЛАЗАР ВАСИЛЬОВИЧ (1933—1975) — алтайський радянський поет. Автор книжок «Туба», «Друге життя», «Кривава квітка», «Червоний Аргут», «Три повісті», «Діти гір», «Листи до друзів» та ін. Переклав рідною мовою 14 творів Т. Г. Шевченка, в тому числі й «Заповіт», які вийшли окремою збіркою 1961 р.

ПЕРЕКЛАД АЛЮТОРСЬКОЮ МОВОЮ (С. 37)

Переклад Михайла Попова, зроблений у вересні 1987 р. для цього видання. Друкується вперше за автографом. ПОПОВ МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ — див. примітку до коряцького перекладу.

**ПЕРЕКЛАД
АССІРІЙСЬКОЮ
МОВОЮ**
(С. 38)

Переклад Рабі Давида Ілляна,
зроблений 30 січня 1979 р.
для цього видання.

Друкується вперше за авто-
графом.

ІЛЛЯН РАБІ ДАВИД (наро-
дився 1912 р.) — ассірійський
радянський поет і перекладач,
живе й працює в Тбілісі. Автор
історичних поем, легенд, од,
гімнів, газелей, елегій, ліричних
поезій, а також драм («Енкіду»,
«Садакра», «Фанна», «Старо-
давні боги Ассирії», «Сад тисячі
троянд», «Шитту і Варді»,
«Пілігрим і троянда», «Вежа
Темурлана», «Сафра мудрості»
тощо). Переклав
«Каменярів» та пролог до поеми
«Мойсей» І. Я. Франка,
«Кавалерійську похідку»
А. Гайдара.

**ПЕРЕКЛАД
АХВАХСЬКОЮ
МОВОЮ**
(С. 39)

Переклад Каримули Гоболова,
зроблений для цього видання.
Друкується вперше за авто-
графом.

ГОБОЛОВ КАРИМУЛА
ІСАЙОВИЧ (народився
1934 р.) — ахвахський
радянський поет, засновник
письменності й літератури
чисельно невеликої народності,
що живе в Дагестанській
АРСР.

**ПЕРЕКЛАД
БАЛКАРСЬКОЮ
МОВОЮ**
(С. 40)

Переклад Кайсина Кулієва.
Вперше надруковано
в журналі «Шух-
лук», 1961, № 11, с. 17—18.
Подається за першодруком.
КУЛІЄВ КАЙСИН ШУВА-
ЙОВИЧ (1917—1985) —
народний поет Кабардино-

Балкарської АРСР. Лауреат
Державної премії СРСР (1974)
та Державної премії РРФСР
ім. М. Горького (1966). Активно
пропагував рідною мовою твори
української літератури, зокрема
Т. Шевченка. Крім «Заповіту»,
переклав вірші «Не гріє сонце
на чужині», «Маленький Мар'я-
ні», поему «Сліпий» та ін. Вплив
Шевченкової поезії помітний
у ряді творів К. Кулієва
(«Зухра», «Вершники в Чегемі»,
«Стара пісня», «Вогонь»).
Образ Великого Кобзаря
змалював у вірші «Поет
народу».
«Заповіт» (16 рядків) переклав
також Керім Отаров (у книзі:
Т. Г. Шевченко малквар тилде.
Нальчик, 1939, с. 113—114; на
Україні — у виданні:
ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт»
мовами народів світу, 1964,
с. 45).

201

**ПЕРЕКЛАД
БАШКИРСЬКОЮ
МОВОЮ**
(С. 41)

Переклад Мухамедьярова Хая.
Вперше надруковано в газеті
«Кызыл Башкортостан», 1939,
9 березня, та журналі «Пионер»,
1939, № 3, с. 13.

Подається за виданням:

ШЕВЧЕНКО Т. Г. Шигырзар.
Өфө, 1939, с. 5—6.

ХАЙ МУХАМЕДЬЯРОВ
ГАБДРАФИКОВИЧ (1911—
1942) — башкирський радян-
ський поет, журналіст і громад-
ський діяч. Автор поетичних
збірок «Зрілість», «Уфимські
мотиви», поеми про В. І. Леніна
«Початок великого життя» та
інших творів. Загинув на
Південному фронті в боях з
німецько-фашистськими
загарбниками.

«Заповіт» переклали також:
Максуд Сюндюкле (в його
збірці: Саткылар. Өфө, 1934,
с. 111—112), Хурмат Біккулов
(у газеті «Башкортостан пионе-
ры», 1961, 8 березня, та газеті
«Совет Башкортостаны», 1961,
10 березня), Рамі Гаріпов
(у газеті «Совет Башкортоста-
ны», 1964, 10 березня).

ПЕРЕКЛАД БЕЛУДЖСЬКОЮ МОВОЮ (С. 42)

Переклад Аманназара Аширова і Мамеда Ширдилова, зроблений для цього видання. Друкується вперше за авторграфом.

АШИРОВ АМАННАЗАР (народився 1945 р.) — белуджський радянський прозаїк, критик і перекладач.
ШИРДИЛОВ МАМЕД (народився 1947 р.) — белуджський радянський фольклорист і перекладач.

1985 р. учитель Сапар Ділмуратов з колгоспу ім. В. Куйбишева Іолотанського району Марійської області поклав белуджський текст «Заповіту» на музику. Пісню на слова Т. Г. Шевченка співають тепер белуджі, що живуть на півдні Туркменської РСР.

ПЕРЕКЛАД БІЛОРУСЬКОЮ МОВОЮ (С. 43)

Переклад Янки Купали. Вперше надруковано в газеті «Літатура і мастацтва», 1934, 16 березня. Подається за виданням: КУПАЛА ЯНКА. Збор творай. Мінск, 1953, т. 4, с. 349.
КУПАЛА ЯНКА (справжнє прізвище, ім'я та по батькові — Луцевич Іван Домінікович; 1882—1942) — білоруський радянський поет, народний поет БРСР, академік АН БРСР. Лауреат Державної премії СРСР (1940).
Перший перекладач творів Т. Г. Шевченка білоруською мовою. Зазнав ідейного та художнього впливу українського поета-революціонера. Крім «Заповіту», переклав поезії «Думка» («Нащо мені чорні брови»), «На вічну пам'ять Котляревському», «Вітер з гаєм розмовляє», «Думка» («Тече вода в синє море»), «Перебендя», «До Основ'яненка», «Гоголю», «Минають дні, минають ночі», балади «Причинна», «Тополя», поеми «Іван Підкова», «Тарасова ніч», «Гайдамаки»,

«Сон», «Кавказ» та інші твори Кобзаря. Автор віршів «Пам'яті Шевченка», «Пам'яті Т. Шевченка» (обидва — 1909), поеми «Тарасова доля» (1939), кількох статей про Т. Г. Шевченка.

«Заповіт» переклав також Змітрок Бядуля (у книжці: ШАУЧЭНКА Т. Кабзар. Пер. з укр. пад рэд. Я. Купалы і Я. Коласа. Мінск, 1939, с. 130).

ПЕРЕКЛАД БУРЯТСЬКОЮ МОВОЮ (С. 44)

Переклад Цедена Галсанова. Вперше надруковано в газеті «Буряад унэн», 1961, 10 березня, та журналі «Байгалай толон», 1961, № 2, с. 123.

Подається за виданням: ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 41—42.
ГАЛСАНОВ ЦЕДЕН (народився 1917 р.) — бурятський радянський поет і перекладач. Крім «Заповіту», відтворив рідною мовою поеми Т. Г. Шевченка «Гайдамаки» і «Сон» («У всякого своя доля»). «Заповіт» переклав також Даріжап Дамдінов (у газеті «Буряад-Монгол унэн», 1939, 9 березня, та в книзі вибраних творів Т. Г. Шевченка бурятською мовою «Вірші та поеми», Улан-Уде, 1939, с. 11—12).

ПЕРЕКЛАД ВЕПЬСЬКОЮ МОВОЮ (С. 46)

Переклад Рюрика Лоніна, зроблений для цього видання. Друкується вперше за авторграфом.

ЛОНІН РЮРИК ПЕТРОВИЧ (народився 1930 р.) — вепський радянський етнограф, фольклорист і краєзнавець. У с. Шелтозері Прионезького району Карельської АРСР заснував народний музей, перетворений 1980 р. у Вепський етнографічний відділ Карельського державного краєзнавчого музею.

ПЕРЕКЛАД ВІРМЕНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 47)

Переклад Гегама Сар'яна.
Вперше надруковано
в газеті «Гракан терт»,
1936, 20 березня. Згодом пере-
друковано у вірменських видан-
нях «Кобзаря» та різних збір-
никах.

Подается за виданням:
ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт»
мовами народів світу, 1964,
с. 33—34.

САР'ЯН ГЕГАМ БАГДАСАРО-
ВИЧ (1902—1976) — вірмен-
ський радянський поет і драма-
тург. Переклав більшість
поетичних творів

Т. Г. Шевченка,
які ввійшли до вірменських
видань «Кобзаря» (1939, 1954,
1961). Окремою книжкою у його
перекладах вийшли Шевченкові
«Поеми» (Єреван, 1964). Автор
віршів про українського поета
«Відвідання могили», «Тарасові
Шевченку» (обидва — 1939),
напису «У Каневі» (1939),
статей «Безсмертний Кобзар»,
«Велике серце українського
народу» (обидві — 1961),
«У світі великого співця»
(1964) та ін. Сар'ян багато
зробив для вшанування пам'яті
Т. Г. Шевченка
у Вірменії.

«Заповіт» переклали також:
Керовле Кушнерян (у журналі
«Базмавеп», 1879, т. 37, с. 39,
надрукував вісім початкових
рядків), Атабек Хнкоян
(у журналі «Гаскер»,
1914, № 5, с. 157).

Наїрі Зарян (у газеті
«Хорурдаин Айастан», 1936,
26 грудня), Ашот Граші
(А. Григорян; у журналі
«Хорурдаин грох», 1938, № 10—
11, с. 98), А. Вард (у газеті
«Пролетар» (Тбілісі),
1938, № 145, с. 3).

Бабкен Карапетян
(у газеті «Хорурдаин Айастан»,
1939, 9 березня), А. Г. Лусенц
(справжнє прізвище — Кара-
гезян; у газеті «Советакан
Айастан», 1964, 10 березня),
Левон Міріджанян (у журналі
«Гарун», 1973, № 10,
с. 30—31).

Сільва Капутікян (у її збірці
перекладів «Сто сім барв
райдузи», Єреван,
1983, с. 30).

ПЕРЕКЛАД ГАГАУЗЬКОЮ МОВОЮ (С. 48)

Переклад Діоніса Танасоглу,
зроблений у червні 1975 р.
Друкується вперше за
автографом.

ТАНАСОГЛУ ДІОНІС
МИКОЛАЙОВИЧ (наро-
дився 1922 р.) — гагаузь-
кий радянський поет,
прозаїк, драматург і пере-
кладач. Автор роману
«Довгий караван» про
історичні шляхи, побут
і звичай гагаузької народ-
ності, що живе на півдні
Молдавської РСР, в Одесь-
кій області УРСР, а також
у Болгарії та Румунії.

ПЕРЕКЛАД ГРУЗИНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 49)

Переклад Симона Чиковані.
Вперше надруковано
в газеті «Літера-
турулі Сакартвело», 1936,
28 березня. У наступні роки
С. Чиковані опублікував ще
три грузинські інтерпретації
«Заповіту» (у газетах «Літера-
турулі Сакартвело», 1938,
10 вересня; «Коммуністі», 1939,
9 березня; у грузинському
виданні: ШЕВЧЕНКО Т. Вірші
та поеми. Тбілісі, 1952, с. 192).
Передруковувався в різних
періодичних виданнях, шкільних
хрестоматіях та збірках творів
Т. Г. Шевченка.

Подается за виданням:
ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт»
мовами народів світу, 1964,
с. 19—20.

ЧИКОВАНІ СИМОН ІВАНО-
ВИЧ (1903—1966) — грузин-
ський радянський поет і пере-
кладач. Лауреат Державної
премії СРСР (1947).

У своїй творчості не
раз звертався до образу
України, її культури. Переклав
«Слово о полку Ігоревім», писав
про Г. С. Сковороду, Т. Г. Шев-
ченка, Лесю Українку, П. Г. Ти-
чину, М. Т. Рильського,
М. П. Бажана, редагував

грузинські видання творів Т. Г. Шевченка й Лесі Українки. Крім «Заповіту», переклав понад 30 творів поета («Катерина», «Сова», «Садок вишневий коло хати», «Огні горять, музика грає», «Гімн черничий», «За байраком байрак» та ін.). Автор статей про Т. Г. Шевченка «Великий поет України» (1936), «Мовою Руставелі» (1938), «Поет чудової чуйності», «Натхненний поет» (обидві — 1939), «Кобзар» (1964), «Тарас Шевченко» (1966) та ін. «Заповіт» переклали також: Ясамані (Кінцурашвілі Михайло Павлович; у газеті «Цховребіс сарке», 1908, 16 травня), Георгій Кучишвілі (Чхеїдзе Георгій Андуканарович; вісім початкових рядків — у журналі «Накадулі», 1911, № 3, с. 44), Михайло Узнадзе (у газеті «Колхіда», 1911, 26 липня, № 96), М. Хархелі (Мирон Гопчішвілі) і Нестор Лежава (1919 р., недрукований; рукопис зберігається в Тбіліському театральному музеї), Іраклій Абашидзе (у журналі «Мнатобі», 1936, № 3, с. 67—68), Нестор Малазонія (в газеті «Сабчота Аджара», 1939, 9 березня), Василь Баїадзе (в газеті «Сабчота Осеті», 1961, 10 березня), Карло Каладзе (в газетах «Літературілі Сакартвелло», 1964, 6 березня, та «Ленінурі гза» («Тетріцкаро»), 1964, 11 березня), В. Картвелішвілі (в газеті «Сахалло ганатлеба», 1964, 11 березня), Тамаз Чіладзе (в його книжці: Статті. Тбілісі, 1978, с. 45), Рауль Чілачава (в газеті «Літературілі Сакартвелло», 1984, 8 березня), Степан Мхаргдзелі (в газеті «Цігніс самка», 1984, 14 травня).

ПЕРЕКЛАД ДАРГИНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 50)

Переклад Рашида Рашидова.
Вперше надруковано
в його збірці:
Пахощі сонця. Махачкала,
1963, с. 119—120 (даргинською
мовою).
Подається за першодруком.
РАШИДОВ РАШИД
МЕДЖИДОВИЧ (народився
1928 р.) — даргинський
радянський письменник, народ-

ний поет Дагестанської АРСР.
Лауреат Республіканської
премії ім. С. Стальського та
Міжнародної премії
ім. Г. К. Андерсена. Популяри-
зує серед свого народу твори
Р. Бернса, В. Маяковського,
Янки Купали, Е. Межлайтіса,
А. Малишка, П. Воронька,
М. Нагнибиди та інших поетів.
З творів Т. Шевченка, крім
«Заповіту», переклав «Садок
вишневий коло хати», «Якби
мені черевики», вступ до балади
«Причинна» — «Реве та стогне
Дніпр широкий».
«Заповіт» переклали також
Магомед Гамідов (в альманасі
«Гьалмагьдеш», вип. 1, Махач-
кала, 1954, с. 40) та Садід
Абдуллаєв (у книзі: Хрестоматія
з літератури для 7-го класу.
Махачкала, 1958, с. 65, даргин-
ською мовою).

ПЕРЕКЛАД ДОЛГАНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 51)

Переклад Огдо Аксьонової,
зроблений для цього видання.
Друкується вперше за авто-
графом.
АКСЬОНОВА ОГДО (Євдокія
Єгорівна; народилася
1937 р.) — перша долганська
поетеса, фольклористка,
авторка і виконавиця популяр-
них серед долган пісень,
постановниця національних
танців. За її ініціативою та
активною участю створено
писемність і перший «Буквар»
долганського народу, що живе
на Таймирському півострові.
Крім поезії Т. Г. Шевченка,
глибокий інтерес виявляє до
творчості Лесі Українки.

ПЕРЕКЛАД ДУНГАНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 52)

Переклад Ясира Шивази.
Вперше надруковано
в газеті «Шыйуэди
чи» (м. Фрунзе Киргизької
РСР), 1975, 6 червня.
Подається за першодруком.
ШИВАЗА ЯСИР (справжнє
прізвище — Шянма; народився
1906 р.) — дунганський радян-
ський письменник, засновник

дунганської літератури. Народний поет Киргизької РСР. Автор збірок «Хвилі революції», «Вибрані вірші», «Блакитна річка», поем «Дунгани», «Лист в Шеньсі» («У нас в Іньпани»), роману «Пройдений шлях», повісті «Муса» та інших творів. Крім «Заповіту», переклав ще низку поезій Т. Г. Шевченка, вірш «Юнакові» В. М. Сосюри.

ПЕРЕКЛАД ЕВЕНКІЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 53)

Переклад Алітета Немтушкіна, зроблений 1975 р. Друкується вперше за автографом.
НЕМТУШКІН АЛІТЕТ МИКОЛАЙОВИЧ (справжнє ім'я — Альберт, народився 1939 р.) — евенкійський радянський письменник. Автор десяти поетичних збірок та двох прозових книжок рідною і російською мовами. Переклав окремі твори білоруських, бурятських, чуваських та якутських поетів. Живе й працює у селищі Турі — центрі Евенкійського автономного округу (Красноярський край).

ПЕРЕКЛАД ЕВЕНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 54)

Переклад Марії Долганської. Вперше надруковано в газеті «Советкэн Чукотка» (м. Анадир), 1961, 11 червня, а згодом з рядом уточнень — у виданні: **ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу**, 1964, с. 66—67. Подається за цим виданням.
ДОЛГАНСЬКА МАРІЯ КОСТЯНТИНІВНА (народилася 1943 р.) — евенська радянська поетеса, фольклористка і педагог. Живе і працює в Чукотському автономному окрузі. З української літератури, крім «Заповіту» Т. Г. Шевченка, переклала оповідання Миколи Трублаїні.

ПЕРЕКЛАД ЕСКІМОСЬКОЮ МОВОЮ (С. 55)

Переклад Зої Ненлюмкіної, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.
НЕНЛЮМКІНА ЗОЯ МИКОЛАІВНА (народилася 1950 р.) — ескімоська радянська письменниця. Живе і працює в Чукотському автономному окрузі. Творчістю великого українського поета захопилася ще в шкільні роки. «Особливо мужнім здався мені Тарас Шевченко в своєму «Заповіті», — пише З. М. Ненлюмкіна 14 травня 1985 р. у листі до упорядника.

205

ПЕРЕКЛАД ЕСТОНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 56)

Переклад Айна Каалена. Вперше надруковано в газеті «Edasi», 1954, 10 березня. Другий варіант перекладу А. Каален здійснив для видання: **SEVTSSENKO T. Kobsaar. Valitud luulet. Tallin, 1961, с. 175.** Подається за публікацією в газеті «Säde», 1984, 8 березня.
КААЛЕП АЙН ЮХАНОВИЧ (народився 1926 р.) — естонський радянський поет, драматург і перекладач. Крім «Заповіту», переклав багато творів Т. Г. Шевченка, серед них поеми «Катерина», «Гайдамаки», «Єретик», вірш «Перебендя», баладу «Лілея». Автор статей «Великий революційний демократ України» (1954), «Маленький урок у Великого Кобзаря» (1964), поезії «Морська прогулянка Тараса Шевченка в Таллін 1842 року» (1961). Інтерпретував рідною мовою також твори І. Я. Франка, Лесі Українки, М. Т. Рильського, М. Л. Нагнибиди та інших українських поетів. «Заповіт» перекладав також: Юрій Шумakov (у журналі «Looming», 1936, № 6, с. 686, надруковано першу строфу вірша; повністю, але в іншій редакції опубліковано у журна-

лі «Viisnurk», 1940, № 5, с. 480).
 Март Пауд (у газеті «Sirp ja Vasar», 1949, 12 березня),
 В. Теллісківі (в газеті «Edasi», 1951, 10 березня), Ральф Парве
 (в журналі «Looming», 1954, № 1, с. 20), В. Тикке (в газеті
 «Noorte Hääle», 1954, 9 березня).

ПЕРЕКЛАД ЄВРЕЙСЬКОЮ (ІДИШ) МОВОЮ (С. 57)

Переклад Давида Гофштейна.
 Вперше надруковано у книжці:
 ШЕВЧЕНКО Т. Г. Вибрані твори. К., 1936, с. 145 (єврейською мовою).

Подається за виданням:
 ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 81—82.
 ГОФШТЕЙН ДАВИД НАУМОВИЧ (1889—1952) — єврейський радянський поет і перекладач. Крім «Заповіту», відтворив рідною мовою значну кількість поетичних творів Т. Г. Шевченка, які вийшли трьома збірками 1937 і 1939 рр., а також повість «Прогулка с удовольствием и не без морали». Автор циклу віршів про поета і статей «Його поезія близька всім трудящим» (1938), «Наша робота над перекладами творів Т. Г. Шевченка» (1939; у співавторстві з Я. Городським). 1939 р. Д. Гофштейн виступив з промовою на VI пленумі правління Спілки письменників СРСР у Києві, присвяченому 125-річчю з дня народження українського поета.

«Заповіт» переклали також Шимшон Мельцер (у книжці: Повне видання творів Тараса Шевченка. Т. 15. Шевченко в чужих мовах. Варшава — Львів, 1938, с. 441) та Іцик Фефер (у журналі «Советіше літератур», 1939, № 2, с. 3).

ПЕРЕКЛАД ІНГУШСЬКОЮ МОВОЮ (С. 58)

Переклад Хаджі-Бекіра Муталієва. Вперше надруковано в інгушсь-

кому виданні творів Т. Г. Шевченка «Кобзар». Грозний, 1940, с. 37.

Подається за першодруком.
 МУТАЛІЄВ ХАДЖІ-БЕКІР (1910—1964) — інгушський поет, прозаїк, драматург, один із фундаторів інгушської радянської поезії.

ПЕРЕКЛАД ІТЕЛЬМЕНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 59)

Переклад Клавдії Халоймової, зроблений у січні 1986 р. для цього видання.

Друкується вперше за автографом. Переклад відредагував О. П. Володін.
 ХАЛОЙМОВА КЛАВДІЯ МИКОЛАЇВНА (народилася 1934 р.) — учителька російської мови й літератури в с. Коврані Тігільського району Камчатської області, співробітниця Науково-дослідного інституту національних шкіл Академії педагогічних наук РРФСР. У співавторстві з проф. О. П. Володіним (Ленінград) склала перший ітельменський «Буквар» та шкільний словник рідної мови. Підготувала також підручник і програми з ітельменської мови для початкових шкіл, педучилища та дитячих садків.

ПЕРЕКЛАД КАБАРДИНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 60)

Переклад Адама Шогенцукова. Вперше надруковано в газеті «Къэбэрдэ пэж», 1949, 9 березня. Другий варіант перекладу А. Шогенцуков здійснив для видання: Українэ лъалэ. Япэ тхылъ. Налшык, 1955, с. 5.
 Подається за публікацією 1955 р.

ШОГЕНЦУКОВ АДАМ ОГУРЛІЙОВИЧ (народився 1916 р.) — народний поет Кабардино-Балкарської АРСР. Крім «Заповіту», переклав поему «Сова», вступ до балади «Причинна» — «Рева та стогне Дніпр широкий». Автор статей «Великий поет України» (1949),

«Кобзар всієї планети», «Світла любов і глибока людяність» (обидві — 1964). Виступив з промовою на об'єднаному пленумі правлінь Спілки письменників СРСР і Спілки письменників УРСР (1964), присвяченому 150-річчю з дня народження поета. Інтерпретував рідною мовою окремі твори Марка Вовчка, І. Я. Франка, П. Г. Тичини, П. М. Усенка, С. І. Олійника, І. І. Неходи, А. А. Бортняка, Н. Ю. Гнатюк та ін. Автор вірша і статей про Марка Вовчка. «Заповіт» переклав також А. Бацегжев (у книжці: Т. Г. Шевченко адыгабзак'а. Налшык, 1939, с. 63).

ПЕРЕКЛАД КАЗАХСЬКОЮ МОВОЮ (С. 61)

Переклад Абділди Тажибаєва, Вперше надруковано в книзі: SEVCENKO T. Kobzar. Tandamaly elenderi, Almaty, 1935, с. 19. Подається за виданням: ШЕВЧЕНКО Т. Тандамалы шығармалары. Алматы, 1964, с. 159. ТАЖИБАЄВ АБДІЛЬДА (народився 1909 р.) — казахський радянський поет і драматург. Пристрасний пропагандист творчості Т. Г. Шевченка в Казахстані. Крім «Заповіту», переклав поему «Катерина» й велику кількість віршів співця України. За редакцією А. Тажибаєва 1935 р. вийшов перший «Кобзар» казахською мовою. Автор статей про Т. Г. Шевченка: «Тарас — і наш поет», «Незабутня велика людина» (обидві — 1939), «Шевченко і казахський народ» (1948), «Наставник казахських поетів» (1964) та ін. Українському поетові присвятив драматичну поему «Тарас» та вірші «Сирдар'я» (1935) і «Розмова з Тарасом» (1936). «Я прийняв поетичну програму Кобзаря, — зазначає А. Тажибаєв, — вона стала й моєю творчою програмою...» (Шевченківський словник. У 2-х т. К., 1975, т. 1, с. 269). «Заповіт» переклав також І. Мамбетов (у газеті «Соціаліст Казакстан», 1964, 8 березня).

ПЕРЕКЛАД КАЛМИЦЬКОЮ МОВОЮ (С. 62)

Переклад Ліджі Інджієва. Вперше надруковано в журналі «Улан туге», 1939, № 3, с. 27. Другий варіант зроблений для цього видання 1975 р. Подається за автографом останньої редакції. ІНДЖІЄВ ЛІДЖІ ОЧИРОВИЧ (народився 1913 р.) — народний поет Калмицької АРСР. Мовою свого народу переклав, крім «Заповіту», вірші «Вітре буйний, вітре буйний!», «Не нарікаю я на бога», «На вічну пам'ять Котляревському» Т. Шевченка, а також твори І. Я. Франка, Лесі Українки, І. К. Микитенка та М. Т. Рильського. «Заповіт» перекладали також Сян-Белгін Хаср (в альманасі «Теегин герл» (Элст), 1961, № 2, с. 75) і Давид Кугультинов (у збірці: ШЕВЧЕНКО Т. Шулгуд, Элст, 1964, с. 5).

ПЕРЕКЛАД ГАЛИЦЬКО-ЛУЦЬКИМ ДІАЛЕКТОМ КАРАЇМСЬКОЇ МОВИ (С. 63)

Переклад Зигмунта Абрагамовича, зроблений у травні 1988 р. для цього видання. Друкується вперше за автографом. АБРАГАМОВИЧ ЗИГМУНТ (народився 1923 р.) — польський вчений — філолог та історик. Представник тієї гілки караїмської народності, яка з початку XV ст. живе на Україні в районі міст Луцька й Галича. Після війни З. Абрагамович переселився до ПНР. Перекладач і дослідник турецьких, кримськотатарських та перських архівних джерел, що стосуються історії Польщі та України. Переклав ряд віршів Назима Хікмета та прозових творів турецьких письменників. У поетичну творчість Т. Шевченка закоханий з дитинства. Крім «Заповіту»,

відтворив рідною мовою
також поему
«Гамалія».

ПЕРЕКЛАД ТРАКАЙСЬКИМ ДІАЛЕКТОМ КАРАЇМСЬКОЇ МОВИ (С. 64)

Переклад Семена Фірковича,
зроблений 1975 р.
Друкується вперше за
автографом.
ФІРКОВИЧ СЕМЕН
АДОЛЬФОВИЧ (1897—
1982) — караїмський радян-
ський поет, фольклорист і лекси-
кограф. Перекладав твори
О. С. Пушкіна, М. Ю. Лермон-
това, І. А. Крилова, М. О. Не-
красова, А. Міцкевича, радян-
ських поетів з братніх
республік. Жив
і працював у м. Тракаї
Литовської РСР.

ПЕРЕКЛАД КАРАКАЛПАЦЬКОЮ МОВОЮ (С. 65)

Переклад Науриза Жапакова.
Вперше надруковано у виданні:
ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт»
мовами народів світу, 1964,
с. 58—59. Згодом —
у каракалпацьких
виданнях — автор
поліпшив свій переклад
«Заповіту».
Подається за книжкою:
ЖАПАКОВ Н. Шайыр сөзи.
Нөкис, 1985, с. 88—89.
ЖАПАКОВ НАУРИЗ (1914—
1975) — каракалпацький
радянський поет, перекладач
і літературознавець.

ПЕРЕКЛАД КАРАЧАЇВСЬКОЮ МОВОЮ (С. 66)

Переклад Османа Хубієва.
Вперше надруковано
в газеті «Кызыл
Карачай», 1936, 26 грудня.
Подається за першодруком.
ХУБІЄВ ОСМАН (народився
1918 р.) — карачаївський
радянський письменник. Твора-
ми Т. Г. Шевченка захопився

ще в дитинстві. «Мене вражали
в них, — пише поет у листі до
упорядника від 24 травня
1985 р., — сувора правда
життя, дух боротьби за справед-
ливість на землі, незвичайна
любов до рідного народу».
Перекладати поезію Т. Шевчен-
ка О. Хубієв почав у 30-х роках.
Крім «Заповіту», переклав
рідною мовою вірші «Тече
вода в синє море», «Тяжко-
важко в світі жити»,
«Думи мої,
думи мої, ви мої єдині»,
«Думка» («Нащо мені чорні
брови»), «Не завидуй багатому»
та ін.

ПЕРЕКЛАД КАРЕЛЬСЬКОЮ МОВОЮ (С. 67)

Переклад Володимира Брендоев
зроблений 12 липня 1987 р.
для цього видання. Друкується
вперше за автографом.
БРЕНДОВЕ ВОЛОДИМИР
ЄГОРОВИЧ (народився
1931 р.) — карельський радян-
ський письменник. Живе у
м. Олонці Карельської АРСР.
Автор чотирьох поетичних
і прозових збірок. Окремим
виданням твори В. Брендоева
вийшли у Фінляндії. З україн-
ської поезії, крім «Заповіту»,
переклав пісню С. В. Рудансь-
кого «Повій, вітре, на Україну»
та вірш П. Г. Тичини «Чуття
єдиної родини».
«Заповіт» переклав також
Федір Ісаков (у журналі
«Карелия», 1939, № 3,
с. 55).

ПЕРЕКЛАД КИРГИЗЬКОЮ МОВОЮ (С. 68)

Переклад Толена Шамишева.
Вперше надруковано у книжці:
ШЕВЧЕНКО Т. Ырлар жана
позмалар. Фрунзе, 1954, с. 74.
Для цієї антології автор
переглянув свій переклад,
зробив окремі уточнення.
Подається за автографом
останньої редакції.

ШАМШИЄВ ТОЛЕН (народився 1913 р.) — киргизський радянський поет і прозаїк, громадський діяч. Крім «Заповіту», переклав Шевченків вірш «Сестрі», твори І. Я. Франка, Л. С. Первомайського, О. С. Пушкіна, В. В. Маяковського, М. С. Тихонова, М. Джаліля, С. Айні, Г. Гуляма та інших письменників. «Заповіт» переклали також Абдрасул Токтомушев (у газеті «Советтик Кыргызстан», 1964, 8 березня) та Буудайбек Сабіров (у журналі «Жаш ленинчи», 1964, № 3, с. 22).

ПЕРЕКЛАД КОМІ МОВОЮ (С. 69)

Переклад Серафима Попова. Вперше надруковано в газеті «Югид туй», 1985, 16 липня. Подається за першодруком.
ПОПОВ СЕРАФИМ ОЛЕКСІЙОВИЧ (народився 1913 р.) — народний поет Комі АРСР, виступає також як прозаїк, критик і перекладач. Лауреат Державної премії Комі АРСР ім. Івана Куратова, заслужений діяч літератури і мистецтва Комі АРСР. Учасник боїв за визволення Радянської України від німецько-фашистських загарбників у роки Великої Вітчизняної війни. Пропагує серед свого народу українську літературу; крім «Заповіту», відтворив рідною мовою ще низку творів Т. Г. Шевченка, окремі поезії С. В. Руданського, І. Я. Франка, Лесі Українки, В. М. Сосюри, Д. В. Павличка та інших поетів. «Заповіт» переклали також: Павло Шеболкін (у журналі «Ударник», 1937, № 4, с. 41), Полієвкт Попов (у журналі «Ударник», 1939, № 2, с. 40), Іван Вавилін (у журналі «Войвыв кодзув», 1961, № 3, с. 50), Василь Литкін (у журналі «Войвыв кодзув», 1977, № 2, с. 27).

ПЕРЕКЛАД КОРЯЦЬКОЮ МОВОЮ (С. 70)

Переклад Михайла та Ірини Попових, зроблений у вересні 1987 р. для цього видання.

Друкується вперше за автографом.

ПОПОВ МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ (народився 1942 р.) — вчитель, науковий співробітник Науково-дослідного інституту національних шкіл Академії педагогічних наук РРФСР. Живе й працює в селищі Палані, адміністративному і культурному центрі Коряцького автономного округу. Під керівництвом М. І. Повева та за його участю створено й видано навчальні програми для другого й третього класів та дитячих садків Півночі, «Буквар», читанки для учнів початкових коряцьких шкіл, збірники «Вірші та казки», «На краю Батьківщини». У співавторстві з І. С. Поповою написав ряд віршів, оповідань, нарисів, переклав твори російських класиків і радянських авторів (О. С. Пушкіна, М. Ю. Лермонтова, М. В. Ісаковського, С. Я. Маршака, М. М. Пришвіна та ін.), окремі твори письменників Крайньої Півночі — ненця І. Г. Істоміна, евенка А. М. Немтушкіна, долганки Огдо Аксьоновой, ітельмена Г. Г. Поротова, а також «Гімн Радянського Союзу», «Інтернаціонал», революційні пісні російського і світового пролетаріату. «Заповіт» Т. Г. Шевченка М. Попов переклав також алаторською мовою, якою розмовляє частина населення Коряцького автономного округу на узбережжях Берінгового та Охотського морів.
ПОПОВА ІРИНА СПИРИДОНІВНА (народилася 1938 р.) — учителька, співавтор коряцького «Букваря», читанки для учнів другого класу, збірника «Вірші та казки», програм для дитячих садків Коряцького автономного округу тощо.

**ПЕРЕКЛАД
КРИМСЬКО-
ТАТАРСЬКОЮ
МОВОЮ**
(С. 71)

Переклад Ешрефа Шем'ї-заде. Вперше надруковано в журналі «Йылдыз», 1987, № 5, с. 34. Подається за першодруком. **ШЕМ'Ї-ЗАДЕ ЕШРЕФ** (1908—1978) — кримськотатарський радянський поет і літературознавець. Заслужений працівник культури Узбекикої РСР. Відіграв важливу роль у розвитку кримськотатарської літератури та літературної мови свого народу. Виявляв глибокий інтерес до України (поема «Дніпрельстан» та інші твори).

**ПЕРЕКЛАД
КРИМЧАЦЬКОЮ
МОВОЮ**
(С. 72)

Переклад Вікторії Багинської (Гурджі), зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.

БАГИНСЬКА (ГУРДЖІ) ВІКТОРІЯ ІЛЛІВНА (народилася 1926 р.) — кримчацька письменниця, перекладачка, фольклористка і педагог. Живе у м. Краснодарі. Пише вірші, новели, нариси. Мовою свого чисельно невеликого народу (кримчаків усього дві тисячі) перекладає твори О. С. Пушкіна, М. Ю. Лермонтова, Т. Г. Шевченка, Лесі Українки та інших поетів. Захоплюється фольклористичною роботою: «В полоні натхнення поспішаю записати все, що відкрила мені пам'ять предків. Неначе живу їхнім життям, страждаю їхніми незліченними бідами, мучуся їхніми знехтуваними скаргами. Які близькі й дорогі мені ці люди!» («Правда», 1983, 6 січня). Багату усну народну творчість кримчаків вона через російські переклади робить надбанням широкої громадськості.

**ПЕРЕКЛАД
КУМИЦЬКОЮ
МОВОЮ**
(С. 73)

Переклад Абдула-Вагаба Сулейманова. Вперше надруковано в книзі: **БАММАТОВ З. З., ДИДИМОВ В. Х.** Хрестоматія з літератури для 6-го класу. Махачкала, 1950, с. 172 (кумицькою мовою). Подається за першодруком. **СУЛЕЙМАНОВ АБДУЛ-ВАГАБ БЕКБУЛАТОВИЧ** (народився 1909 р.) — кумицький радянський поет, прозаїк, драматург. Народний поет Дагестану. Заслужений працівник культури РРФСР, заслужений діяч мистецтв Дагестанської АРСР. Автор 28 книжок оригінальних творів. Як перекладач активно популяризує серед свого народу світову класику — твори О. С. Пушкіна, М. Ю. Лермонтова, Максима Горького, Нізамі, Навої, К. Гоцці, П. Кальдерона де ла Барка, Вольтера, Евріпіда, З. Р. Фатхулліна, М. Г. Бараташвілі, Сулеймана Стальського, Сулеймана Рустама, зразки арабської, в'єтнамської, індійської, китайської, корейської та японської поезії. З творів Т. Г. Шевченка, крім «Заповіту», переклав уривок з поеми «Гайдамаки», «Ой три шляхи широкії», «Не завидуй багатому», «Не для людей, тієї слави», «Не женися на багатій», «Чого мені тяжко, чого мені нудно», «Ой гляну я, подивлюся» та ін. Був учасником Шевченківського пленуму правління Спілки письменників СРСР у Києві 1939 р. «Заповіт» переклав також Ізаміт Асеков (в альманасі «Дослукъ», 1954, № 1, с. 57—58).

**ПЕРЕКЛАД
КУРДСЬКОЮ
МОВОЮ**
(С. 74)

Переклад Качахе Мрада. Вперше надруковано в газеті «Р'їа т'єз» (Єреван), 1961, 9 березня. Подається за виданням: **ШЕВЧЕНКО Т.** «Заповіт»

мовами народів світу, 1964, с. 93—94.

МРАД КАЧАХЕ (справжнє прізвище, ім'я та по батькові — Мурадов Хачик Шабабович; 1914—1979) — курдський радянський поет і перекладач.

ПЕРЕКЛАД ЛАКСЬКОЮ МОВОЮ (С. 75)

Переклад Бадаві Рамазанова, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.

РАМАЗАНОВ БАДАВІ РАМАЗАНОВИЧ (народився 1927 р.) — лакський радянський поет, прозаїк і драматург. Живе в Дагестанській АРСР. «Заповіт» переклали також Гусейн Гаджієв (у виданні: **ГАДЖІЄВ Г., МҮРКІЛІНСЬКИЙ Г.** Хрестоматія для 6-го класу. Махачкала, 1948, с. 182—183; лакською мовою) та Юсуп Хаппалаєв (в альманасі «Дусшиву», 1964, № 1, с. 96; лакською мовою).

ПЕРЕКЛАД ЛАТИСЬКОЮ МОВОЮ (С. 76)

Переклад Валтса Давідса. Вперше надруковано в збірці творів Т. Г. Шевченка «Izlāse», Rīgā, 1951, с. 39.

Подається за виданням: **ШЕВЧЕНКО Т.** «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 27—28.
ДАВІДС ВАЛТС (справжнє прізвище — Вецаукумс; 1890—1969) — латиський радянський письменник і перекладач. Крім «Заповіту», переклав рідною мовою «Чого мені тяжко, чого мені нудно», «Ой одна я, одна», «Нащо мені чорні брови», «Доля», «Сонце заходить, гори чорніють», «Минають дні, минають ночі», «Сон» («На панцині пшеницю жала»), «За сонцем хмаронька пливе» та інші твори Т. Г. Шевченка. «Заповіт» переклали також: Едуард Рудзітіс (у газеті «Rīgas Avīzes želetona pielikums», 1906, 17 (30) червня, с. 1), Єкабс Ліготню (в журналі

«Jaunības Tekas», 1911, № 2, с. 97), К. Дзильля (в журналі «Jaunais Cīrulītis», 1929, № 6, с. 134), Валдіс Кіканс (у журналі «Liesma», 1964, № 3, с. 16). Валдіс Гревінш (у газеті «Literatūra un Moksla», 1964, 7 березня), Кнут Скуєнієкс (у газеті «Literatūra un Moksla», 1984, 2 березня, с. 13).

211

ПЕРЕКЛАД ЛЕЗГІНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 77)

Переклад Ібрагіма Гусейнова, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.

ГУСЕЙНОВ ІБРАГІМ АБДУЛКЕРІМОВИЧ (народився 1936 р.) — лезгинський радянський поет і перекладач. Живе і працює в столиці Дагестанської АРСР м. Махачкалі. Рідною мовою, крім «Заповіту», відтворив вірш Т. Г. Шевченка «Минають дні, минають ночі». «Заповіт» переклав також **Шах-Емір Мурадов** (у виданні: **АХМЕДОВ Н., ВАГАБОВ І., МУРАДОВ Ш.-Е.** Хрестоматія з літератури для 6-го класу. Махачкала, 1948, с. 156; лезгинською мовою).

ПЕРЕКЛАД ЛИТОВСЬКОЮ МОВОЮ (С. 78)

Переклад Антанаса Венцлови. Вперше надруковано в книжці: **ŠEVCENKA T.** Poezija. Vilnius, 1951, с. 67—68. Другий варіант перекладу опубліковано у виданні: **ŠEVCENKA T.** Kibzariūs. Vilnius, 1961, с. 250—251.

Подається за виданням 1961 р. **ВЕНЦЛОВА АНТАНАС ТОМАСОВИЧ** (1906—1971) — литовський радянський письменник і громадський діяч, член-кореспондент АН Литовської РСР. Лауреат Державної премії СРСР (1952). Перекладав твори О. С. Пушкіна, Т. Г. Шевченка, П. Г. Тичини. Крім «Заповіту», відтворив рідною мовою поеми «Катери́на», «Сон» («У всякого своя доля»), «Кавказ», поезії «Лічу

в неволі дні і ночі», «О люди! люди небораки!» Автор статей «Безсмертя поета», «Тарас Шевченко в Литві» та ін., віршів «Тарас Шевченко у Вільнюсі» (1953) і «Тарас Шевченко» (1964).

ПЕРЕКЛАД МАНСІЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 79)

Переклад Ювана Шесталова, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.

ШЕСТАЛОВ ЮВАН (Іван Миколайович; народився 1937 р.) — мансійський радянський поет і прозаїк. Лауреат Державної премії РРФСР ім. М. Горького. Представник невеликої північної народності мансі, що населяє переважно західні райони Ханти-Мансійського автономного округу. Крім «Заповіту», переклав ще низку творів Т. Г. Шевченка.

ПЕРЕКЛАД ГІРСЬКО-МАРІЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 80)

Переклад Геннадія Матюковського. Вперше надруковано в газеті «Ленин корны» (Гірськомарійський район Марійської АРСР), 1964, 8 березня. Подається за першодруком. **МАТЮКОВСЬКИЙ (МАТЮКОВ) ГЕННАДІЙ ІВАНОВИЧ** (народився 1926 р.) — народний поет Марійської АРСР, критик і перекладач. Лауреат Державної премії Марійської АРСР (1973). Рідною мовою, крім «Заповіту», переклав баладу «Причинна» та інші твори Т. Г. Шевченка. Українському поетові присвятив вірш «Шевченко в Козьмодем'янську» (1961)

ПЕРЕКЛАД ЛУГОВО-МАРІЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 81)

Переклад Миклая Казакова. Вперше надруковано у виданні: **ШЕВЧЕНКО Т. Почламут-**

шамыч. Йошкар-Ола, 1939, с. 49. Поліпшений варіант перекладу опубліковано в журналі «Ончыко», 1964, № 2, с. 78. Для цієї антології М. Казаков підготував третю редакцію «Заповіту» рідною мовою.

Подається за автографом останньої редакції. **КАЗАКОВ МІКЛАЙ ІВАНОВИЧ** (1918—1989) — народний поет Марійської АРСР. Лауреат Державної премії СРСР (1951). Крім «Заповіту», переклав «Кавказ», «Ой три шляхи широкії», вступ до балади «Причинна» — «Рече та стогне Дніпр широкий», ряд поезій Т. Г. Шевченка періоду заслання. Автор статей про життя і творчість Кобзаря: «Могутній поет України» (1939), «Рідна Україна» (1954), «Він збагатив марійську поезію», «Тарас Шевченко» (обидві — 1961) та ін., віршів про поета «Живий Тарас» (1939), «Рідна пісня» (1942), «Великий Кобзар» (1961). Перекладач творів Лесі Українки.

ПЕРЕКЛАД МОЛДАВСЬКОЮ МОВОЮ (С. 82)

Переклад Андрія Лупана. Вперше надруковано в журналі «Нистру», 1961, № 3, с. 144. Подається за виданням: **ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу**, 1964, с. 25—26, з окремими уточненнями. **ЛУПАН АНДРІЙ ПАВЛОВИЧ** (народився 1912 р.) — молдавський радянський письменник, перекладач і громадський діяч, академік АН МолдРСР. Лауреат Державної премії МолдРСР і Державної премії СРСР (1975). Крім «Заповіту» переклав ще низку творів Т. Г. Шевченка. Українському поетові присвятив вірш «Перша зустріч», статті «Народний співець», «Голос скривджених» (обидві — 1961). У Києві виступив з промовою на об'єднаному пленумі правлінь Спілки письменників

СРСР та Спілки письменників України (1964), присвяченому 150-річчю з дня народження Т. Г. Шевченка. Перекладає твори українських радянських поетів.

«Заповіт» переклали також: Замфір Арборе Раллі (в його праці: *Ucraina și România. Văsurgești*, 1916, с. 35), Георгій Мадан (у газеті «Плугарул Рошу», 1927, 19 червня), С. Думитрашку (неповний, 16-рядковий переклад у газеті «Плугарул Рошу», 1927, 22 листопада; 20-рядковий у його збірці: *Зече ань. Поезій. Тираспол — Балта*, 1929, с. 37—38), Ністор Кабак (у газеті «Комсомолисту Молдовей», 1937, 12 березня), Леонід Корняну (переклад перших 16 рядків у виданні: «Карта де читире», п. 2, к. 2. Тираспол, 1938, с. 25; повний текст «Заповіту» — у книжці: ШЕВЧЕНКО Т. Лукрърь алесе. Тираспол, 1939, с. 85), Богдан Істру (в журналі «Октябрь» [Кишинэу], 1941, № 1-2, с. 64), Л. і Р. Шрайбери (в газеті «Молдова Социалистэ», 1946, 10 березня), Анатолій Гужел і Костянтин Кондря (в газеті «Тинеретул Молдовей», 1946, 10 березня), Юрій Баржанський (у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. Опере алесе. Кишинэу, 1951, с. 45), А. Кунуне (у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. Поезій [Ын молдовенеште де А. Кунунэ]. Кишинэу, 1959, с. 26—27), Іон Георгіце (у виданні: «Меридиане-84». Кишинэу, 1984, с. 209).

ПЕРЕКЛАД МОРДОВСЬКОЮ-ЕРЗЯ МОВОЮ (С. 83)

Переклад Івана Прончатова, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.

ПРОНЧАТОВ ІВАН
МИКОЛАЙОВИЧ (народився 1918 р.) — ерзя-мордовський радянський поет і журналіст. Живе у м. Саранську, столиці Мордовської АРСР. «Заповіт» переклали також: Нікул Еркай (у журналі «Сятко», 1939, № 4, с. 107), Кузьма Абрамов (у газеті «Ерзянь коммуна», 1939, 9 березня), Микола Нарваткін

(у книзі: НАРВАТКИН Н. С. Родной литература. Средней школань 6-це классо тонавтне-ма книга. Саранск, 1948, с. 153—154), Анатолій Ескін (у журналі «Сурань толт», 1964, № 2, с. 63).

ПЕРЕКЛАД МОРДОВСЬКОЮ- МОКША МОВОЮ (С. 84)

Переклад Максима Бебана (1939 р.). Новий переклад здійснено до 150-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка й опубліковано в журналі «Мокша», 1964, № 2, с. 61. Для цієї антології автор переглянув свій переклад, вніс деякі уточнення. Подається за автографом останньої редакції.
БЕБАН МАКСИМ ПАНАСОВИЧ (1913—1986) — мокша-мордовський радянський поет. Жив і працював у м. Саранську Мордовської АРСР. Учасник Великої Вітчизняної війни, зокрема оборони Києва в 1941 р. Крім «Заповіту», переклав вірші «Доля» і «Якби ви знали, паничі» Т. Г. Шевченка, окремі поезії Лесі Українки. «Заповіт» переклали також: Андрій Чекашкін (у газеті «Мокшень правда», 1939, 9 березня), Олександр Малькін (у виданні: ФЕДЬКИН Р. Р., ПОТАПКИН С. Г., САМОРОДОВ К. Т. Родной литература. Литературнай морафтомань книга 6-це классонди. Саранск, 1950, с. 86), Ілля Девін (у журналі «Мокша», 1961, № 3, с. 77).

ПЕРЕКЛАД НАНАЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 85)

Переклад Андрія Пассара, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.
ПАССАР АНДРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ (народився 1925 р.) — нанайський радянський поет і прозаїк. Учасник Великої Вітчизняної війни. Живе і працює в м. Хабаров-

ську. Автор книжок «Сонячне світло», «Мокона», «Мудрість тайги», «Нанайські прикмети», «Пісні Амура», «Запрошення» тощо. Переклав окремі твори В. В. Маяковського, Янки Купали та ін. Здавна цікавиться українською літературою. Про свою роботу над перекладом «Заповіту» А. Пассар розповів у листі до упорядника від 10 лютого 1972 р.: «Тараса Шевченка я переклав уперше. Українська мова мені подобається. Вона дуже мелодійна і м'яка, через те мені легко було перекладати Шевченка».

ПЕРЕКЛАД НЕНЕЦЬКОЮ МОВОЮ (С. 86)

Переклад Леоніда Лапцуня, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.
ЛАПЦУЙ ЛЕОНІД
ВАСИЛЬОВИЧ (1932—1982) — ненецький радянський поет. Заслужений працівник культури РРФСР. Жив і працював у м. Салехарді Ямало-Ненецького автономного округу. Автор багатьох збірок віршів і поем, що виходили рідною мовою та в російських перекладах. Окремі твори Л. Лапцуня друкувалися українською мовою в альманасі «Сузір'я».

ПЕРЕКЛАД НІВХСЬКОЮ МОВОЮ (С. 88)

Переклад Володимира Сангі, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.
САНГІ ВОЛОДИМИР
МИХАЙЛОВИЧ (народився 1935 р.) — перший нівхський поет і прозаїк, представник народності, яка живе по нижній течії р. Амуру (Хабаровський край РРФСР) та на острові Сахаліні.

ПЕРЕКЛАД НОГАЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 89)

Переклад Суюна Капаєва. Вперше надруковано у виданні: «Рідна література» для 6-го класу. Черкеськ, 1952, с. 153 (ногайською мовою). Для цієї антології автор переглянув текст перекладу, зробив деякі уточнення. Подається за автографом.
КАПАЄВ СУЮН (народився 1927 р.) — ногайський радянський поет, представник народності, що живе на півночі Дагестану. Популяризує рідною мовою твори багатьох поетів Радянського Союзу. З української літератури, крім «Заповіту», переклав поему «Кавказ» Т. Г. Шевченка, твори Миколи Братана і Леоніда Куліша.

ПЕРЕКЛАД ОСЕТИНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 90)

Переклад Нафі Джусойти, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.
ДЖУСОЙТИ НАФІ ГРИГОРОВИЧ (справжнє прізвище — Джусоев; народився 1924 р.) — осетинський радянський поет, прозаїк, драматург і критик. З творів Т. Г. Шевченка, крім «Заповіту», переклав поему «Сон» («У всякого своя доля»), вступ до балади «Причинна» — «Реве та стогне Дніпр широкий», вірші «Садок вишневий коло хати», «І знов мені не привезла», «Мені однаково, чи буду». Автор статей про поета: «Серце зіграло добром» (1964), «Три монолози про любов до України» (розділ «Слово Тараса Шевченка») (1987) та перекладу пісні «Повій, вітре, на Вкраїну» на слова С. В. Руданського. «Заповіт» переклали також: Нігер (Іван Васильович Джанаєв; у газеті «Рæстдзинад», 1939, 9 березня, та журналі «Мах дуг», 1939, № 2-3, с. 75; у наступні роки ще кілька варіантів його перекладу

Шевченкового твору друкувалися в різних осетинських виданнях), Давид Дарчієв (в осетинському виданні: ШЕВЧЕНКО Т. Вибрані вірші і поеми. Сталінір, 1939, с. 17—18), Гафез (Федір Захарович Гаглойти; в журналі «Фидицхэг», 1961, № 3, с. 7), Георгій Кайтуков (у газеті «Рæстдзинад», 1961, 10 березня, та журналі «Мах дуг», 1961, № 3, с. 1), Ілля Плїєв (у збірці: ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 73—74).

ПЕРЕКЛАД РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 91)

Переклад
Олександра Твардовського.
Вперше надруковано в газеті «Красный флот», 1939, 6 березня, та журналі «Молодая гвардия», 1939, № 1, с. 115. Згодом автор поліпшив свій переклад.
Подается за виданням: ТВАРДОВСКИЙ А. Т. Собр. соч. В 6-ти томах. М., 1976, т. 1, с. 345.
ТВАРДОВСКИЙ ОЛЕКСАНДР ТРИФОНОВИЧ (1910—1971) — російський радянський поет. Лауреат Державної премії РСРС (1941, 1946, 1947, 1971) і Ленінської премії (1961). Виявляв глибокий інтерес до України, її літератури та фольклору. З творів Т. Г. Шевченка, крім «Заповіту», переклав поеми «Гайдамаки», «Сова», баладу «Тополя», вірш «Тече вода в синє море» та ін. У статті «Поэзия Михаила Исаковского» (1967) проаналізував російські переклади поезій Т. Г. Шевченка.
До «Заповіту» з метою перекладу зверталось чимало російських поетів. Однак більшість дожовтневих інтерпретацій цього твору, за винятком перекладів М. Л. Михайлова та А. П. Колтоновського, з цензурних причин були скорочені й подавали тільки перші дві строфи. Перший переклад «Заповіту» російською мовою зробив у 1862 р. Михайло Михайлов (надруковано лише після Великої Жовтневої соціалістичної революції у виданні: МИХАЙ-

ЛОВ М. Л. Полн. собр. стихотворений. М.— Л., 1934, с. 526). Наступні переклади здійснили: невідомий автор (у журналі «Воскресный досуг», 1863, № 12, с. 190), Микола Гербель (у книжці: «Кобзарь» Тараса Шевченка в переводах русских поэтов. Под ред. Н. Гербеля. СПб., 1869, с. 308), Микола Мизко (у воронезькій газеті «Дон», 1870, № 3, 10 січня), Микола Чмирьов (у книжці: «Кобзарь» Т. Г. Шевченка в переводе Н. А. Чмырева. М., 1874, с. 163), Микола Пушкар'єв (у журналі «Московское обозрение», 1877, № 12-13, с. 248), Б-в (у журналі «Луч», 1881, № 34, с. 6), Іван Белоусов (у часописі «Журнал для всех», 1898, № 3, с. 293—294), Іван Бунін (у часописі «Журнал для всех», 1900, № 12, стп. 1411—1412), Павло Грабовський (у газеті «Сибирский листок» (Тобольск), 1901, № 43, 3 червня), Сергій Дрімцов (псевдонім — Дрімченко; в журналі «Товарищ», 1901, № 14, с. 219), Валерій Брюсов (переклад зроблено 1903 р., надруковано в журналі «Радянське літературознавство», 1959, № 3, с. 121). Андрій Колтоновський (у журналі «Современный мир», 1911, № 2, с. 261; другий, значно ближчий до оригіналу переклад «Заповіту» А. П. Колтоновський зробив 1933 р. й опублікував у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. Г. Кобзарь. Избранные стихотворения. Пер. А. П. Колтоновского. Л.— М., 1933, с. 66). Петро Охріменко (1919 р., вперше надруковано у «Збірнику праць двадцять шостої наукової шевченківської конференції», К., 1985, с. 124), Федір Сологуб (у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. Г. Кобзарь. Избранные стихотворения в переводе Ф. Сологуба. [Л.], 1934, с. 232). Василь Наседкін (у журналі «Колхозник», 1937, № 1, с. 77), Олександр Безименський (у журналі «Молодая гвардия», 1939, № 1, с. 112), Віра Ключева (у журналі «Молодая гвардия», 1939, № 1, с. 113), Володимир Россельс (у журналі «Молодая гвардия», 1939, № 1, с. 114), Микола Тихонов (у журналах «Молодая гвардия», 1939, № 1, с. 116, и «Дружба народов», 1939, кн. 1, с. 11—12, у газетах «Комсомольская правда», 1939,

17 лютого, № 39, та «Известия», 1939, 6 березня, № 53, у журналі «30 дней», 1939, № 3, с. 70), Яків Хелемський (у газеті «Пионер Донбасса», 1939, 8 березня), Олена Ривіна (у журналі «Костер», 1939, № 3, с. 39), Тетяна Щепкіна-Куперник (у журналі «Звезда», 1939, № 3, с. 9), Б. Коковкін (у журналі «Краснофлотец», 1939, № 4, с. 8), Ашот Гарнакер'ян (у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. Г. Кобзарь. Избранные стихотворения. Ростов-на-Дону, 1939, с. 100—101), Никандр Алексеев (у книжці: ШЕВЧЕНКО Т. Г. Стихи. Новосибирск, 1939, с. 63—64), Микола Ушаков (у журналі «Радуга», 1963, № 3, с. 94), Сергій Поделков (у газеті «Литературная Россия», 1964, 6 березня), Володимир Полетаєв (у журналі «Радуга», 1971, № 11, с. 95), Лев Озеров (у журналі «Радянське літературознавство», 1976, № 4, с. 77), Яків Строчков (у «Збірнику праць двадцять першої та двадцять другої наукових шевченківських конференцій». К., 1976, с. 213), Еміль Январов (недрукований; автограф зберігається в Державному музеї Т. Г. Шевченка в Києві, прочитано в м. Миколаєві на відкритті пам'ятника поетові 5 жовтня 1985 р.), Євген Крацевич (недрукований; текст перекладу зберігається в Державному музеї Т. Г. Шевченка в Києві).

ПЕРЕКЛАД РУМЕЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 92)

Переклад Антона Шапурми, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.
ШАПУРМА АНТІН АМВРОСІЙОВИЧ (1911—1987) — румейський (грецький) радянський поет і перекладач. З творів Т. Г. Шевченка, крім «Заповіту», переклав «Сон» («На панщині пшеницю жала»), «Чого мені тяжко, чого мені нудно», «Ой одна я, одна», «Самому чудно. А де ж дітись?», уривок з вірша «Думи мої, думи мої, лихо мені з вами!». За участю А. Шапурми та інших грецьких поетів України до

150-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка створено рукописний «Кобзар» румейською мовою. Зберігається в Державному музеї Т. Г. Шевченка в Києві.

А. Шапурма відтворив мовою греків України також ряд поезій С. В. Руданського, І. Я. Франка, Лесі Українки, М. Т. Рильського, М. П. Бажана та інших українських письменників. Він упорядник і редактор рукописної «Малої антології української поезії» (1967).

Перший переклад «Заповіту» (без восьми центральних рядків) виконав румейською мовою Георгій Костоправ (у газеті «Колехтівістіс» (Маріуполь), 1939, 9 березня). Третя інтерпретація належить Леонтію Кир'якову (в рукописній збірці: ШЕВЧЕНКО Т. Г. Вибрані твори. Жданов, 1985, с. 60; румейською мовою. Один її примірник зберігається в Літературно-меморіальному будинку-музеї Т. Г. Шевченка в Києві, другий — у Канівському державному музеї-заповіднику «Могила Т. Г. Шевченка»).

ПЕРЕКЛАД СААМСЬКОЮ МОВОЮ (С. 93)

Переклад Саанндре Антонової, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.
АНТОНОВА ВУЕННЬТРЕ СААННДРЕ (Антонова Олександра Андріївна; народилася 1932 р.) — саамська радянська перекладачка і педагог. Багато років працювала директором і вчителькою російської мови та літератури Ловозерської школи-інтернату (Мурманська область). З 1978 р. — науковий співробітник сектору шкіл народів Крайньої Півночі Науково-дослідного інституту національних шкіл Академії педагогічних наук РРФСР. Саанндре Антонова — автор першого букваря рідною мовою «Саамь букварь» (1982) та навчальних посібників для саамських шкіл (писемність радянські саами

одержали 1979 р.). Взяла участь в укладанні першого саамсько-російського словника (1986).

1975 р. «Заповіт» переклав також Кирило Саам (справжнє ім'я та прізвище — Іван Безверхий; недрукований, машинопис перекладу зберігається в Державному музеї Т. Г. Шевченка в Києві).

ПЕРЕКЛАД ТАБАСАРАНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 94)

Переклад Муталіба Митарова, зроблений для цього видання. Друкується за автографом. МИТАРОВ МУТАЛІБ МИТАРОВИЧ (народився 1920 р.) — табасаранський радянський поет, прозаїк і громадський діяч, представник невеликої народності, що живе в Дагестанській АРСР. Автор понад 20 книжок. Рідною мовою переклав вірш «Юнакові» В. М. Сосюри, твори О. С. Пушкіна, М. Ю. Лермонтова, Л. М. Толстого, поетів інших народів.

ПЕРЕКЛАД ТАДЖИЦЬКОЮ МОВОЮ (С. 95)

Переклад (без середньої строфи «Як понесе з України...») Мірзо Турсун-заде. Вперше надруковано в газеті «Тоҷикистони сурх», 1939, 1 березня. Подається за виданням: ШЕВЧЕНКО Т. Г. Дурр аз даръё. Душанбе, 1964, с. 5. ТУРСУН-ЗАДЕ МІРЗО (1911—1977) — народний поет Таджикистану, академік АН ТаджРСР, громадський діяч, лауреат Ленінської премії (1960), Державної премії СРСР (1948) та Державної премії ТаджРСР ім. Рудакі (1963). Автор статей про Т. Г. Шевченка «Улюбленець народу» (1939), «В сім'ї вольний, новий», «Образ Дніпра» (обидві — 1961) та ін. Україні присвятив ряд художніх творів. «Заповіт» перекладав також М. Х. Бачаев (у книзі:

БАДАЛОВ Р. С. Хрестоматія адаби барои мактабҳои миёна, синфи VI. Ташкент, 1936, с. 113) та Абулқасем Лахуті, який, на думку дослідників, переклав програмний твір Т. Г. Шевченка ще 1933 р. (опубліковано в газеті «Тоҷикистони сурх», 1942, 25 березня).

ПЕРЕКЛАД ТАТАРСЬКОЮ МОВОЮ (С. 96)

Переклад Ахмета Ісхака. Вперше надруковано в журналі «Совет әдәбияты», 1939, № 2, с. 38, та у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. Кобзарь. Казан, 1939, с. 156. Подається за першодруком. ІСХАК АХМЕТ (справжнє прізвище, ім'я та по батькові — Ісхаков Ахмет Абдуллович; народився 1905 р.) — татарський радянський поет. З творів Т. Г. Шевченка переклав, крім «Заповіту», «Ой одна я, одна», «На великдень, на соломі», «N. N.» («Сонце заходить, гори чорніють»), «Царі», «Я не нездужаю, ніроку» та ін. Автор статті про Т. Г. Шевченка «Поет-громадянин» (1939). Відтворив рідною мовою також твори І. Я. Франка, В. М. Сосюри, російських класиків та поетів Сходу. «Заповіт» перекладав також: Максуд Сюндюкле (в газеті «Яшь ленинчы», 1935, 21 вересня), невідомий автор (у журналі «Пионер каләме», 1936, № 3, с. 11), Шайхі Маннур (у книзі: ШЕВЧЕНКО Т. Кобзарь. Казан, 1939), Абдулла Шамуков (у газеті «Соціалістич Татарстан», 1961, 10 березня), Закі Нурі (в газеті «Кизил тан», 1964, 8 березня, та збірці «Украин шагыйрьләре», Казан, 1972, с. 11).

ПЕРЕКЛАД ТАТСЬКОЮ МОВОЮ (С. 97)

Переклад Хизгила Авшалумова, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом. АВШАЛУМОВ ХИЗГИЛ ДАВИДОВИЧ (народився

1916 р.) — татський радянський письменник, представник народності, що живе в Іранському Азербайджані, а також на північному сході Азербайджанської РСР та на півдні Дагестанської АРСР. Автор книжок «Помста», «Родинна арка», «Небіжчик серед живих», «Наречена з сюрпризом», «Хитромудрий Шімі Дербенді» та ін.

ПЕРЕКЛАД ТУВИНСЬКОЮ МОВОЮ

(С. 98)

Переклад Сергія Пюрбію. Вперше надруковано в журналі «Rebolustun xereli», 1941, № 2, с. 38, а згодом з незначними змінами — у збірнику «Українцям чого-алчылары». Кызыл, 1954, с. 11.

Подається за першодруком. ПЮРБІЮ СЕРГІЙ БАКІЗОВИЧ (1913—1975) — народний письменник Тувинської АРСР, поет, драматург і перекладач. Заслужений діяч літератури і мистецтва автономної республіки. Лауреат Державної премії Тувинської АРСР. Переклав ряд творів О. С. Пушкіна (зокрема роман «Євгеній Онегін»), М. Ю. Лермонтова, М. О. Некрасова, Максима Горького, В. В. Маяковського, В. Шекспіра. Високо цінував творчість Т. Г. Шевченка. У своєму виступі на Шевченківському вечорі в м. Кизилі 9 березня 1964 р. підкреслив велику ідейно-естетичну силу поезії Кобзаря, її вплив на розвиток тувинського художнього слова.

ПЕРЕКЛАД ТУРКМЕНСЬКОЮ МОВОЮ

(С. 99)

Переклад Аннали Бердієва. Вперше надруковано в газеті «Едебият ве сунгат», 1972, 23 березня. Для цієї антології автор переглянув текст перекладу, зробив деякі уточнення. Подається за автографом другої редакції. БЕРДІЄВ АННАЛИ (народився 1932 р.) — туркменський

радянський письменник, перекладач. З української літератури, крім «Заповіту» Т. Г. Шевченка, відтворив рідною мовою низку творів І. Я. Франка, А. Ф. Турчинської та О. М. Підсухи.

«Заповіт» переклали також Берди Солтанніязов (у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. Кобзарь. Ашгабат, 1939, с. 77; другий, значно досконаліший варіант цього перекладу увійшов до збірки: ШЕВЧЕНКО Т. Гошгулар хем поэмалар. Ашгабат, 1954, с. 5), Чари Аширов і Берди Солтанніязов (у газеті «Едебият ве сунгат», 1964, 7 березня) та Халдурди Дурдиев (у журналі «Совет едебияты», 1969, № 10, с. 26).

ПЕРЕКЛАД УДЕГЕЙСЬКОЮ МОВОЮ

(С. 100)

Переклад Олександра Канчуги, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.

КАНЧУГА ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ (народився 1934 р.) — удегейський краєзнавець, учитель-словесник, директор Красноярської середньої школи Пожарського району Приморського краю.

ПЕРЕКЛАД УДМУРТСЬКОЮ МОВОЮ

(С. 101)

Переклад Прокопа Чайникова. Вперше надруковано в журналі «Молот» (Іжевськ), 1939, № 2-3, с. 23. Подається за виданням: ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 52—53.

ЧАЙНИКОВ ПРОКІП МАКАРОВИЧ (1916—1954) — удмуртський радянський поет. З творів Т. Г. Шевченка, крім «Заповіту», переклав вірші «Чого мені тяжко, чого мені нудно», «Вітер з гаєм розмовляє», «Ой чого ти почорніло», «Тече вода в синє море». Автор вступної статті «Великий український поет» до збірки творів Т. Г. Шевченка удмуртською мовою «Кылбуртёс но

позмаос» (Іжевськ, 1951).
Переклав рідною мовою
твори О. С. Пушкіна,
М. Ю. Лермонтова, В. В. Мая-
ковського, Сулеймана Сталь-
ського, Янки Купали, Джамбу-
ла Джабава та ін.
«Заповіт» переклали також:
Кузєбай Герд (у рукописному
журналі «Семінарське перо»,
1916, що його випускав К. Герд
під час навчання в Кукарській
учительській семінарії),
Афанасій Лужанін (у газеті
«Егит большевик», 1939,
9 березня), Тимофій Шмаков
(у виданні: ШЕВЧЕНКО Т.
«Заповіт» мовами народів світу,
1960, с. 79—80).

ПЕРЕКЛАД УЗБЕЦЬКОЮ МОВОЮ (С. 102)

Переклад Хаміда Алімджана.
Вперше надруковано в книзі:
ШЕВЧЕНКО Т. Шеърлар.
Тошкент, 1939, с. 24—25.
Подається за виданням:
АЛИМДЖОН Х. Асарлар.
Тошкент, Г. Гулом номидаги
нашриѣти, 1970, т. 1, с. 277—
278.
АЛИМДЖАН ХАМІД (1909—
1944) — узбецький радянський
письменник, літературознавець
і перекладач. З поетичної
спадщини Т. Г. Шевченка, крім
«Заповіту», переклав «Сон»
 («У всякого своя доля»), «Огні
горять, музика грає», «У тієї
Катерини», «Ми вкупочці
колись росли», «Добро, у кого
є господа», «Ой три шляхи
широкії», «Маленький Мар'яні»
та ін. Автор кількох статей про
життя і творчість Т. Г. Шевчен-
ка. Під впливом Шевченкового
«Заповіту» Хамід Алімджан
написав свій заповіт — монолог
Мукадди з драми «Мукадди».

ПЕРЕКЛАД УЙГУРСЬКОЮ МОВОЮ (С. 103)

Переклад Кадира Хасанова.
Вперше надруковано в підручнику
літератури для 5-го класу
уйгурських шкіл: ХАСАНОВ К.,
МАХСУТОВ М. «Әдәбият».
Алма-Ата, 1970, с. 57.
Подається за першодруком.

ХАСАНОВ КАДИР (1912—
1976) — уйгурський радянсь-
кий поет, драматург і перекла-
дач, представник народу, що
живе в Казахській РСР та
Китайській Народній Республі-
ці (основна маса).
«Заповіт» переклав також
Хизмет Абдуллін (у збірці:
ШЕВЧЕНКО Т. Шеърлар.
Алма-Ата, 1976, с. 20—21).

ПЕРЕКЛАД УЛЬЧСЬКОЮ МОВОЮ (С. 104)

Переклад Олексія Вальдю,
зроблений для цього видання.
Друкується вперше за
автографом.
ВАЛЬДЮ ОЛЕКСІЙ
ЛЕОНТІЙОВИЧ (народився
1915 р.) — ульцький радянсь-
кий письменник і фольклорист,
представник народності, що
живе на нижньому Амурі в
Хабаровському краї РРФСР.
Автор книжок «Життя і казка»
(1956), «Помилка Піраки
Сенкинча» (1960), «Казки
народу нані» (1961),
«Сойнган — син свого народу»
(1980) та ін. Переклав окремі
твори Т. Г. Шевченка, Лесі
Українки, сучасних українських
авторів.

ПЕРЕКЛАД ХАКАСЬКОЮ МОВОЮ (С. 105)

Переклад Миколи
Доможакова. Вперше
надруковано в його книжці
«Вибрані вірші». Абакан, 1955,
с. 117 (хакаською мовою).
Згодом автор уточнив свій
переклад.
Подається за виданням:
ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт»
мовами народів світу, 1964,
с. 64—65.
ДОМОЖАКОВ МИКОЛА
ГЕОРГІЙОВИЧ (1916—
1976) — хакаський радянський
поет. Автор збірок «Вірші»,
«Вчора й сьогодні», «У дорозі»,
«Уйбатський степ», «Дівчина-
комбайнер» та ін. Крім «Запові-
ту», переклав рідною мовою
«О люди! люди небораки!».

«Не завидуй багатому»
Т. Г. Шевченка, твори українських радянських поетів. Дружбі народів присвятив ліричну поему «Сестра».

ПЕРЕКЛАД ХАНТИЙСЬКОЮ МОВОЮ

(С. 106)

Переклад Микуля Шульгіна, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.

ШУЛЬГІН МИКУЛЬ (Іван Іванович; народився 1938 р.) — радянський поет хантийської народності, що живе у нижній течії річки Обі в Ханті-Мансійському та Ямало-Ненецькому автономних округах і Томській області РРФСР. З української поезії, крім «Заповіту», переклав вірш «Повій, вітре, на Вкраїну» С. В. Руданського та «Юнакові» В. М. Сосюри.

ПЕРЕКЛАД ХІНАЛУЗЬКОЮ МОВОЮ

(С. 107)

Переклад Рагіма Алхаса, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.

АЛХАС РАГІМ (народився 1937 р.) — радянський поет невеликої хіналузької народності, яка налічує лише дві тисячі осіб і живе в аулі Хіналуг на межі вічних снігів в Азербайджані. Рагім Алхас виявляє глибокий інтерес до української культури, переклав окремі вірші Андрія Малишка, листувався з українською радянською майстринею декоративного мистецтва Г. В. Василячук та ін. Пише вірші рідною, хіналузькою, а також азербайджанською, татарською, узбецькою і туркменською мовами.

ПЕРЕКЛАД ЦИГАНСЬКОЮ МОВОЮ

(С. 108)

Переклад Лекси Мануша, зроблений на початку 70-х років. Друкується вперше за автографом.

МАНУШ ЛЕКСА (Белугін Олександр Дмитрович; народився 1942 р.) — циганський радянський поет, фольклорист і мовознавець. З творів Т. Г. Шевченка, крім «Заповіту», переклав вірші «Думка» («Вітре буйний, вітре буйний»), «Вітер з гаєм розмовляє», «Ой одна я, одна», «Садок вишневий коло хати», «Сон» («На панщині пшеницю жала»), «І день іде, і ніч іде», «Огні горять, музика грає», вступ до балади «Причина» — «Реве та стогне Дніпр широкий», а також 36 творів І. Я. Франка, 16 поезій Лесі Українки, в тому числі цикл «Сім струн», ряд віршів С. В. Руданського, М. Т. Рильського, П. Г. Тичини, А. І. Кацильсона.

Лексі Манушу належать численні переклади з англійської, білоруської, вірменської, грузинської, єврейської, іспанської, комі, латиської, литовської, молдавської, польської, російської, румунської, угорської, фінської і французької літератур, а також римської та санскриту.

ПЕРЕКЛАД ЧЕРКЕСЬКОЮ МОВОЮ

(С. 109)

Переклад Аліма Ханфенова. Вперше надруковано в газеті «Черкес пэж», 1964, 26 лютого. Для цього видання автор переглянув текст перекладу, зробив деякі уточнення.

Подається за автографом другої редакції. ХАНФЕНОВ АЛІМ МАЗАНОВИЧ (народився 1922 р.) — черкеський радянський поет, прозаїк, перекладач. Учасник Великої Вітчизняної війни. Захищав і визволяв Україну від німецько-фашистських загарбників. Крім «Заповіту», переклав «Світе ясний! Світе тихий!», «Думи мої, думи мої, ви мої єдині», «Самому чудно. А де ж дітись?», «Сонце заходить, гори чорніють» та інші твори Т. Г. Шевченка.

ПЕРЕКЛАД ЧЕЧЕНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 110)

Переклад Шайхі Арсанукаєва.
Вперше надруковано в газеті
«Ленинскі нектъ» (Грозный),
1979, 18 лютого.

Податється за першодруком.
АРСАНУКАЄВ ШАЙХІ
(народився 1933 р.) — чечен-
ський радянський поет. Автор
збірок «Ранок у горах»,
«Джерело любові», «Іскорка
вогню», «В дорозі» та ін.
Переклав окремі твори
С. В. Руданського й Лесі
Українки, українських радян-
ських поетів І. Ф. Драча,
Ф. З. Гаріна, М. Я. Тернавсько-
го, М. І. Братана, А. І. Дрозд
та ін., а також російських
класиків О. С. Пушкіна,
М. О. Некрасова, О. О. Блока.

ПЕРЕКЛАД ЧУВАСЬКОЮ МОВОЮ (С. 111)

Переклад Педера Хузангая.
Вперше надруковано в книзі:
ШЕВЧЕНКО Т. Кобзарь.
Шушкар, 1954, с. 182.

Податється за першодруком.
ХУЗАНГАЙ ПЕДЕР (Петро
Петрович; 1907—1970) —
народний поет Чуваської АРСР.
Образ Т. Г. Шевченка змалював
у віршах «Поетові України»,
«Роздуми біля Лаври», «Рани
поета». Творчості українського
поета, його ролі в літературному
житті Чувашії присвятив статті
«На Тарасовій горі» (1955),
«Наші серця в Каневі» (1961)
та ін. Брав активну участь у
підготовці чуваського видання
«Кобзаря» (1954) та «Вибрано-
го» (1964) Т. Г. Шевченка.
Перекладав твори українських
радянських поетів.
«Заповіт» переклали також
Н. Янгас (у журналі «Сунтал»,
1936, № 2, с. 16) та В. Услі
(в газеті «Чаваш коммуни»,
1938, 4 вересня).

ПЕРЕКЛАД ЧУКОТСЬКОЮ МОВОЮ (С. 112)

Переклад Володимира Тинескіна,
зроблений 1969 р. у Петропав-
ловську-Камчатському. Перша
публікація перекладу — факси-
мільне видання автографа в
журналі «Україна», 1975,
березень, № 10, с. 8.
Податється за автографом.
**ТИНЕСКІН ВОЛОДИМИР
ВАСИЛЬОВИЧ** (народився
1945 р.) — чукотський
радянський поет і прозаїк.

221

ПЕРЕКЛАД ШОРСЬКОЮ МОВОЮ (С. 113)

Переклад Степана Торбокова,
зроблений для цього видання.
Друкується вперше за
автографом.

**ТОРБОВОВ СТЕПАН
СЕМЕНОВИЧ** (1900—1980) —
шорський радянський поет,
фольклорист і педагог, пред-
ставник народності, що живе
переважно в Кемеровській
області РРФСР (Гірська
Шорія).

ПЕРЕКЛАД ЮКАГИРСЬКОЮ МОВОЮ (С. 114)

Переклад Улуро Адо,
зроблений для цього видання.
Друкується вперше за
автографом.

УЛУРО АДО (псевдонім
Курилова Гаврила Миколайо-
вича; народився 1938 р.) —
радянський поет і мовознавець
чисельно невеликої юкагирської
народності, що живе в Якут-
ській АРСР та Магаданській
області РРФСР. Науковий
співробітник Якутського
філіалу Сибірського відділення
АН СРСР. Улуро Адо переклав
також вірш «Юнакові»
В. М. Сосюри.

ПЕРЕКЛАД ЯКУТСЬКОЮ МОВОЮ (С. 115)

Переклад Георгія Васильєва. Вперше надруковано в газеті «Кыым», 1939, 9 березня. Подається за першодруком. ВАСИЛЬЄВ ГЕОРГІЙ МИТРОФАНОВИЧ (1908—1981) — якутський радянський поет, перекладач, критик і літературознавець. Його переклад «Заповіту» Т. Г. Шевченка не раз передруковувався в якутській періодиці та збірниках «Художня література»

(кн. 2, Якутськ, 1939), «Письменники України» (Якутськ, 1954), «Заповіт» мовами народів світу (К., 1960, 1961, 1964). Г. М. Васильєву належать статті про українського поета: «Великий син українського народу» (1939), «Тарас Шевченко» (1954), «Немеркнуче ім'я», «Добрим, ніжним словом» (обидві — 1964). «Заповіт» переклали також: Степан Соловйов-Арангастиров (у газеті «Эдэр большевик», 1939, 10 березня), Ілля Винокуров-Чагилган (у газеті «Бэлэм буол», 1939, 10 березня) та невідомий автор (у газеті «Кыым», 1954, 25 квітня).

ПЕРЕКЛАДИ МОВАМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

ПЕРЕКЛАД АЛБАНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 119)

Переклад Йорго Блаці. Вперше надруковано в книзі: SHEVCHENKO T. Kobzari (Vjersha dhe poeta). Tiranë, 1959, с. 24—25. Подається за першодруком. БЛАЦІ ЙОРГО — сучасний албанський поет і перекладач. Крім «Заповіту», переклав ще 24 твори Шевченка, в тому числі уривок з балади «Причинна» — «Реве та стогне Дніпр широкий», «Думи мої, думи мої, лихо мені з вами», «Гімн черничий», «Іван Підкова», «Тарасова ніч», «Катерина», «Тополя», «Гайдамаки» та ін. Вони склали першу в Албанії збірку вибраних творів українського поета. «Заповіт» переклав також Шакір Прізренді (в журналі «Nëndori», 1954, № 3, с. 78).

ПЕРЕКЛАД АМХАРСЬКОЮ МОВОЮ (С. 120)

Переклад Аяяльнеха Мулату, зроблений у вересні 1987 р. для цього видання. Друкується вперше за автографом.

МУЛАТУ АЯЯЛЬНЕХ (народився 1941 р.) — ефіопський поет, драматург і партійний діяч. Закінчив факультет журналістики Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова. Пише амхарською мовою. Переклав ряд творів російських класиків — І. А. Крилова, О. С. Пушкіна, М. Ю. Лермонтова, М. О. Некрасова, В. В. Маяковського.

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 121)

Переклад Джона Віра, відомий у трьох редакціях. Вперше надруковано в книжці: SHEVCHENKO T. Selections. Translated by John Weir. Toronto, 1961, с. 79—80. Подається за виданням: ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 70—71. ВІР ДЖОН (Вив'юрський Іван Федорович; 1906—1983) — діяч української прогресивної еміграції та робітничого руху в Канаді, письменник і журналіст. Переклав поеми «Гамалія», «Катерина», «Гайдамаки» (уривки); «Сон» («У всякого своя доля»), «Кавказ», повість «Художник» (уривки), велику

кількість поезій Т. Г. Шевченка, книжку М. Рильського та О. Дейча «Тарас Шевченко» (К., 1974). Автор критико-біографічних праць про поета, зокрема нарис «Співець України» (Торонто, 1951). Упорядник і редактор двох англomовних видань творів Т. Г. Шевченка (1961 і 1964). Інтерпретував англійською мовою також твори І. Я. Франка, М. М. Коцюбинського, В. С. Стефаника, українських радянських письменників. «Заповіт» перекладає також: Уїльям Річард Морфілл (прозовий переклад восьми початкових рядків, у журналі «The Westminster Review», 1880, т. 58, № 7, с. 90; віршований варіант перекладу цього ж уривка, в тижневiku «The Athenaeum», 1903, 10 січня), Френсіс Петрік Марчант (перші вісім рядків, у виданні: «The Anglo-Russian Literary Society Proceedings», 1897, № 18), Етель Ліліан Войнич (у збірці: Six lyrics from the Rutheanian of Taras Shevchenko also The song of the merchant Kalashnikov from the Russian of Mikhail Lermontov. Rendered into English verse with a biographical sketch. London, 1911, с. 31—32), Персі Пол Селвер (у журналі «The Ukraine», 1914, т. 26-27, с. 11), Александер Джердін Хантер (у виданні: The Kobzar of the Ukraine — Selected Poems of Taras Shevchenko. Translated into English with biographical fragments by Alexander Jardine Hunter. Published by Dr. A. J. Hunter. Teulon, Manitoba, Canada, 1922), Персіваль Канді (в журналі «Канадійський ранок», 1926, № 280), Една Ворслі Андервуд (12 рядків, у книжці: UNDERWOOD E. W. The slave anthology. Portland, Maine, 1931, с. 149), Онуфрій Івах (у збірці: EWACH H. Ukrainian songs and lyrics. Winnipeg, 1933), Джек Ліндсей (у журналі «The International Literature», Moscow, 1939, № 3, с. 51), Паадарік Бреслін (у газеті «Moscow News», 1939, 6 березня, с. 12, та журналі «Sovietland», 1939, № 2, с. 6), Володимир Семенина (у книжці: Shevchenko and Women.

Women in the life and work of Shevchenko. Ed. L. Mishuha. Translated by W. Semenyina. Jersey City. New York, 1940, с. 94), С. К. Джіффі (в журналі «The Ukrainian Review», 1955, № 1, с. 24—26), Біра Піч (у виданні: The Song out of Darkness. Selected Poems of Taras Shevchenko, trans. by V. Rich. London, 1961, с. 85), Герберт Маршалл (у «Збірнику праць ювілейної десятої наукової шевченківської конференції». К., 1962, с. 329), Костянтин Генрі Андрусихен і Ватсон Кіркконнелл (у книжці: The Poetical Works of Taras Shevchenko. The Kobzar. Translated from the Ukrainian by C. H. Andrusychen and Watson Kirkconnell. Toronto, Canada, 1964, с. 271). Євген Крацевич (1985, недрукований; машинопис перекладу зберігається в Державному музеї Т. Г. Шевченка в Києві).

ПЕРЕКЛАД АРАБСЬКОЮ МОВОЮ

(С. 122)

Переклад Михаїла Нуайме. Вперше надруковано в журналі «Ат-Тарик» (Бейрут), 1964, № 4-5 (за червень — липень), с. 70. Подається за першодруком. НУАЙМЕ МИХАІЛ (народився 1889 р.) — ліванський письменник і критик. У 1906—1911 рр. навчався у Полтаві. Відтоді береже в своєму серці любов до Т. Г. Шевченка, до всієї української літератури й нашого народу. «У твоїй землі, Україно,— писав М. Нуайме 1956 р.,— є і моя маленька частка. Адже тут я посіяв п'ять дорогоцінних літ моєї юності. Ось уже півстоліття, як я збираю урожай, кінця якому немає. Та який же може бути кінець, коли в тебе, Україно, є Котляревський, Шевченко, Франко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Павло Грабовський та інші невичерпні джерела добра, краси, свободи і любові» (Світова велич Шевченка. К., 1964, т. 3, с. 151). «Заповіт» перекладає також єгипетська поетеса Малек Абдельазіз (у її збірці «Пісні

юності», Каїр, 1959), прогресивний ліванський поет Мішель Сулейман (надруковано — без восьми центральних рядків — у журналі «Ат-Тарик», 1964, № 4-5), та палестинський поет Назим Маджид ад-Дейраві (1987 р., надрукований; автограф зберігається в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, відділ рукописів, ф. 1, № 919).

ПЕРЕКЛАД БЕЛУДЖСЬКОЮ МОВОЮ (С. 124)

Переклад у новій редакції Мамеда Ширдилова, зроблений для цього видання. Розрахований на читачів-белуджів, основна маса яких живе у Пакистані, Афганістані та Ірані й користується арабським алфавітом. Друкується вперше за автографом.

ПЕРЕКЛАД БЕНГАЛЬСЬКОЮ МОВОЮ (С. 125)

Переклад Аруна Сома, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом. СОМ АРУН (народився 1938 р.) — бенгальський (Індія) літератор-перекладач і педагог. Активний діяч Товариства індо-радянської дружби. З 1974 р. працює у видавництвах «Прогресс» і «Радуга» в Москві, перекладає суспільно-політичну й художню літературу. «Заповіт» переклали також Аруна Халдар (у літературному додатку № 70 до журналу «Деш», 1963, жовтень) та Голам Куддус під назвою «Передсмертна воля» (у збірці: ШЕВЧЕНКО Т. Комедія «Сон». Вірші. Калькутта, 1972, с. 52; бенгальською мовою).

ПЕРЕКЛАД БОЛГАРСЬКОЮ МОВОЮ (С. 126)

Переклад Димитра Методієва. Вперше надруковано в газеті «Литературен фронт», 1956, 15 березня, № 11, с. 8. Подається за виданням: ШЕВЧЕНКО ТАРАС ГРИГОРЬЕВИЧ. Избрани произведения в два тома. София, 1960, т. 2, с. 74. МЕТОДИЄВ ДИМИТР ХРИСТОВ (народився 1922 р.) — болгарський поет, перекладач, громадський діяч. Учасник Руху Опору (1944—1945). Поезією Т. Г. Шевченка зацікавився на початку 50-х років. У перекладах Д. Х. Методієва вийшли: одностомник вибраних творів Шевченка (1956), «Вибрані твори» поета в двох томах (1960), повне видання «Кобзаря» (1964). 1974 р. відзначений літературною премією ім. М. Рильського за художній переклад «Кобзаря». «Заповіт» переклали також: невідомий автор (у газеті «Работник» (Русе), 1881, № 14, 7 березня, с. 2, без середньої строфи), Стоян Дринов (звів шість строф оригіналу до трьох, у журналі «Просвета», 1911, № 2-3, с. 69), Стиліян Чилингиров (у журналі «Свободно мнение», 1914, № 18, с. 285, та в книжці: Споменъ за Тараса Григорьевича Шевченко. София, 1914, с. 34), невідомий автор (звів текст вірша до трьох строф, у журналі «Венец», 1914, № 9, с. 708), Светлозар Димитров (у журналі «Северянин» (Русе), 1928, № 5, с. 2), Ангел Тодоров (в одноденній ювілейній газеті «Тарас Шевченко. 125 г. от рождението му», София, 1939, 9 березня, с. 5, та у виданні: «Култура». София, 1939, с. 3), Крум Кюлявков (у книжці: ШЕВЧЕНКО Т. Избрани произведения. К., 1939, с. 157—158), Камен Зидаров (у виданні: Славянски поети. Стихотворен сборник. София, 1946, с. 236).

**ПЕРЕКЛАД
БРЕТОНСЬКОЮ
МОВОЮ**
(С. 127)

Переклад Наїг Розмор, зроблений у вересні 1987 р. для цього видання. Друкується вперше за автографом. РОЗМОР НАІГ (народилася 1923 р.) — бретонська поетеса. Пише також прозові й драматичні твори. Працює над відродженням рідної культури, що протягом сторіч зазнавала утисків з боку французьких поневолювачів. (Бретань приєднана до Франції 1532 р.)

**ПЕРЕКЛАД
ВАЛЛІЙСЬКОЮ
МОВОЮ**
(С. 128)

Переклад Джона Емриса Робертса, зроблений у жовтні 1987 р. для цього видання. Друкується вперше за автографом. РОБЕРТС ДЖОН ЕМРИС (народився 1930 р.) — поет валлійського народу, що населяє Уельс (Великобританія). У його творчості переважає сільська тематика. Лауреат кількох літературних премій.

**ПЕРЕКЛАД
В'ЄТНАМСЬКОЮ
МОВОЮ**
(С. 129)

Переклад Нгуєн Суан Шаня. Вперше надруковано в газеті «Văn học», 1961, 12 березня. Другий варіант перекладу поет з Ханоя здійснив 1984 р. Подається за автографом останньої редакції. НГУЄН СУАН ШАНЬ (народився 1920 р.) — в'єтнамський письменник, перекладач і літературознавець. Учасник боротьби проти французьких колонізаторів (1945—1954). Нгуєн Суан Шань багато робить для популяризації творів Т. Г. Шевченка у В'єтнамі. Крім «Заповіту», переклав поезії «Думи мої, думи мої, лихо мені з вами», «Садок вишневий коло хати»,

«Муза», «Сон» («На паничині пшеницю жала»), «Мені тринадцятий минало», «Якби мені черевики» та ін., уривок з балади «Причинна» — «Рече та стогне Дніпр широкий», поеми «Гамалія», «Сон» («У всякого своя доля»), «Кавказ». Автор ряду статей, зокрема «Тарас Шевченко — великий поет українського народу» (1964). Виступав з доповідями про життя і творчість українського поета, читав переклади його творів на ювілейних вечорах, під час зустрічей з трудящими В'єтнаму. «Заповіт» переклали також Нгуєн Бієт Занг (у тижневику «Văn nghệ», 1984, № 17, с. 6) і В. А. Біутхаор (у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 117—118).

225

**ПЕРЕКЛАД
ГАЛІСІЙСЬКОЮ
МОВОЮ**
(С. 130)

Переклад Хесуса Алонсо-Монтеро. Вперше надруковано в газеті «El Progreso», 1964, 13 грудня. Подається за першодруком. АЛОНСО-МОНТЕРО ХЕСУС (народився 1928 р.) — галісійський (Іспанія) літературознавець і мовознавець. Досліджує українську літературу. З творів Т. Г. Шевченка, крім «Заповіту», переклав поезії «І день іде, і ніч іде» та «О люди! люди небораки». Автор статті «Життя й поезія Тараса Шевченка» (1964).

**ПЕРЕКЛАД
МОВОЮ ГІНДІ**
(С. 131)

Переклад Маданлала Мадху, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом. МАДХУ МАДАНЛАЛ (народився 1925 р.) — індійський (гінді) поет, перекладач і журналіст. Близько тридцяти років працює у московських видавництвах «Радуга» і «Прогресс». Перек-

ладає твори М. Ю. Лермонтова, І. С. Тургєнева, Максима Горького, В. В. Маяковського та ін. Автор дослідження «Горький і Премчанд».

«Заповіт» переклали також Рамвілас Шарма (у щоквартальнику «Атіту», 1964, лютий, с. 61) та невідомий автор (у журналі «Руш-Бхарат», 1964, № 1, травень — липень).

ПЕРЕКЛАД ГОЛЛАНДСЬКОЮ (НІДЕРЛАНДСЬКОЮ) МОВОЮ (С. 132)

Переклад Фреарка Дама, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.
ДАМ ФРЕАРК — див. примітку до фризького перекладу.

ПЕРЕКЛАД ГРЕЦЬКОЮ МОВОЮ (С. 133)

Переклад Алексіса Парніса. Вперше надруковано у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 97—98.

Подается за першодруком. ПАРНІС АЛЕКСІС (народився 1924 р.) — грецький поет і драматург. Учасник Руху Опору в роки гітлерівської окупації Греції. З 1951 р. жив у Москві. В 60-х роках повернувся на батьківщину. П'єса А. Парніса «Острів Афродіти» йшла на сцені Державного академічного українського драматичного театру ім. І. Франка у Києві.

«Заповіт» переклали також: Янніс Ріцос (у газеті «Αὐγή», 1961, 9 березня), Еллі Алексіу (у бухарестській газеті «Néa Zōή», 1961, 9 березня, та журналі «Πῦρσός», 1961, № 2, що виходив у НДР), Рітта Бумі-Папа (в газеті «Αὐγή», 1964, 10 травня), Теодосіс Піерідіс (уричків твору в журналі «Νέαέποχή», 1964, т. 63, вересень).

ПЕРЕКЛАД МОВОЮ ГУДЖАРАТІ (С. 134)

Переклад Атуля Савані, зроблений для цього видання у березні 1985 р. Друкується вперше за автографом. САВАНІ АТУЛЬ (народився 1925 р.) — гуджаратський письменник, публіцист і перекладач. Активний учасник національно-визвольного руху в Індії. З 1966 р. працює перекладачем у видавництвах «Радуга» і «Прогресс» у Москві. Автор численних перекладів мовою гуджараті творів К. Маркса, Ф. Енгельса, В. І. Леніна, російської класичної літератури.

ПЕРЕКЛАД ДАТСЬКОЮ МОВОЮ (С. 136)

Переклад Сергія Халіпова, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.

ХАЛІПОВ СЕРГІЙ ГРИГОРОВИЧ (народився 1936 р.) — російський радянський перекладач, кандидат філологічних наук. Викладає скандинавські й голландську мови в Ленінградському державному університеті. «Заповіт» Т. Г. Шевченка переклав також ісландською, норвезькою та фарерською мовами.

ПЕРЕКЛАД ЄВРЕЙСЬКОЮ (ІВРИТ) МОВОЮ (С. 137)

Переклад Іліє Мазоре, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.

МАЗОРЕ ІЛІЄ ТРОХИМОВИЧ (народився 1938 р.) — український радянський перекладач. У його перекладах вишили, зокрема, книжка оповідань класика бенгальської літератури Рабіндраната Тагора (1972), збірка віршів молдавського

радянського поета Григоріє Вієру (1982) та ін. Пише також оригінальні твори молдавською мовою.

ПЕРЕКЛАД ІРЛАНДСЬКОЮ МОВОЮ (С. 139)

Переклад Ліяма Кірка, зроблений у квітні 1988 р. для цього видання.

Друкується вперше за автографом.

КІРК ЛІЯМ (народився 1922 р.) — ірландський есперантист, критик, перекладач і лексикограф. Пише рідною, англійською та міжнародною мовою есперанто. Автор книжок «Хрестоматія ірландської літератури», «Словник ірландсько-есперантський, есперанто-ірландський» та великої кількості статей.

ПЕРЕКЛАД ІСЛАНДСЬКОЮ МОВОЮ (С. 140)

Переклад Івара Йоунссона, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.

ЙОУНСОН ІВАР (народився 1930 р.) — діяч культури ісландського народу, перекладач. Директор Національного театру в м. Рейк'явіку, голова правління товариства «Ісландія — СРСР». «Заповіт» переклали також Сергій Халіпов (1985 р., надрукований; машинопис перекладу зберігається в Державному музеї Т. Г. Шевченка в Києві) та Гудмундур Даніельссон (у журналі «Sudurland», 1987, грудень, с. 19).

ПЕРЕКЛАД ІСПАНЬКОЮ МОВОЮ (С. 141)

Переклад Сесара Арконади та Федора Кельїна. Вперше надруковано у книжці: SHEVCHENKO T. Obras escogidas. Moscú, 1964, с. 165.

Подається за виданням: ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 83—84.

АРКОНАДА СЕСАР МУНЬЙОС (1898—1964) — іспанський письменник і перекладач. З 1931 р. член Комуністичної партії Іспанії. З 1939 р. жив у СРСР. Брав участь (як редактор і перекладач) у підготовці першого видання творів Т. Г. Шевченка іспанською мовою, що вийшло у Москві 1964 р. Крім «Заповіту», переклав п'ять розділів поеми «Гайдамаки», а також поеми «Катерина», «Гамалія», «Царі», «Марія», вірш «Не женися на багатій». Перекладав твори російських дожовтневих і радянських письменників. КЕЛЬІН ФЕДІР ВІКТОРОВИЧ (1893—1965) — російський радянський літературознавець-іспаніст.

«Заповіт» переклали також: Володимир Лесевич (без строфи «Як понесе з України...», в мадрідському журналі «La Ilustracion Española y Americana», 1877, № 4), Ангел Баттістесса (прозовий переклад; у його брошурі «Taras Shevchenko. 1814—1861». Buenos Aires, 1961), Лев Олевський (в кубинській газеті «Ной», 1964, 10 березня; нова редакція у збірці: SHEVCHENKO T. Poesias escogidas. Kiev, 1986, с. 96), Самуель Фейхоо (у книжці: Poetas Rusos y Soviéticos. La Habana, 1966, с. 125, та в кубинському журналі «Islas», 1967, № 25, с. 170), Аїме Гонсалес Боланос (у кубинському журналі «Islas», 1973, № 44, с. 16), Євген Крацевич (надрукований; машинопис перекладу зберігається в Державному музеї Т. Г. Шевченка в Києві).

ПЕРЕКЛАД ІТАЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 142)

Переклад Євгена Крацевича. Вперше надруковано у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 85—86. Для цього видання автор переглянув текст перекладу, вніс деякі уточнення. Подається за автографом.

КРАЦЕВИЧ ЄВГЕН ХОМИЧ (народився 1911 р.) — український радянський педагог і перекладач. «Заповіт» Т. Г. Шевченка переклав також російською, англійською, іспанською та мовою есперанто. Відомо ще кілька італійських інтерпретацій «Заповіту», що їх здійснили: Млада Липовецька (прозовий переклад, у часописі «La voce dell'Ucraina» (Roma), 1919, 9 червня, № 1), Авреліо Пальмієрі (в журналі «Lo Spettatore Italiano», 1924, № 7), Чезаро Меано і Млада Липовецька (у виданні: SCEVCENKO T. *Liriche Scelte* (1926). Через економічну кризу в Італії книжка не вийшла в світ. Єдиний її примірник — коректурний відбиток — зберігався в бібліотеці Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка у Львові. Втрачений під час війни з німецьким фашизмом. Вперше опубліковано в журналі «Ucraina» (Torino), 1932, № 3, с. 23), Теа Тодіні та Джован Батіста Ялонго (в журналі «Realta Sovietica» (Roma), 1961, № 4, с. 30), Раймондо Дебеус (1985 р., надрукований; машинопис перекладу зберігається в Державному музеї Т. Г. Шевченка в Києві), Іван Труш (1987 р., надрукований; автограф зберігається в Державному музеї Т. Г. Шевченка в Києві), Оксана Пахльовська і Маріо Грассо (в журналі «Lunario nuovo», 1987, № 41, с. 48—49; у другій, поліпшеній редакції переклад увійшов до книжки: SCEVCENKO T. *L'Eretico* (Con antologia d'altri poemetti e frammenti). Scelta, traduzione e presentazione di Mario Grasso Catania, 1987, s. 133).

ПЕРЕКЛАД МОВОЮ КАННАДА (С. 143)

Переклад Будданни Хінгаміре. Вперше надруковано в збірці: ШЕВЧЕНКО ТАРАС. Вибрані поезії. Дхарвад, 1979, с. 1 (мовою каннада). Подається за першодруком. ХІНГАМІРЕ БУДДАННА

(народився 1941 р.) — індійський (каннада) поет, драматург, критик, перекладач і вчений. Лауреат Міжнародної премії ім. Дж. Неру та премії Літературної академії штату Карнатак і Майсурського університету. Автор близько 20 книжок, у тому числі перекладів з російської та білоруської поезії. Крім «Заповіту», переклав ще 13 віршів Т. Г. Шевченка, які увійшли до згаданої збірки 1979 р. — першого видання творів Кобзаря мовою каннада. Пізніше Б. Хінгаміре переклав рідною мовою 36 рядків поеми «Кавказ», написав статті «Поезія Тараса Шевченка, що надихнула революцію» і «Тарас Шевченко — світоч волі», за сюжетом поеми «Наймичка» створив однойменну п'єсу, яку в Індії передавали по радіо й ставили на аматорській сцені.

ПЕРЕКЛАД КАШУБСЬКОЮ МОВОЮ (С. 144)

Переклад Станіслава Янке. Вперше надруковано у бюлетені «Kotynikaty» (Gdańsk), 1988, 15 травня, с. 2. Подається за першодруком. ЯНКЕ СТАНІСЛАВ (народився 1956 р.) — кашубський поет і прозаїк. Автор двох збірок віршів «Я вже не метелик» (1983) та «Коліскава із мрій» (1984), повісті «Блискавка» (1987). Живе у м. Вейхеровому (Гданське воеводство ПНР).

ПЕРЕКЛАД КИТАЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 145)

Переклад Ге Баоцюаня. Вперше надруковано в газеті «Женьмінь жібао», 1961, 10 березня. Згодом автор поліпшив свій переклад і включив до видання: ШЕВЧЕНКО Т. Кобзар. Вірші та поеми. Шанхай, 1983,

с. 302—303 (китайською мовою).

Подається за виданням 1983 р.

ГЕ БАОЦЮАНЬ (народився 1913 р.) — китайський літературознавець і перекладач. Активний пропагандист серед свого народу російської, української, таджицької, албанської, болгарської, угорської та інших літератур. Переклав близько 30 творів Т. Г. Шевченка, серед них «Причинну», «Тополю», «Катерину», «Думи мої, думи мої, ви мої єдині», «Сон» («На панищині пишеницю жала»), «О люди! люди небораки», «Автобіографію» та ін. Йому належить кілька статей та розвідок про поета, упорядкування й редагування згаданої збірки вибраних творів Т. Г. Шевченка 1983 р., а також переклади творів

І. Я. Франка, Лесі Українки,

Марка Черемшини,

П. Г. Тичини, стаття «Українська література в Китаї» (1986). Роботу Ге Баоцюаня

в галузі перекладу

і популяризації в КНР

української літератури

відзначено премією імені

Івана Франка (1988).

«Заповіт» переклали також:

Тан Ай (псевдонім Лу Сіня;

в журналі «Сяошо юебао»,

1921, № 10, с. 71), Чжоу

Цзуйпін (у журналі «Кан-

чжань веньї» (м. Чунцін), 1939,

т. 4, № 5-6, с. 141), Чень Юань

(у журналі «Ши чуаньцзо»

(Гуйлін), 1942, січень, № 7,

с. 25), Цзоу Люйчжи (в журна-

лі «Веньї чженді» (м. Чунцін),

1942, т. 6, № 5, с. 50—51),

Цзянь Янь (у журналі «Сулянь

веньї» (м. Шанхай), 1942,

листопад, № 1, с. 100), Цю

Цінь та Лю Гуаньцзе (у журна-

лі «Женьмінь веньсюе», 1951,

т. 3, № 5, с. 66), У Ланьхань

(у журналі «Шикань», 1961,

№ 2, с. 56), Лань Мань

(у китайському виданні:

ШЕВЧЕНКО Т. Вибране.

Чанша, 1985, с. 46).

ПЕРЕКЛАД КОРЕЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 146)

Переклад Дегука Угая,
зроблений для цього видання.

Друкується вперше за автографом.

УГАЙ ДЕГУК (народився 1920 р.) — корейський радянський поет. Заслужений працівник культури Узбецької РСР. Живе у м. Ташкенті. Автор десяти збірок для дорослих та юних читачів («Як риби провчили камбалу», «Ранкове сонце», «Брати по крові», «Чому вовки виють», «Дві миті», «Упертий співак», «Крилате щастя», «Букет павича» та ін.). Переклав окремі вірші О. С. Пушкіна, І. О. Куратова, С. О. Єсеніна. «Заповіт» переклали також Кім Чхун Вон (у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. Г. Сісончіп. Чоссо чхульпханса, 1957, с. 93—94) та Пак У Чхон (у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1960, с. 13—14).

229

ПЕРЕКЛАД КХМЕРСЬКОЮ МОВОЮ (С. 147)

Переклад Сара Капуна, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом. КАПУН САР (народився 1934 р.) — кампучійський поет. За освітою філолог; викладав літературу, кхмерську й французьку мови. На чолі делегації кампучійських письменників відвідав 1986 р. Радянський Союз. Переклав роман М. Островського «Як гартувалася сталь».

ПЕРЕКЛАД МОВОЮ ЛУГАНДА (С. 149)

Переклад Худа Семпебуа, зроблений 1987 р. для цієї збірки.

Друкується вперше за автографом.

СЕМПЕБУА ХУД (народився 1962 р.) — угандський журналіст і поет. Пише мовою луганда. Низку своїх творів опублікував у Радянському Союзі й на батьківщині — в столиці Уганди м. Кампалі.

ПЕРЕКЛАД ВЕРХНЬОЛУЖИЦЬКОЮ МОВОЮ (С. 150)

Переклад Юрія Млінка.
Вперше надруковано
під заголовком «Testament»
у газеті «Nowa doba»,
1963, 27 липня, а незаба-
ром під назвою «Wotkazanje» —
в журналі «Rozhľad», 1964, № 3,
с. 73.

Подається за другою публіка-
цією з окремими уточненнями.
МЛИНК ЮРІЙ (1927—
1971) — серболужицький поет,
літературознавець і критик.
Доктор філології. Завідував
відділом літератури Інституту
серболужицького народознав-
ства Академії наук Німецької
Демократичної Республіки
в м. Будишині.

ПЕРЕКЛАД НИЖНЬОЛУЖИЦЬКОЮ МОВОЮ (С. 151)

Переклад Юрія Коха,
зроблений для цього видання.
Друкується вперше за
автографом.

КОХ ЮРІЙ (народився
1936 р.) — серболужицький
поет, прозаїк та літературо-
знавець. Член правління
Спілки письменників НДР.
Живе у м. Котбусі (Хочебузі)
в Нижній Лужиці. Переклав
також «Гімн (Замість пролога)»
І. Я. Франка.

ПЕРЕКЛАД МАКЕДОНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 152)

Переклад Блаже Конеського.
Вперше надруковано у літера-
турному додатку до газети
«Нова Македонія» — «Лик»,
1987, 18 лютого, с. 14.
Подається за першодруком.
КОНЕСЬКИЙ БЛАЖЕ
(народився 1921 р.) — маке-
донський письменник, мовозна-
вець та історик літератури.
Академік Македонської Акаде-
мії наук і мистецтв, був її
президентом. У 1961—1964 рр.
очолював Спілку письменників
Югославії. Крім широковідо-

мих оригінальних поетичних
і прозових творів, йому
належать майстерні переклади
поezії Г. Гейне, О. С. Пушкіна
та інших авторів, перша
наукова «Граматика македон-
ської мови» (ч. 1—2, 1952—
1954), ряд літературознавчих
праць («Охридська літературна
школа», «Македонська
література в ХІХ ст.» тощо).
Б. Конеський був учасником
Міжнародного форуму діячів
культури в Києві (1964),
присвяченого 150-річчю від дня
народження Т. Г. Шевченка,
відвідав шевченківські місця
в столиці України, в Каневі,
Шевченковому (Кирилівці),
Моринцях та Будині на
Черкащині.

ПЕРЕКЛАД МОВОЮ МАЛАЯЛАМ (С. 153)

Переклад
Перумпужі Гопалакрішнана,
зроблений улітку 1985 р.
Вперше надруковано в журналі
«Джана югам» (м. Тріванд-
рум), 1985, 22 вересня, с. 1.
Подається за першодруком.
ГОПАЛАКРІШНАН
ПЕРУМПУЖА (народився
1940 р.) — малайський
(Індія, штат Керала) поет,
перекладач, літературознавець
і театральний критик.
Активний прихильник
індійсько-радянської дружби.
Відвідав Радянський Союз
і Болгарію.

ПЕРЕКЛАД МАЛЬТІЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 155)

Переклад Кармеля Малія.
Вперше надруковано в журналі
«Versi», 1988, № 1, с. 13.
Паралельно текст «Заповіту»
подано мовою оригіналу.
Подається за першодруком.
МАЛІЯ КАРМЕЛЬ (народив-
ся 1929 р.) — мальтійський
поет. Пише також англійською,
італійською, французькою та
міжнародною мовою есперанто.
Відзначений рядом літератур-
них премій. Член Товариства
мальтійських поетів, Есперант-
ської письменницької асоціації,

голова національного
Есперантського товариства.
Нещодавно видав «Антологию
мальтійської поезії» у власній
інтерпретації мовою есперанто.
Крім «Заповіту», переклав ще
кілька віршів
Т. Г. Шевченка.

ПЕРЕКЛАД МОВОЮ МАРАТХІ (С. 156)

Переклад Аніла
Шрікрішні Хавалдара,
зроблений для цього видання.
Друкується вперше за
автографом.
ХАВАЛДАР АНІЛ ШРІ-
КРІШНА (народився
1941 р.) — індійський (марат-
хі) перекладач, журналіст та
актор. Переклав мовою маратхі
близько 80 книжок англійських
і російських авторів. Співро-
бітничав з видавництвами
«Радуга» й «Прогресс»
у Москві.

ПЕРЕКЛАД МОНГОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ (СТАРО- МОНГОЛЬСЬКИМ ШРИФТОМ) (С. 157)

Переклад Худонгійна
Перлеє. Вперше
надруковано старомонголь-
ським шрифтом у шкільному
підручнику: Хэвлэгдсэн 6-р
ангийн унших бичиг. II-р
дэвтэр. Улаанбаатар, 1941.
Подається за цим виданням.
ПЕРЛЕЕ ХУДОНГИЙН
(справжнє ім'я — Дамдіни
Перлеє; 1911—1982) —
монгольський учений-археолог,
член-кореспондент Академії
наук Монгольської Народної
Республіки, письменник і
перекладач. Крім «Заповіту»,
переклав ще кілька творів
Т. Г. Шевченка, а також поему
«Слово о полку
Ігоревім».

ПЕРЕКЛАД МОНГОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ (НОВОМОН- ГОЛЬСЬКИМ ШРИФТОМ) (С. 158)

Переклад Мішігійна
Цедендоржа. Вперше
надруковано (старо-
і новомонгольським шрифтами)
окремою листівкою 1964 р.
в Улан-Баторі, потім — у збір-
ці: ШЕВЧЕНКО Т. Зарц
бүсгүй. Шүлэг найраглалын
түүвэр. Улаанбаатар, 1964,
с. 133.
Подається за збіркою 1964 р.
новомонгольським
шрифтом.
ЦЕДЕНДОРЖ МІШІГІЙН
(народився 1932 р.) —
монгольський письменник і
перекладач. Брав участь як
упорядник у підготовці першого
видання творів Т. Г. Шевченка
у Монголії (1964). Видав у
своїх перекладах двотомну
антологию поезії народів
СРСР.
«Заповіт» переклав також
Ономин Жигмідготов (у газеті
«Залуучуудын үнэн», 1964,
8 березня).

ПЕРЕКЛАД МОВОЮ НЕПАЛІ (С. 159)

Переклад
Крішні Пракаша Шрестхи,
зроблений для цього видання.
Друкується вперше за
автографом.
КРІШНА ПРАКАШ ШРЕСТХА
(народився 1938 р.) — непальський
журналіст, письменник і
перекладач. Автор книжки
«Вивчення Непала в Росії»
(1980), редактор «Російсько-
непальського словника»
(1975) та інших видань.
Мовою непалі переклав ряд
праць В. І. Леніна, твори
О. С. Пушкіна, М. Ю. Лермон-
това, Л. М. Толстого та
М. О. Шолохова. Нині живе
в СРСР, працює диктором
Московського
радіо.

ПЕРЕКЛАД НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ (С. 160)

Переклад Гедди Ціннер.
Вперше надруковано в книзі:
SCHEWTSCHENKO T. *Der
Kobzar. Ausgewählte Dichtun-
gen in zwei Bänden, Bd 1.*
Moskau, 1951, с. 448.

Подається за виданням:
ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт»
мовами народів світу, 1964,
с. 95—96.

ЦІННЕР ГЕДДА (літератур-
ний псевдонім — Елізабет
Франк, Ганхен Лобезам;
народилася 1907 р.) — німець-
ка письменниця, перекладачка.
Живе в НДР. Брала участь
у виданні «Кобзаря» Шевченка
в двох томах, що вийшов
1951 р. у Москві німецькою
мовою.

Крім «Заповіту», переклала ще
15 творів українського поета,
зокрема «Іван Підкова», «Ой
виострю товариша», «Не так тії
вороги», «І знов мені не
привезла», «Породила мене
мати».

«Заповіт» переклали також:
Йоганн Георг Обріст (у книж-
ці: Taras Grigorievitch
Szewczenko, ein kleinrussischer
Dichter. Dessen Lebensskizze
samt Anhang, bestehend aus
Proben seiner Poesien, in
freier Nachdichtung von
J. Georg Obrist. Czernowitz,
1870, с. 54), Іван Франко
(переклав 1882 р., опублікова-
но в дещо відмінній редакції
в журналі «Ruthenische Revue»
(Wien), 1903, № 1, с. 16; другий
варіант перекладу

І. Я. Франка датується 1915 р.,
надруковано у виданні:
Шевченко. Річник другий.
Харків, 1930, с. 214), Вільгельм
Горошовський (у журналі
«Ruthenische Revue», 1904,
№ 15, с. 456—457), Осип
Туранський (уризок «Запові-
ту» в журналі «Ukrainische
Rundschau», 1910, № 2, с. 64—
65), Юлія Віреїнія (у її збірці:
Freiheit und Arbeit. Lousanne,
1910, с. 145), Артур-Маріан
Бош (у журналі «Ukrainische
Rundschau», 1914, № 3-4, с. 188),
Остан Грицай (у віденському
журналі «Ukrainische
Nachrichten», 1915, 13 березня,
№ 25, с. 1), Густав Шпехт
(у виданні: Taras Schewtschen-
ko, der ukrainische National-

dichter. Berlin, 1937, с. 56—57),
Франц Дідеріх (у книжці: Das
Wort. Literarische Monats-
schrift, 1939, Heft 2, с. 154),
Ганс Кох (у виданні: Die
ukrainische Lyrik. Wisbaden,
1955, с. 15).

ПЕРЕКЛАД НОРВЕЗЬКОЮ МОВОЮ (С. 161)

Переклад Сергія Халіпова,
зроблений для цього видання.
Друкується вперше за
автографом.
ХАЛІПОВ СЕРГІЙ ГРИГО-
РОВИЧ — див. примітку до
датського перекладу.

ПЕРЕКЛАД ОДЖІБВЕЙСЬКОЮ МОВОЮ (С. 162)

Переклад Сат-Ока та Юрія
Стадниченка, зроблений для
цього видання.

Друкується вперше за
автографом.

«Заповіт» відтворено мовою
оджібвеїв, одного з найчислен-
ніших індіанських племен,
спорідненого з шауїні. Це
перший переклад Шевченко-
вого твору мовою корінного
населення Північної Америки.

САТ-ОК (у перекладі —
Довге Перо; народився
1920 р.) — польський письмен-
ник. Син Високого Орла,
головного вождя індіанського
племіні шауїні з берегів річки
Макензі в Канаді, й Станіслави
Суплатович, польської
революціонерки, учасниці
революції 1905 р. Як партизан,
а потім солдат Війська Польсь-
кого Сат-Ок боровся проти
фашизму в роки другої світової
війни. Приїздив на Україну,
виявляє глибокий інтерес до
української культури.
СТАДНИЧЕНКО ЮРІЙ
ІВАНОВИЧ (народився
1929 р.) — український радян-
ський поет і перекладач.
За перекладацьку і громадську
діяльність на ниві радянсько-
польської дружби удостоєний
звання заслуженого діяча
культури ПНР.

ПЕРЕКЛАД ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ (С. 164)

Переклад Леона Пастернака.
Вперше надруковано
в газеті «Przyjaźń»
(Warszawa), 1951, № 12,
25 березня, с. 4.

Подається за виданням:
ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт»
мовами народів світу, 1964,
с. 99—100.

ПАСТЕРНАК ЛЕОН (1910—
1969) — польський письмен-
ник і перекладач. У складі
Польської дивізії ім. Т. Кос-
цюшка боровся проти фашизму
в роки другої світової війни.
Перекладав твори Т. Г. Шев-
ченка, І. Я. Франка, М. Т. Риль-
ського та інших українських
і російських поетів. Автор
статті про Т. Г. Шевченка
«Ніч під Каневом» (1951).
«Заповіт» переклали також:
Антоні Гожалчинський (перші
вісім рядків, у книжці:
GORZAŁCZYŃSKI A. J.

Przekłady pisarzy matoros-
syjskich. T. I. Taras Szezczen-
ko. Kijów, 1862, с. XIII),
Павлин Свенціцький (у часопи-
сі «Nowiny» (Lwów), 1868,
№ 47, 1 грудня, с. 432), Олекса
Гайдецький (перші вісім рядків,
у журналі «Ślrecha» (Lwów),
1872, № 7-8, с. 319—320),
Густав Даниловський (у газеті
«Głos» (Lwów), 1911, № 77,
с. 4), Зоф'я Войнаровська
(в журналі «Światło»
(Warszawa), 1920, № 4, с. 5),
І. Ї. (у журналі «Przymierze»
(Warszawa), 1921, № 9-10,
с. 15), невідомий автор
(у журналі «Bądź Gotów»
(Charków), 1929, № 5, с. 7),
Ф. Чех-Гнатюкова (у виданні:
ŠEVČENKO T. Utwory
wybrane. Charków — Kijów,
1931, с. 67—68), Францішек
Блотницький (у газеті «Głos
Narodu» (Kraków), 1934, № 99,
12 квітня, с. 4—5), Казімеж-
Анджей Яворський (у журналі
«Kamena» (Chelm), 1934, № 7,
с. 122), Ярослав Івашкевич
(у виданні: ŠEVČENKO T.
Poezje. Warszawa, 1936, с. 179),
Богдан Лепкий (у виданні:
Повне видання творів Тараса
Шевченка. Варшава — Львів,
1936, т. 14, с. 178), Тадеуш
Бохенський (у часописі

«Sygnały» (Lwów), 1938, № 57,
15 листопада, с. 6), Криштоф
Груцинський (у журналі
«Życie Słowińskie»
(Warszawa), 1946, № 3, с. 82),
Ян Копровський (у газеті
«Głos Robotniczy» (Łódź),
1951, № 69, 11 березня, с. 4),
Тадеуш Хрусьцелевський
(у газеті «Wieś» (Warszawa),
1951, № 10, 11 березня, с. 3),
Даніель Трилевич (у тижневику
«Trybuna Wolności»
(Warszawa), 1951, № 13,
28 березня — 3 квітня, с. 9),
Єжи Гординський (у виданні:
Od A do Z. Dodatek tygodniowy
do «Dziennika Polskiego»
(Kraków), 1951, № 15, 8 квітня,
с. 1), Мар'ян Юрковський
(у виданні: Zeszyty Repertuarowe
Towarzystwa Przyjaźni
Polsko-Radzieckiej. Warszawa,
1961, № 3, с. 37—38), Юзеф
Чехович (у виданні: CZESHO-
WICZ J. Wiersze. Lublin,
1963, с. 393), Єжи Єнджеєвич
(у книжці: SZEWCZENKO T.
Poezje wybrane. Warszawa,
1972, с. 71—72).

233

ПЕРЕКЛАД ПОРТУГАЛЬСЬКОЮ МОВОЮ (С. 165)

Переклад Сильвестра Калинця.
Вперше надруковано у виданні:
KALENETS Š. Taras Chev-
tchenko, sua vida e obras.
Curitiba (Parana, Brasil),
1936, с. 24.

Подається за виданням:
ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт»
мовами народів світу, 1964,
с. 101—102.
КАЛИНЕЦЬ СИЛЬВЕСТР
(1886—?) — бразильський
літератор, українець за
походженням. Крім «Запові-
ту», переклав ряд ліричних
поезій — «Тяжко-важко в світі
жити», «Нащо мені чорні
брови», «Вітер з гаєм розмов-
ляє», «Ой одна я, одна», «Мені
однаково, чи буду», «Ой три
шляхи широкі», «В неволі,
в самоті немає», «Садок вишне-
вий коло хати», «В неволі
тяжко, хоча й волі» (уризок),
«Чи ми ще зійдемося знову?»,
«Сонце заходить, гори
чорніють» («N. N.»), «Мені
тринадцятий минуло» («N.
N.»), «Ой гляну я, подивлюся»,
«Та не дай, господи, нікому»,

«Ой умер старий батько», «Минули літа молодії», «Доля», «Тече вода з-під явора». Вони склали першу в Бразилії збірку творів Т. Г. Шевченка, яка вийшла до 75-річчя від дня смерті поета. Відкривається книжка літературно-критичним нарисом С. Калинця про життєвий і творчий шлях великого співця України.

ПЕРЕКЛАД МОВОЮ ПУШТУ (С. 166)

Переклад Сулеймана Лаека, зроблений 1967 р.
Перше — факсимільне — видання автографа перекладу здійснено в журналі «Всесвіт», 1974, № 3, с. 161. Пізніше переклад «Заповіту» ввійшов до збірки: ЛАЕК СУЛЕЙМАН. Намет кочовика. Делі, 1976, с. 35—36 (мовою пушту).
Подается за автографом. ЛАЕК СУЛЕЙМАН (народився 1931 р.) — афганський поет і громадський діяч. Пише мовами пушту й дарі. Автор збірок поезій «Чунгар», «Намет кочовика», «Спогади й поля» та ін. Приїздив до Києва, де налагодив творчі контакти з українськими письменниками.

ПЕРЕКЛАД РУМУНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 167)

Переклад Віктора Тулбуре. Вперше надруковано в журналі «Viața românească», 1951, № 3, с. 84. Другий варіант перекладу «Заповіту» автор подав у книзі: ȘEVČENKO T. Poezii. București, 1961, с. 85—86, третій — у виданні: ȘEVČENKO T. Cobzașii. București, 1963, с. 314.
Подается за виданням 1963 р. ТУЛБУРЕ ВІКТОР (справжнє прізвище — Попеску; народився 1925 р.) — румунський поет і перекладач. Знайомить співвітчизників з українською, російською та іншими літературами. Наслідком його багаторічної праці став повний, ґрунтовно прокоментований «Кобзар», який 1963 р. видано в Бухаресті в серії «Класики світової літератури». В. Тулбу-

ре написав кілька статей про поета, цикл віршів «Український зошит» (1963), присвячений Україні.

«Заповіт» переклали також: невідомий автор (прозовий переклад восьми початкових рядків, у журналі «Pteosirăgi literare», 1936, № 2, с. 127), Іон Буздуган (у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. Шевченко в чужих мовах. Варшава — Львів, 1938, т. 15, с. 166), Костянтин Вилкован (справжнє ім'я — Ілля Константиновський; остання строфа, у тижневiku «Adevărul literar și artistic», 1939, № 953, 12 березня, с. 9), Г. М. Іванов (у журналі «România literară», 1939, № 30, с. 19), Михайл Садовяну (вісім початкових рядків, у газеті «Veac nou», 1945, 1 квітня), Віктор Кернбах (у газеті «Veac nou», 1949, 25 березня).

ПЕРЕКЛАД САРДІНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 168)

Переклад Анджело Мундули. Вперше надруковано в журналі «Lunario di poesia», 1987, № 41, с. 50—51. Подается за першодруком.
МУНДУЛА АНДЖЕЛО (народився 1930 р.) — італійський поет. Працює адвокатом. Пише переважно італійською мовою, а також рідною — сардинською. Найпопулярніші його твори — «Але коли ми кажемо Фьоренца...», «Мене дуже любить Пікассо».

ПЕРЕКЛАД СЕРБОХОРВАТСЬКОЮ МОВОЮ (С. 169)

Переклад Радослава Пайковича. Вперше надруковано у виданні: ПАЙКОВИЧ РАДОСЛАВ. Антологія української поезії. Београд, 1979, с. 24.
Подается за першодруком. ПАЙКОВИЧ РАДОСЛАВ (народився 1940 р.) — сербський поет, прозаїк, критик і перекладач. Надбанням свого

народу зробив твори В. В. Маяковського, А. О. Куляшова, А. Г. Бікченцева, а також І. Я. Франка, Д. В. Павличка й інших українських поетів. «Заповіт» у Сербії переклали також: Владимир Николіч (у журналі «Вила», 1868, № 12, с. 273), Окиця Глушечевич (у газеті «Час», 1885, 21 квітня), невідомий автор (у газеті «Застава», 1913, 30 грудня).

ПЕРЕКЛАД СЕРБОХОРВАТСЬКОЮ МОВОЮ (С. 170)

Переклад Десанки Максимович. Уперше надруковано в книжці: ŠEVČENKO T. Kobzar (Izbor). Beograd, 1969, с. 27. Подається за першодруком. МАКСИМОВИЧ ДЕСАНКА (народилася 1898 р.) — сербська письменниця. Член Сербської Академії наук і мистецтв. Її переклади української поезії відзначено премією імені Івана Франка Спільки письменників України (1982). З творів Т. Г. Шевченка, крім «Заповіту», переклала 12 поезій: «Думи мої, думи мої, лихо мені з вами!», «Іван Підкова», «Мені однаково, чи буду», «Минають дні, минають ночі», «Чи ми ще зійдемося знову?», «Сонце заходить, гори чорніють» та ін. Ці твори надруковано традиційним для хорватської писемності латинським шрифтом. «Заповіт» у Хорватії переклав також Т. Менац (у журналі «Izvor», 1950, № 6, с. 433).

ПЕРЕКЛАД СИНГАЛЬСЬКОЮ МОВОЮ (С. 171)

Переклад Дедігами Вінсента Родріго. Вперше надруковано в газеті «Атта» (м. Коломбо), 1985, 22 квітня. Подається за першодруком. РОДРІГО ДЕДІГАМА ВІНСЕНТ (1929—1988) — сингальський (Шрі Ланка) письменник. З юних років брав активну участь у

русі лівих сил на своїй батьківщині. Постійний кореспондент газети «Атта», органу Комуністичної партії Шрі Ланки. Співробітник московських видавництв «Прогресс» і «Радуга». Перекладач творів російської літератури. Автор статті «Шевченко — великий український поет і художник» (1985).

ПЕРЕКЛАД СІЦІЛІЙСЬКИМ ДІАЛЕКТОМ ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ (С. 172)

Переклад Маріо Грассо. Вперше надруковано в журналі «Lupaḡioniuvu», 1987, № 41, с. 51—52, з приміткою автора: «У цьому перекладі зроблено спробу зберегти метричну структуру АБВБ (АВСВ) оригінального тексту». Подається за першодруком. ГРАССО МАРІО (народився 1932 р.) — італійський поет, прозаїк, культурний і громадський діяч. Пише також сіцилійським діалектом. Був делегатом Московського міжнародного форуму «За без'ядерний світ, за виживання людства» (лютий 1987 р.). Президент культурної асоціації «Lupaḡioniuvu». Засновник і головний редактор журналу «Lupaḡioniuvu», в якому друкуються також вірші радянських поетів і, зокрема, українських. Ініціатор розширення італійсько-українських культурних зв'язків. Навесні 1987 р. відвідав Київ, узяв участь у творчій зустрічі з громадськістю столиці України. Маріо Грассо — організатор і головний редактор розпочатого 1986 р. італійського видання шеститомної антології радянської поезії, один том якої присвячено українській радянській поезії. 1987 р. видав збірку вибраних творів Т. Г. Шевченка «Єретик» у своїх перекладах італійською мовою. Автор статті «Тарасові Шевченку» (1987).

ПЕРЕКЛАД СЛОВАЦЬКОЮ МОВОЮ (С. 173)

Переклад Юліуса Кокавця.
Вперше надруковано у виданні:
ŠEVČENKO T. *Dímy moje...*
Bratislava, 1959, с. 314.

Подається за виданням:
ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт»
мовами народів світу, 1964,
с. 107—108.

КОКАВЕЦЬ ЮЛІУС (народив-
ся 1931 р.) — словацький
письменник. Активний пропа-
гандист літературної спадщини
Т. Г. Шевченка в Словаччині.
Крім «Заповіту», переклав
поетичні твори Т. Г. Шевченка,
написані до 1847 р. Вони склали
збірку «Думи мої...» (1959).
Брав участь як один з перекла-
дачів у виданні книжки «Струни
серця» (1962), до якої увійшли
твори Кобзаря 1847—1861 рр.
«Заповіт» перекладали також:

Нересницький (справжнє
ім'я — Ю. Славик; у журналі
«Průdy», 1911, № 8-9, с. 335),
Рудо Бртань (у журналі
«Kultúrny večer Českosloven-
sko-sovětského přátel'stva»,
1951, № 3, с. 26), Ян Понічан
(у газетах «Práca», 1951,
11 березня, та «Kultúrny život»,
1951, 11 березня), Милан
Лайчіак (у газеті «Pravda»,
1964, 8 березня).

ПЕРЕКЛАД СЛОВЕНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 174)

Переклад Йосипа Абрама.
Вперше надруковано
у виданні: ŠEVČENKO T.
Kobzar. Izbrané pesmi.
Prev. J. Abram, Ljubljana,
1907, т. 1, с. 117—118.

Подається за виданням:
ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт»
мовами народів світу, 1964,
с. 109—110, з додатком слів
«Do tega pa Ne poznat jaz
Boga!», що їх, очевидно, на
вимогу видавців Й. Абрам
змушений був зняти; відновити
цих півтора рядка за автогра-
фом перекладу пощастило
радянському літературознавце-
ві Вілю Гримичу (див. його

статтю «Подвиг перекладача»
в щорічнику «Наука і культура.
Україна 1981». К., 1982, с. 358).
АБРАМ ЙОСИП (Йоже;
1875—1938) — словенський
поет, літературознавець і пере-
кладач. Активний діяч на ниві
словенсько-українських літера-
турних зв'язків. Переклав
43 твори Т. Г. Шевченка. Автор
статей про поета «На могилі
Тараса Шевченка» (1901),
«Тарас Шевченко» (1914) та ін.
«Заповіт» має ще три словен-
ські інтерпретації. Перша з них,
на думку дослідників, належить
Янкові Шлебінгеру (надрукова-
на анонімно в журналі «Jug»,
1901, № 3, с. 79), інші переклади
здійснили: Радо Бордон
(у тижневику «Naši razgledi»,
1964, 4 квітня, с. 130) та
Северин Шалі (у словенському
виданні творів Т. Г. Шевченка
«Izbrané pesmi». Ljubljana,
1976, с. 5—6).

ПЕРЕКЛАД ТАМІЛЬСЬКОЮ МОВОЮ (С. 175)

Переклад Дандапані
Джеякантана, зроблений
для цього видання. Друкується
вперше за автографом.

ДЖЕЯКАНТАН ДАНДАПАНИ
(народився 1934 р.) — таміль-
ський письменник з Південної
Індії (штат Тамілнад). Автор
понад 50 книжок — романів,
повістей, збірок оповідань, есе
і критичних статей. У романі
«Добром зігріте серце» (1982)
із симпатією говорить про
Т. Г. Шевченка, широко вико-
ристовує образи та ідеї поеми
«Катерина».
Свій переклад «Заповіту»
Д. Джеякантан супроводить
приміткою, у якій говорить про
ідейну співзвучність творчості
видатного тамільського поета-
революціонера Субраманї
Бараді (1882—1921) з політич-
ним та літературно-естетичним
маніфестом Кобзаря: «Цей
вірш Тараса Шевченка духовно
пов'язаний з поезією Бараді.
Я переклав його тамільською
мовою, захоплений величчю
думок, висловлених у «Запо-
віті».
«Заповіт» перекладали також:
К. Ганеш (у журналі

«Тамарей», 1974, січень — лютий, № 1, с. 64; у вересні того ж, 1974 р. в журналі «Тамарей» (с. 41—42) надруковано новий, дещо поліпшений варіант), Айятурей Сантан (Шрі Ланка, в журналі «Маллігей», 1985, № 2, березень — квітень, с. 50), Касіяппа Рамасубраманіан (псевдонім — Кара; видано окремою листівкою 1985 р. в м. Тенкасі, штат Тамілнад), Нагуркані Мухаммаду Шеріф (у книжці: Щоденникові записи великого українського поета Шевченка. Мадрас, 1986, с. 11—12). В. Мутту Сетураман (псевдонім — Перунькавікко; під назвою «Остання воля українця Тараса Шевченка» в журналі «Таміж пані», (Мадрас), 1986, березень, т. 16, № 11, с. 11), Касівіванадан Челлаппан (вісім останніх рядків, у журналі «Тамарей», 1986, № 9, с. 61).

ПЕРЕКЛАД МОВОЮ

ТЕЛУГУ (С. 177)

Переклад Р. Венкатесвари Рао, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.
РАО Р. ВЕНКАТЕСВАРА (народився 1939 р.) — індійський (телугу) письменник, перекладач і педагог. З 1981 р. працює у видавництвах «Радуга» і «Прогресс» у Москві. Автор багатьох оповідань та есе, ряду перекладів з російської дожовтневої та радянської літератури.

ПЕРЕКЛАД ТУРЕЦЬКОЮ МОВОЮ (С. 178)

Переклад Фахрі Ердінча. Вперше надруковано в книжці: Okuma Kitabı. VI sınıf. Narodna prosveta. Sofya, 1965, с. 85—86. Подається за першодруком.
ЕРДІНЧ ФАХРІ (народився 1917 р.) — турецький поет і прозаїк. На початку 50-х років з посиленням реакції в

Туреччині емігрував до Народної Республіки Болгарія. У вірші «Київська зелень» (1968) тепло згадує Т. Г. Шевченка.

Без підпису «Заповіт» опубліковано також в органі Міністерства освіти Турецької Республіки — журналі «Хейят», 1927, № 12. Належить він, як довів літературознавець Я. Дзира, українському вченому і письменникові А. Ю. Кримському (див.: ДЗИРА ЯРОСЛАВ. «Заповіт» мовою Атаюрка.— «Літературна Україна», 1971, 5 березня). Третій переклад «Заповіту» здійснив сучасний турецький поет Неджаті Джумали (фотокопію машинопису надруковано в журналі «Всесвіт», 1975, № 3, с. 186).

ПЕРЕКЛАД УГОРСЬКОЮ МОВОЮ (С. 179)

Переклад Йозефа Валдапфела. Вперше надруковано у книжці: SEVCSENKO T. Kobzos. [Budapest], 1961, с. 18. Подається за виданням: ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 113—114.

ВАЛДАПФЕЛ ЙОЖЕФ (1904—1968) — угорський літературознавець, дійсний член Угорської Академії наук. Досліджував інтернаціональні зв'язки угорської літератури. Виступив з привітанням на Десятій ювілейній науковій шевченківській конференції 1961 р. в Києві.
«Заповіт» переклали також: Балінт Варга та Гіадор Стріпський (у журналі «Ukránia», 1916, № 3-4, с. 74), Янош Анка (в журналі «Élet», 1918, № 8), Шаролта Лані (в журналі «Új Hang», 1939, № 4, с. 25), Марцел Колош (у збірнику: Arion lantján, 2500 év európai költészetéből, Budapest, 1944, с. 122), Габор Андор (у газеті «Új Szó», 1948, № 58), Геза Кенеш (у газеті «Szabad Nép», 1951, № 59, і в книжці: KEPES G. Válogatott műfordításai.

Budapest, 1951), Антал Гідаш (у книжці: SEVCSSENKO T. Kobzar. Київ — Ужгород, 1951, с. 125), Шандор Вереш (у виданні: SEVCSSENKO. Kobzos. Válogatott költemények. Fordította Weöres Sándor. Budapest, 1953, с. 181—182), Єва Грігаши (в книжці: SEVCSSENKO T. Kobzos. [Budapest], 1961, с. 15), Дьєрдь Радо (в книжці: SEVCSSENKO TARASZ. Kobzos. [Budapest], 1961, с. 16), Ласло Балла (в газеті «Kárpáti Igaz Szó», 1968, 11 лютого), Дезе Чорба (в журналі «Sovjet irodalom» (Москва), 1984, № 3, с. 132), Деже Тандорі (в журналі «Sovjet irodalom» (Москва), 1984, № 3, с. 132); Юрій Шкробинець (у газеті «Kárpáti Igaz Szó», 1984, 1 квітня).

ПЕРЕКЛАД МОВОЮ УРДУ (С. 180)

Переклад Манзара Саліма, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.
САЛІМ МАНЗАР (народився 1926 р.) — індійський (урду) поет, прозаїк і перекладач. Магістр мови й літератури урду. З 1975 р. — співробітник Ташкентського відділення видавництва «Радуга».

ПЕРЕКЛАД ФАРЕРСЬКОЮ МОВОЮ (С. 181)

Переклад Сергія Халіпова, зроблений для цього видання. Друкується вперше за автографом.
Фарерська мова поширена на Фарерських островах — автономній області Данії.
ХАЛІПОВ СЕРГІЙ ГРИГОРОВИЧ — див. примітку до датського перекладу.

ПЕРЕКЛАД МОВОЮ ФАРСІ (С. 182)

Переклад Жале, зроблений 1956 р. Вперше у поліпшеній редакції надруковано у збірнику її перекладів поезії народів СРСР «У кожної квітки свої пахощі». Лондон, 1986, с. 5 (мовою фарсі).
Подається за першодруком.
ЖАЛЕ (справжнє прізвище та ім'я — Баді Жале Абулгасем; народилася 1922 р.) — іранська поетеса і перекладачка. З 1946 р. живе в Радянському Союзі. У листі від 2 лютого 1984 р. до упорядника збірки зазначила: «Цей переклад («Заповіту». — Б. Х.) передано по Московському радіо для Ірану та інших персомовних народів».

ПЕРЕКЛАД ФІНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 183)

Переклад М. Лайне. Вперше надруковано в книзі: SHEVTSHENKO T. Ripoja. Petroskoi, 1954, с. 29—30.
Подається за першодруком.
ЛАЙНЕ М. (справжнє ім'я — ГІППІЄВ МИКОЛА ГРИГОРОВИЧ; 1920—1984) — карельський радянський поет. 1954 р. видав збірку перекладів «Ripoja», до якої, крім «Заповіту», увійшли ще 18 творів Т. Г. Шевченка («Причинна», «Іван Підкова», «Сова», «Якби ви знали, паничі», «Мені тринадцятий минало» та ін.). Пізніше переклав «Я не нездужаю, нівроку» та «О люди! люди небораки!» Автор вірша «Шевченко» і кількох статей про поета.
«Заповіт» переклав також Вейкко Єрвасті (в журналі «Ripalirri», 1941, № 3, с. 52).

ПЕРЕКЛАД ФЛАМАНДСЬКОЮ МОВОЮ (С. 184)

Прозовий переклад Г. Схамельговта. Вперше надруковано в газеті

«Ons Vaderland» (Брюссель), 1920, 5—6 жовтня.

Подається за виданням:

ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 78.

СХАМЕЛЬГОВТ Г.—фламандський публіцист. Крім «Заповіту», поки що єдиного перекладеного у Фландрії твору Т. Г. Шевченка, він у тому ж номері газети «Ons Vaderland» опублікував статтю «Україна і Росія — дві мови, два народи», в якій дав стисло характеристику творчості великого українсько-го поета-революціонера.

ПЕРЕКЛАД ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ

(С. 185)

Переклад Анрі Абріля. Вперше надруковано у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. *Oeuvre choisies*. Київ, 1978, с. 173.

Подається за першодруком. АБРІЛЬ АНРІ (справжнє ім'я — Гарсія Абріль Енріке-Антоніо; народився 1947 р.) — французький поет і перекладач. Крім «Заповіту», переклав рідною мовою ще ряд творів Т. Г. Шевченка, а також поезії О. С. Пушкіна, І. Я. Франка, Лесі Українки, П. Г. Тичини та інших авторів. «Заповіт» переклали також: С. Арно (справжнє ім'я — А. Коппен-Альбанеллі; дві перші строфи, в журналі «Revue Britannique — Revue Internationale», 1882, № 5, с. 540), Луї Поль Марія Леже (в журналі «Bibliothèque Universelle et Revue Suisse», т. 41 (Lausanne), 1906, № 123, с. 510), Михайло Каленик Тишкевич (у газеті «L'Ukraine» (Lausanne), 1917, 7 січня), невідомий автор (у виданні: *Anthologie de la littérature ukrainienne jusqu'au milieu du XIX-e siècle*. Paris — Genève — Prague, 1921, с. 122), Панаїт Істрати (16 рядків, без середньої строфи, в газеті «Le cri des peuples» (Paris), 1928, № 4, с. 14), Шарль Стебер (у московському журналі «La littérature Internationale», 1939, № 3, с. 12), Б. Фолле (в журналі «Revue de Moscou», 1939, № 3, с. 21), невідомий автор (у виданні: *Bulletin N 7 des Jeunes Amis*

de l'Ukraine, Paris, 1961, с. 15), Мікаель Л. Кей (у книжці: ШЕВЧЕНКО ТАРАС. Повне видання творів. Поезія Шевченка чужими мовами. Чикаго, 1963, т. 12, с. 394), Ежен Гільвік (у тижневику «Les Lettres Françaises» (Paris), 1964, № 1025, 16—22 квітня, с. 1), Калена Угрин (у книжці: *Taras Shevchenko, 1814—1861. Sa vie et son oeuvre*. Paris, 1964).

ПЕРЕКЛАД ФРИЗЬКОЮ МОВОЮ

(С. 186)

Переклад Фреарка Дама. Вперше надруковано в журналі «De Strikel», 1987, № 1, с. 373. Подається за першодруком. ДАМ ФРЕАРК (народився 1924 р.) — фризський поет. Пише також голландською (нідерландською) мовою. Автор поетичних збірок «Укупі» (1946), «Так стороною» (1960), «Забезпечений» (1984), перекладів п'єс Бертольда Брехта, Фрідріха Дюремматта й Торнтон Уайлдера, окремих віршів Ліни Костенко і Дмитра Павличка. Крім «Заповіту», Фреарк Дам відтворив рідною мовою Шевченків вірш «Сон» («На панцині пишеницю жала»), написав статтю «Тарас Шевченко — поет і художник. Митець, що народився кріпак» (1987).

ПЕРЕКЛАД ФРІУЛЬСЬКИМ ДІАЛЕКТОМ ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ

(С. 187)

Переклад Еліо Бартоліні. Вперше надруковано в журналі «Lunario nuovo», 1987, № 41, с. 49—50. Подається за першодруком. БАРТОЛІНІ ЕЛІО — сучасний італійський поет і прозаїк. Працював кінорежисером. Автор широковідомих романів «Краса Іполіта», «Служба в Сан-Марко» та ін. Вважається найвидатнішим поетом серед тих, що пишуть фріульським діалектом. У міланському видавництві «Ванні Шейвіллер»

у серії «Під знаком золотої риби» вийшли друком дві діалектні поетичні книги Е. Бартоліні.

ПЕРЕКЛАД ЧЕСЬКОЮ МОВОЮ (С. 189)

Переклад Яна Туречека-Ізерського. Вперше надруковано в журналі «*Svět sovětů*», 1945, № 26, с. 11. Подається за виданням: ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 74—75.

ТУРЕЧЕК-ІЗЕРСЬКИЙ ЯН (1904—1975) — чеський поет і пропагандист слов'янських літератур. У його перекладах чеська громадськість познайомилася з творами Т. Г. Шевченка, Ю. А. Федьковича, П. А. Грабовського, І. Я. Франка, Лесі Українки, Олександра Олеся, М. Т. Рильського, М. П. Бажана, О. Є. Корнійчука, А. С. Машика та інших українських авторів.

«Заповіт» переклали також: Йосеф Пелішек (у журналі «*Slovanský přehled*», 1913—1914, № 7-8, с. 291), Франтішек Тихий (у виданні: *Růženes útěchy. Antologie a překlady, Františka Tichého. Beroun*, 1929, с. 48), Ярослав Вуплел (у журналі «*Zetě*», 1929—1930, № 6, с. 186—187), Ілля Барт (у журналі «*Tvorba*», 1946, № 10, с. 151), Йосеф Урбан (у виданні: *Pisně SSSR. Praha*, 1947, т. 3, с. 18), Милан Яриш (у газеті «*Rudé právo*», 1948, 6 червня, с. 3), Богумил Піцк (у журналі «*Svobodná zetě*», 1949, № 29, с. 461), Марія Марчанова (в збірці: *Vítězit a žít. Antologie z ukrajinské poesie. Praha*, 1951, с. 56), Ян Владислав (у журналі «*Literární povíny*», 1951, № 3, с. 41 та в книжці: ШЕВЧЕНКО Т. *Výbor z díla největšího básníka a buditele Ukrajny. Praha*, 1951, с. 104), Зденка Бергерова-Вовсова (у виданні: ШЕВЧЕНКО Т. *Kobzar. Praha*, 1953, с. 137), Ярослав Кабічек (у збірці: ШЕВЧЕНКО Т. *Bile traky — černá tračna. Výbor z vezši. Praha*, 1977, с. 59).

ПЕРЕКЛАД ШВЕДСЬКОЮ МОВОЮ (С. 190)

Переклад Альфреда Єнсена. Вперше надруковано у виданні: *Finsk Tidskrift för Vittehet. Vetenskap, Konst och Politik*, 1909, т. 67, с. 379.

Подається за виданням: ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт» мовами народів світу, 1964, с. 111—112.

ЄНСЕН АЛЬФРЕД (1859—1921) — шведський учений-славіст і поет.

1909 р. відвідав Україну. З творів Т. Г. Шевченка, крім «Заповіту», переклав «Минають дні, минають ночі», «Тече вода в синє море», уривки з поеми «Гайдамаки», вірш «До Основ'яненка» тощо. Високу оцінку життя і творчості поета А. Єнсена дав у працях «Український національний скальд» (1909), «Російська література» (1912), «Тарас Шевченко. Життя українського поета» (1916), «Україна» (1919), «Слов'янська культура й література XIX століття» (1920) та ін. Листувався з І. Я. Франком, дружив з М. М. Коцюбинським, перекладав його твори.

«Заповіт» переклав також Т. Ерікссон (у газеті «*Nu dag*», 1961, 11 березня).

ПЕРЕКЛАД ШОТЛАНДСЬКОЮ МОВОЮ (С. 191)

Переклад Гарвана Макая, зроблений в грудні 1987 р. для цього видання. Друкується вперше за автографом.

МАКАЙ ГАРВАН (народився 1929 р.) — шотландський письменник і перекладач. Живе і працює в Ірландії.

Найважливіші твори: «Іша», «Зелень далеких гір», «Англійсько-ірландський ключ до ірландсько-англійського ілюстрованого словника Двелі». Лауреат першої премії Ради ірландських книжок.

ПЕРЕКЛАД ЯПОНСЬКОЮ МОВОЮ (С. 192)

Переклад Сьоске Комацу.
Вперше надруковано у виданні:
ШЕВЧЕНКО Т. «Заповіт»
мовами народів світу, 1964,
с. 87—88.

Подається за першодруком.
КОМАЦУ СЬОСКЕ (народив-
ся 1923 р.) — японський
перекладач і педагог. Знайо-
мить своїх співвітчизників з
творами російських та україн-
ських письменників. Активно
популяризує творчість
Т. Г. Шевченка. Крім «Запові-
ту», переклав баладу «Тополя»,
поєми «Катерина», «Іван
Підкова», «Тарасова ніч»,
«Єретик», поезії «Перебендя»,
«Думка» («Нащо мені чорні
брови»), «Думи мої, думи мої,
лихо мені з вами!», «До
Основ'яненка».
«Заповіт» переклали також
невідомий автор (в журналі
«Тан-хін», 1911), Хатіро Тадза-
ва (у виданні: Антологія.
Світові поети. Вид-во Каваде
Сьобе, 1955, т. 3), Тейске Сібуя
(у збірці творів Т. Г. Шевченка
«Як умру...», Токіо, 1964;
японською мовою).

ПЕРЕКЛАД МОВОЮ ЕСПЕРАНТО (С. 193)

Переклад Надії
Андріанової-Гордієнко.
Перший варіант надруковано
в журналі «L'Ottobus»
(Киото, Японія), 1976, № 2 (72),
с. 15; другий — в журналі
«Расо» (Софія, Болгарія),
1977, № 1, с. 4. Для цієї

антології авторка переглянула
свій переклад.

Подається за автографом
третього варіанта.

АНДРІАНОВА-ГОРДІЄНКО
НАДІЯ МИКОЛАЇВНА (наро-

дилася 1921 р.) — українська
радянська письменниця,

перекладачка. Скарбницю
рідної літератури збагатила

численними інтерпретаціями
творів російських, англійських,

німецьких і французьких авто-
рів. Популяризує у світі

міжнародною мовою есперанто
українські народні казки,

твори Т. Г. Шевченка, Лесі
Українки, Ліни Костенко та ін.

«Заповіт» переклали також:
Д. Николишин (у журналі

«Ukraina Stelo» (Коломия),
1914, № 3—5), Орест Кузьма

(фрагмент у журналі «Ukraina
Stelo», 1922, № 1 (18), Гнат

Якимчук (у виданні О. Кузьми,
«Повний підручник до науки

міжнародної мови есперанто»,
Коломия, 1922, с. 112),

Петро Поліщук

(у журналі «La Suda Stelo»
(Beograd), 1959, № 2, с. 3),

Євген Крацевич (1959 р.,

недрукований; машинопис перекладу
зберігається в Державному

музеї Т. Г. Шевченка в Києві),
Ераст Журавський (1960 р.,

автограф зберігається в
редакції журналу «Атیکесо»,

Київ, Будинок учених),
Костянтин Гусев (у журналі

«Por la Rasco» (Moskvo), 1964,
№ 3-4, с. 25), Бенціон Берін

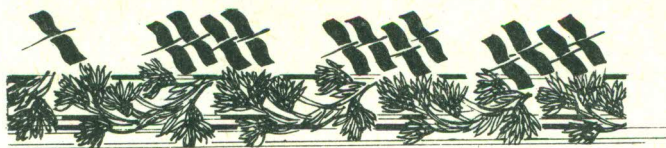
(у журналі «Атیکесо», 1964,
№ 1-2 (9-10), с. 2), Олександр

Королевич (1983 р., недрукова-
ний; машинопис перекладу

зберігається в Державному музеї
Т. Г. Шевченка в Києві),

Михайло Тернавський (1984 р.,
недрукований; машинопис перекладу

зберігається в Державному
музеї Т. Г. Шевченка в Києві).

ЗМІСТ

- 10 БОРИС ХОМЕНКО.
Гімн боротьби і братерства
- 27 Заповіт
- ПЕРЕКЛАДИ МОВАМИ
НАРОДІВ СРСР
- 31 Переклад абазинською мовою
Мікаеля Чикатуєва
- 32 Переклад абхазькою мовою
Дмитра Гуліа
- 33 Переклад аварською мовою
Шигабуддіна Мікаїлова
- 34 Переклад адигейською мовою
Кірімізе Жане
- 35 Переклад
азербайджанською мовою
Сулеймана Рустама
- 36 Переклад алтайською мовою
Лазаря Кокишева
- 37 Переклад алюторською мовою
Михайла Попова
- 38 Переклад ассирійською мовою
Рабі Давида Ілляна
- 39 Переклад ахвахською мовою
Каримулі Гоболова
- 40 Переклад балкарською мовою
Кайсина Кулієва
- 41 Переклад башкирською мовою
Мухамедьярова Хая
- 42 Переклад белуджською мовою
Аманназара Аширова
і Мамеда Ширділова
- 43 Переклад білоруською мовою
Янки Купали
- 44 Переклад бурятською мовою
Цедена Галсанова
- 46 Переклад вепською мовою
Рюрика Лоніна
- 47 Переклад вірменською мовою
Гегаме Сар'яна
- 48 Переклад гагаузькою мовою
Діоніса Танасоглу
- 49 Переклад грузинською мовою
Симона Чиковані
- 50 Переклад даргинською мовою
Рашида Рашидова
- 51 Переклад долганською мовою
Огдо Аксьонової
- 52 Переклад дунганською мовою
Ясира Шивази
- 53 Переклад евенкійською мовою
Алітета Немтушкіна
- 54 Переклад евенською мовою
Марії Долганської
- 55 Переклад ескімоською мовою
Зої Ненлюмкіної
- 56 Переклад естонською мовою
Айна Каалєпа
- 57 Переклад
єврейською (ідиш) мовою
Давида Гофштейна
- 58 Переклад інгушською мовою
Хаджі-Бекіра Муталієва
- 59 Переклад ітельменською мовою
Клавдії Халоймової
- 60 Переклад кабардинською мовою
Адама Шогенцукова
- 61 Переклад казахською мовою
Абділди Тажибаєва
- 62 Переклад калмицькою мовою
Ліджі Інджієва
- 63 Переклад галицько-луцьким
діалектом караймської мови
Зигмунта Абрагамовича
- 64 Переклад тракайським
діалектом караймської мови
Семена Фірковича
- 65 Переклад
каракалпаською мовою
Науриза Жапакова
- 66 Переклад карачаївською мовою
Османа Хубієва
- 67 Переклад карельською мовою
Володимира Брендоева

- 68 Переклад киргизською мовою
Толена Шамшиєва
 - 69 Переклад комі мовою
Серафима Попова
 - 70 Переклад коряцькою мовою
Михайла та Ірини Попових
 - 71 Переклад
кримськотатарською мовою
Ешрефа Шем'ї-заде
 - 72 Переклад кримчацькою мовою
Вікторії Багинської (Гурджі)
 - 73 Переклад кумицькою мовою
Абдула-Вазаба Сулейманова
 - 74 Переклад курдською мовою
Качахе Мрада
 - 75 Переклад лакською мовою
Бадаві Рамазанова
 - 76 Переклад латиською мовою
Валтса Давідса
 - 77 Переклад лезгинською мовою
Ібрагіма Гусейнова
 - 78 Переклад литовською мовою
Антанаса Венцлови
 - 79 Переклад мансійською мовою
Ювана Шесталова
 - 80 Переклад
гірсько-марійською мовою
Геннадія Матюковського
 - 81 Переклад
лугово-марійською мовою
Міклая Казакова
 - 82 Переклад молдавською мовою
Андрія Лупана
 - 83 Переклад
мордовською-ерзя мовою
Івана Прончатова
 - 84 Переклад
мордовською-мокша мовою
Максима Бебана
 - 85 Переклад нанайською мовою
Андрія Пассара
 - 86 Переклад ненецькою мовою
Леоніда Лапцуя
 - 88 Переклад нівахською мовою
Володимира Сангі
 - 89 Переклад ногайською мовою
Суюна Капаєва
 - 90 Переклад осетинською мовою
Нафі Джусойти
 - 91 Переклад російською мовою
Олександра Твардовського
 - 92 Переклад румейською мовою
Антоні Шапурми
 - 93 Переклад саамською мовою
Саандре Антонової
 - 94 Переклад
табасаранською мовою
Муталіба Митарова
 - 95 Переклад таджицькою мовою
Мірзо Турзун-заде
 - 96 Переклад татарською мовою
Ахмета Ісхака
 - 97 Переклад татською мовою
Хизгила Авшалумова
 - 98 Переклад тувинською мовою
Сергія Пюрбію
 - 99 Переклад туркменською мовою
Аннали Бердієва
 - 100 Переклад удегейською мовою
Олександра Канчуги
 - 101 Переклад удмуртською мовою
Прокопа Чайникова
 - 102 Переклад узбецькою мовою
Хаміда Алімджана
 - 103 Переклад уйгурською мовою
Кадира Хасанова
 - 104 Переклад ульчською мовою
Олексія Вальдію
 - 105 Переклад хакаською мовою
Миколи Доможакова
 - 106 Переклад хантійською мовою
Микуля Шульгіна
 - 107 Переклад хіналузькою мовою
Рагіма Алхаса
 - 108 Переклад циганською мовою
Лекси Мануша
 - 109 Переклад черкеською мовою
Аліма Ханфенова
 - 110 Переклад чеченською мовою
Шайхі Арсанукаєва
 - 111 Переклад чуваською мовою
Педера Хузангая
 - 112 Переклад чукотською мовою
Володимира Тинескіна
 - 113 Переклад шорською мовою
Степана Торбокова
 - 114 Переклад юкагирською мовою
Улуро Адо
 - 115 Переклад якутською мовою
Георгія Васильєва
- ПЕРЕКЛАДИ МОВАМИ
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН
- 119 Переклад албанською мовою
Йорго Блаці
 - 120 Переклад амхарською мовою
Айяльнеха Мулату
 - 121 Переклад англійською мовою
Джона Віра

- 122 *Переклад арабською мовою
Михайла Нуайме*
- 124 *Переклад белуджською мовою
Мамеда Ширділова*
- 125 *Переклад бенгальською мовою
Аруна Сома*
- 126 *Переклад болгарською мовою
Димитра Методієва*
- 127 *Переклад бретонською мовою
Наїг Розмор*
- 128 *Переклад валлійською мовою
Джона Емриса Робертса*
- 129 *Переклад в'єтнамською мовою
Нгуєн Суан Шаня*
- 130 *Переклад галісійською мовою
Хесуса Алонсо-Монтеро*
- 131 *Переклад мовою гінді
Маданлала Мадху*
- 132 *Переклад голландською
(нідерландською) мовою
Фреарка Дамі*
- 133 *Переклад грецькою мовою
Алексіса Парніса*
- 134 *Переклад мовою гуджараті
Атуля Савані*
- 136 *Переклад датською мовою
Сергія Халіпова*
- 137 *Переклад єврейською (іврит)
мовою Іліє Мазоре*
- 139 *Переклад ірландською мовою
Ліяма Кірка*
- 140 *Переклад ісландською мовою
Івара Йонссона*
- 141 *Переклад іспанською мовою
Сесара Арконади
та Федора Кельїна*
- 142 *Переклад італійською мовою
Євгена Крацевича*
- 143 *Переклад мовою каннада
Будданні Хінгаміре*
- 144 *Переклад кашубською мовою
Станіслава Янке*
- 145 *Переклад китайською мовою
Ге Баоюаня*
- 146 *Переклад корейською мовою
Дегука Угая*
- 147 *Переклад кхмерською мовою
Сара Капуна*
- 149 *Переклад мовою луганда
Худа Семпебуа*
- 150 *Переклад
верхньолужицькою мовою
Юрія Млинка*
- 151 *Переклад
нижньолужицькою мовою
Юрія Коха*
- 152 *Переклад македонською мовою
Блаже Конєського*
- 153 *Переклад мовою малаялам
Перумпужі Гопалакрішнана*
- 155 *Переклад мальтійською мовою
Кармеля Малія*
- 156 *Переклад мовою маратхі
Аніла Шрікрішні Хавалдара*
- 157 *Переклад монгольською мовою
Худонгійна Перлее
(старомонгольським шрифтом)*
- 158 *Переклад монгольською мовою
Мішігійна Цедендоржа
(новомонгольським шрифтом)*
- 159 *Переклад мовою непалі
Крішні Пракаша Шрестхи*
- 160 *Переклад німецькою мовою
Гедди Ціннер*
- 161 *Переклад норвезькою мовою
Сергія Халіпова*
- 162 *Переклад оджібвейською мовою
Сат-Ока та Юрія Стадниченка*
- 164 *Переклад польською мовою
Леона Пастернака*
- 165 *Переклад
португальською мовою
Сильвестра Калинця*
- 166 *Переклад мовою пушту
Сулеймана Лаєка*
- 167 *Переклад румунською мовою
Віктора Тулбує*
- 168 *Переклад сардинською мовою
Анджело Мундулі*
- 169 *Переклад
сербохорватською мовою
Радослава Пайковича*
- 170 *Переклад
сербохорватською мовою
Десанки Максимович*
- 171 *Переклад сингальською мовою
Дедігами Вінсента Родріго*
- 172 *Переклад
сіцилійським діалектом
італійської мови
Маріо Грассо*
- 173 *Переклад словацькою мовою
Юліуса Кокавця*
- 174 *Переклад словенською мовою
Йосипа Абрама*
- 175 *Переклад тамільською мовою
Дандапані Джеякантана*
- 177 *Переклад мовою телугу
Р. Венкатесвари Рао*
- 178 *Переклад турецькою мовою
Фахрі Ердінча*

- 179 *Переклад угорською мовою
Йожефа Валдапфела*
- 180 *Переклад мовою урду
Манзара Саліма*
- 181 *Переклад фарерською мовою
Сергія Халіпова*
- 182 *Переклад мовою фарсі
Жале*
- 246 183 *Переклад фінською мовою
М. Лайне*
- 184 *Переклад фламандською мовою
Г. Схамельговта*
- 185 *Переклад французькою мовою
Анрі Абріля*
- 186 *Переклад фризською мовою
Фреарка Дама*
- 187 *Переклад фріульським
діалектом італійської мови
Еліо Бартоліні*
- 189 *Переклад чеською мовою
Яна Туречека-Ізерського*
- 190 *Переклад шведською мовою
Альфреда Єнсена*
- 191 *Переклад шотландською мовою
Гарвана Макая*
- 192 *Переклад японською мовою
Сьоске Комацу*
- 193 *Переклад мовою есперанто
Надії Андріанової-Гордієнко*
- 195 *Примітки*

*Литературно-художественное
издание*

ШЕВЧЕНКО
ТАРАС ГРИГОРЬЕВИЧ

«ЗАВЕЩАНИЕ»
на языках народов мира

*Составитель, автор
вступительной статьи
и примечаний*
Хоменко Борис Васильевич

Научный редактор
А. А. Белецкий

*Киев,
издательство «Наукова думка»*

На украинском языке

Оформлення художника
В. І. Юрчишина
Художній редактор
В. П. Кузь
Технічний редактор
І. М. Лукашенко
*Коректори Л. І. Семенюк,
І. В. Кривошеїна*

ИБ № 9752

*Здано до набору 23.05.88.
Підп. до друку 09.02.89.
Формат 60×100/₁₆.
Папір офс. № 1. Гарн. літ.
Ум. друк. арк. 17,21.
Ум. фарбо-відб. 20,27.
Обл.-вид. арк. 12,14.
Тираж 27 700 пр. Зам. 8—143.
Ціна 2 крб. 50 к.*

Видавництво «Наукова думка».
252601 Київ 4; вул. Репіна, 3.

*Діапозитиви тексту
виготовлені
на Головному підприємстві
РВО «Поліграфкнига».*
*Київська книжкова
фабрика «Жовтень».*
252053 Київ 53, вул. Артема, 25.

Шевченко Т.

Ш37 «Заповіт» мовами народів світу / Упоряд. Б. В. Хоменко; Вступ. ст. Б. В. Хоменка; Ред. тому А. О. Білецький.— К.: Наук. думка, 1989.— 248 с.—

ISBN 5-12-000472-5 (в опр.): 2 крб. 50 к. 27 700 пр.

«Завещание» на языках народов мира

Подається славетний програмний вірш Великого Кобзаря «Заповіт» і 150 його перекладів мовами народів СРСР та зарубіжних країн. Друкується по одному перекладу «Заповіту» кожною з цих мов, про інші переклади сказано в примітках.

Ш 4702640102-111 535-89
М221(04)-89

ББК 84Ук1-5

2 крб. 50 к.

«НАУКОВА ДУМКА»